

ISSN 1311-8544

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА
СЪВЕТ ЗА ЧУЖДЕСТРАННА БЪЛГАРИСТИКА

БЪЛГАРИСТИКА BULGARICA

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

18/2009

СОФИЯ•2009

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „МАРИН ДРИНОВ“

На корицата: Четвероевангелие на Байчо Граматик, София, ЦИАМ № 11,
1577 г. Заставка с тератологични мотиви и инициал „К“.

Редактор: ст.н.с. дфн Анисава Любенова Милтенова

Съставители: ст.н.с. дфн Анисава Любенова Милтенова,
ст.н.с. д-р Никола Рачев Казански, Емилия Якова Волева

© Централна библиотека на БАН, 2009

Адрес на редакцията:
Българска академия на науките
Съвет за чуждестранна българистика
ул. „15 ноември“ 1, София 1040, Бюлетин „Българистика“
Анисава Милтенова,
тел. (+359-2) 97 95 383, факс: (+359-2) 986 25 00
E-mail: anmilten@bas.bg; bulgarist2@cl.bas.bg

© Велина Богданова Мавродинова, художник, 2009

ISSN 1311-8544

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
CENTRAL LIBRARY
COUNCIL FOR BULGARIAN STUDIES ABROAD

BULGARIAN STUDIES BULGARICA

INFORMATION BULLETIN

18/2009

SOFIA•2009

MARIN DRINOV ACADEMIC PUBLISHING HOUSE

On the cover: Four Gospels of Baicho the Grammarian, Sofia, CIAM № 11, 1577. Headpiece with teratological motifs and initial letter K.

Editor: Assoc. Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD

Compiler: Assoc. Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD,
Assoc. Prof. Nikola Rachev Kazanski, PhD, Emiliya Yakova Voleva

© Central Library of BAS, 2009

Council for Bulgarian Studies Abroad
Bulgarian Academy of Sciences
Bulgarica, Information Bulletin
Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040
Anisava Miltenova, tel. (+359-2) 97 95 383, fax: (+359-2) 986 25 00
E-mail: anmilten@bas.bg; bulgarist2@cl.bas.bg

© Velina Bogdanova Mavrodinova, cover designer, 2009

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОДНИ ДУМИ	9
Елка Трайкова — 60 години Институт за литература	9
БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА	15
Книги 2008—2009 г.	16
Съст. Емилия Волева	
Научна периодика 2008—2009 г.	29
Съст. Емилия Волева	
ДИСЕРТАЦИИ	41
Съст. Никола Казански	
НАУЧНИ ФОРУМИ	45
Съст. Никола Казански	
ХОРИЗОНТИ	49
Камен Михайлов — Българистиката в Бряньския държавен университет	
„Акад. И. Г. Петровски“	49
НАУЧЕН ЖИВОТ	53
Ренета Божанкова — Славистичен форум в Московския университет	53
Камен Михайлов — XVIII международен славистичен колоквиум	57
Юлияна Стоянова — „Преходи и граници“ — годишна конференция	
на Факултета по славянски филологии при СУ „Св. Климент Охридски“ ...	60
Веска Топалова — „Литературознанието като отговорност“ — юбилейна	
научна конференция	65
ПРОФИЛИ	67
Стефана Таринска — Ванда Смоховска-Петрова на 90 години	67
Георги Василев — Томас Бътлър на 80 години	73
Мая Божилова — Григорий Купрянович Венедиктов на 80 години	77
Наталия Сивенкова — Галина Валентиновна Кримова на 80 години	84
Августа Манолева — Татяна Вениаминовна Попова на 80 години	88

ОТЗИВИ	95
Мария Йовчева — Ёѹі °æёё ёсаіѹі ёёѹ са аѹсі ёѹаі ёа і а ёаі аѹѹёёі а.	95
Мариана Цибранска-Костова — Пиринка Пенкова. Речник — индекс на Синайския евхологий.	98
Татяна Янакиева — Чуждестранна българистика през XX век. Енциклопедичен справочник	101
Румяна Дамянова — Бисера Дакова. Век и краевековие: Позитивизъм и декаданс в българската литература през XIX век: аспекти на ориентализма и културната идентичност	106
Илия Пачев — Гражина Шват-Гълъбова. HAERESIS BULGARICA в българското културно съзнание на XIX и XX в.	109
СЪОБЩЕНИЯ	113
Награди на Българската академия на науките	113

C O N T E N T S

PREFACE	9
Elka Traykova – 60 years of the Institute of Literature of the Bulgarian Academy of Sciences	9
BULGARIAN LITERATURE	15
Books 2008–2009	16
Comp. by Emilia Voleva	
Periodicals 2008–2009	29
Comp. by Emilia Voleva	
THESES	41
Comp. by Nikola Kazanski	
SCIENTIFIC EVENTS	45
Comp. by Nikola Kazanski	
OUTLOOKS	49
Kamen Mihaylov - The Bulgarian Philology at Bryansk State University “Acad. I. G. Petrovskiy”	49
SCIENTIFIC ACTIVITY	53
Reneta Bozhankova – Forum of Slavic studies at Moscow University	53
Kamen Mihaylov – XVIII International Colloquium of Slavists	57
Yuliana Stoyanova – „Transitions and Boundaries“ – An Annual Conference of the Faculty of Slavonic Philology in the Sofia University	60
Veska Topalova – „Literary Studies as a Responsibility“ – Jubilee Scientific Conference of the Institute of Literature	65
PROFILES	67
Stefana Tarinska – Wanda Smochowska-Petrowa at 90	67
Georgi Vasilev – Thomas Butler at 80	73
Maya Bozhilova – Grigoriy Kuprianovich Venediktov at 80	77
Natalia Sivenkova – Galina Valentinovna Krylova at 80	84
Avgusta Manoleva – Tatyana Veniaminovna Popova at 80	88

REVIEWS	95
Maria Yovcheva – William Veder. <i>Kānenžij Izbornik</i> for the Education of the Bulgarian Prince	95
Mariana Tsibranska-Kostova – Pirinka Penkova. Dictionary-Index of the Euchologium Sinaiticum	98
Tatiana Yanakieva – Bulgarian Studies Abroad in the 20 th Century. Encyclopaedic Reference Book	101
Rumiana Damianova – Bisera Dakova. The Century and the End of the Century: Positivism and Decadence in the Bulgarian Literature in 19 th Century: Aspects of Orientalism and Cultural Identity	106
Ilia Pachev – Grażyna Szwat-Gylybowa. HAERESIS BULGARICA in the Bulgarian Cultural Consciousness in 19 th and 20 th Centuries	109
ANNOUNCEMENTS	113
Awards of the Bulgarian Academy of Sciences	113

ЎВОДНИ ДЎМИ

60 години Институт за литература

Институтът за литература е създаден през 1948 г. като звено на Българската академия на науките. Основатели са академиците Николай Райнов, Елин Пелин, Людмил Стоянов, Константин Петканов, Николай Лилиев, Петър Динев. Някои от най-известните учени, работили в него, са: акад. Михаил Арнаудов, акад. Георги Цанев, акад. Ефрем Каранфилов, акад. Вера Мутафчиева, чл.-кор. Тончо Жечев, чл.-кор. Милена Цанева, чл.-кор. Атанас Натев, проф. Боян Ничев, проф. Дочо Леков, проф. Стоян Каролев, проф. Минко Николов, проф. Елка Константинова, ст.н.с. Кръстю Куюмджиев, ст.н.с. Искра Панова, ст.н.с. Стефан Кожухаров и др. Досегашни негови директори са: Николай Райнов (1948—1949), Людмил Стоянов (1949—1957), Георги Цанев (1958—1962), Стойко Божков (1962—1973), Тончо Жечев (1974—1982), Ефрем Каранфилов (1982—1988), Боян Ничев (1988—1991), Стефан Кожухаров (1992—1999), Рая Кунчева (от 1999 — досега).

Институтът за литература при БАН изследва българската литература от Средновековието до наши дни в теоретичен, историко-културологичен и компаративистичен аспект, като приоритетните области са: стара българска литература, литература на Българското възраждане, нова и съвременна българска литература, теория на литературата, сравнително литературознание, руска литература, архивна, библиографска и извороведска дейност.

Институтът за литература към БАН определя като своя приоритетна задача осмислянето, съхранението и популяризирането на българското литературно и културно наследство в контекста на европейските хуманитарни традиции. Дългогодишният научноизследователски опит и научният потенциал на Института позволява да се реализират фундаментални научни проекти, които изискват екипна работа на висококвалифицирани специалисти. В широко и многоаспектно сътрудничество с учени и институции от цял свят се проучват и издават средновековни ръкописни книги, създават се електронни бази данни и дигитални библиотеки. Издирват се, съхраняват

се и се обнародват архиви и архивни материали. Подготвят се енциклопедични и справочни издания. Публикуват се научни сборници и монографични изследвания. Институтът за литература извършва методологически и съпоставителни изследвания, както и общотеоретични разработки, насочени към аналитично проучване на българското литературно наследство, което е представително за приноса на българската култура към световната цивилизация. Изследванията в Института се извършват с помощта на съвременни научни подходи и със средствата на модерните технологи. През тяхната призма литературната история се интерпретира като процес, в който се срещат и диалогизират документални факти и актуални критически интерпретации, осъществявани във фундаментални научни проекти. Публикуваните в резултат на тях издания вписват българската наука в контекста на европейското хуманитарно познание. Научните проекти, разработвани в Института, практически разширяват границите на хуманитаристиката, като научно аргументирано създават интердисциплинарни мостове, предлагат подходи за ново, качествено обвързване на наука и образование, осъществяват естествена връзка между академичните изследвания и обществото. Чрез проектите, проучващи литературната история, се осмислят екзистенциалните проблеми на съвременната личност, философските измерения на човешкото битие, поставя се акцент върху националната ни индентичност, но чрез обозначаване на стойностни български приноси към постоянно изграждащата се представа за европейското културно наследство.

В изследването на литературата важно място имат проектите, разработващи теоретични проблеми. Прилагайки модерни методологически подходи, те имат приносно значение за изграждане на теоретични концепции за литературната история, за полагане на българското литературознание в контекста на световната наука.

Водещ приоритет на Института е неговите колективни и индивидуални научни проекти да достигнат до по-широка аудитория. Резултатите от литературоведските проучвания успешно се интегрират към потребностите на университетското образование и обучението по литература в училищата, превръщат се в основа при създаване на модерни учебни програми и учебници.

Част от изследователските усилия на Института са насочени към издирване и проучване на неизвестни или малко известни литературноисторически факти и тяхното съвременно интерпретиране, за да се очертаят същността, насоките, взаимодействията и полемиките в българската култура. В тези научни проекти документалната основа и научният подход са в органичен синтез, така че литературната история е представена като система от естетически и национални ценности, които, положени в нови изследователски полета, пораждат плодотворни културни диалози. Това обосновава

и един от основните приоритети на Института — разширяването на терена на литературоведските проучвания да наложи дефинирането на българската литература като значима европейска и световна литература. В тази посока важно място заема изследването и на така наричаните доскоро „периферни литератури“ — емигрантската литература, литературата на малцинствата у нас и в чужбина, антитоталитарната литература, както и изследване на духовното наследство на отделни региони, паралелни прочити на естетически процеси в българската и други балкански и европейски култури. Тези проучвания се извършват в синхронен и диахронен план, като се отчита спецификата на литературните явления, свързани с различните етнически малцинства и емигрантски общности, с характерните за всяка една от европейските страни естетически кръгове, социокултурни и политически контексти. Реализирането на такива основополагащи за съвременната хуманитарна наука проекти се осъществява чрез създаване на интердисциплинарни консорциуми, на които Институтът за литература е координатор.

Използването на новите технологии дава възможност да се съчетаат академичната прецизност и задълбоченост с практическата приложимост на науката, да се подготвят електронни бази данни и дигитални библиотеки. В този контекст Институтът има световен авторитет в областта на медиевистиката чрез реализирането на дългогодишни научни проекти. Широката достъпност и високото научно качество на техните продукти създават предпоставка за формиране на нов тип мислене, за изграждане на ценности чрез осмисляне на миналото и очертаване на перспективи за бъдещето. Научните проекти, разработвани в Института, както и академичните трудове, подготвени от висококвалифицирани научни колективи, са емблематичен знак на неговата дейност. Те осъществяват на практика интеграцията между българското литературознание и други области на хуманитаристиката — история, психология, лингвистика, философия, политология, социална антропология, културология, изкуствознание, медии. Така те създават модерни научни парадигми, които подпомагат духовното развитие на обществото, засилват влиянието на литературната наука върху социалните процеси. Провокират изграждането на нова ценностна система — органичен синтез между националните и европейските стойности. В научните проекти, разработвани в Института, чрез изследване на литературната история и съвременност се очертават традиционните взаимодействия между Европа и България, обозначават се специфичните измерения на националната ни идентичност, които заслужават да бъдат опазени.

В работата на Института важно място имат провежданите научни конференции — международни и национални. Характерно за тези форуми е изнасянето на доклади, проблематизиращи важни за литературната история явления, новаторски анализи на класически литературни творби, както и

развиването на концепции, очертаващи естетическите и теоретични тенденции в съвременното литературознание. Научните сборници, подготвяни в резултат на провежданите конференции, сесии, дискуссионни кръгли маси, очертават основополагащото място на Института в пространството на европейската хуманитарна наука.

Провежданите научни форуми са характерен пример за ползотворните взаимодействия на Института с други научни, творчески, обществени организации, както и за широкия обществен резонанс на неговите публични научни изяви.

Научните проекти, разработвани в Института, част от които са интердисциплинарни, се реализират с участие на учени от други български научни институции или в рамките на съвместно сътрудничество с международни научни организации като: Британската кралска библиотека, Университета в Гьотеборг (Швеция), Финландската академия на науките, Института за литературни изследвания (Полша), Института за славянознание (Русия), Института за руска литература „Пушкински дом“ в Санкт Петербург, Института за световна литература (Словакия), Унгарската академия на науките, Институт „Славянски устав“ (Чешка република), Румънска академия на науките, Институт за литература и изкуствознание (Сърбия) и други.

За периода 1997–2008 г. Институтът за литература е работил по 29 научни проекта в областта на културноисторическото наследство (девет от които са международни) и 25 научни проекта в областта на националната идентичност (тринадесет от които международни). Проектът „Репертоар на старобългарската литература и книжнина“ обхваща понастоящем аналитични описания от над 350 славянски средновековни ръкописа от български и чуждестранни хранилища. През 2009 г. колективът на проекта получи от Министерството на науката и образованието голямата награда „Питагор“. Институтът за литература е член на Международния консорциум за изработване на стандарти за предаване на текстове в електронна форма и за тяхното разпространение (Text Encoding Initiative) (от 2003 г.).

Международен и национален научен авторитет имат периодични издания на Института за литература: списание „Литературна мисъл“, основано през 1957 г., поредицата „Старобългарска литература“, която излиза от 1971 г., и годишникът „Scripta & e-Scripta“, чийто първи брой се появи през 2003 г.

През изминалите години Институтът се изгради не само като национална българска институция, известна и уважавана със своите публикации и научни инициативи, но и като партньор в редица международни проекти. Оригиналният принос на Института в научните изследвания и високият професионализъм на учените, работещи в него, го открояват като привлекателен център за интердисциплинарно сътрудничество в областта

на хуманитаристиката, обединяващ усилията на изследователи на културното наследство от различни области — език, изкуство, фолклор и литературно творчество. Ролята на Института в българското общество в последните години получи по-ясни очертания, а неговите перспективи за развитие в бъдещето са несъмнени. Тази увереност се основава както на авторитета на Института за литература, изграден в резултат на цялостното му развитие, така и на новото поколение млади учени, което успешно продължава неговите традиции.

Елка Трайкова

MARIN DRINOV ACADEMIC PUBLISHING HOUSE

ABOUT US

The history, development and traditions of the Marin Drinov Academic Publishing House reach back to the historic 1869 year, when the Bulgarian Literary Society was set up in Wallachia and Russia. The Society emerged in the conditions of foreign bondage and emigration, willed into life by the enthusiasm and efforts of a few scholars and men of learning, including Marin Drinov, Vasil Droumev, Vasil Stoyanov, and with the aid of ardent patriots from the Bulgarian ËmigrË circles.

Marin Drinov and Vasil Droumev, the first actual members of the Society, organised and edited its publications.

After Bulgarian Literary Society was transformed into the Bulgarian Academy of Sciences in 1911, it embarked on a wide-scale publishing activity in the face of many obstacles arising from the lack of its own publishing and printing house.

The Academic Publishing House was established in 1949.

In 1994, on the occasion of the 125th Anniversary of Bulgarian Literary Society, the BAS Publishing and Printing

House was renamed into the Marin Drinov Academic Publishing House.

Now it is a publishing and polygraphic complex for academic literature bringing out monographs, dictionaries, reference books, encyclopedias, collections, journals, popular science literature, and manuals for all spheres of knowledge.

Of the vast multitude of other publishing houses the Marin Drinov Academic Publishing House is singled out now as one of the highly respected and preferred publishers, both by the authors for its adherence to tradition, and by the readers for obtaining up-to-date scientific information from its publications and ideas how to transfer scientific theory into practice.

With the issued academic literature the Publishing House helps for increasing the role of science in people's life, it helps for the cultural and economical development of Bulgarian people, and to enhancing their national self-confidence. Its output is a vehicle for the Bulgarian scientific thought to find its place among the Bulgarian men of science and to uphold the national and cultural prestige of Bulgaria abroad.

Contact

Address:

1113 Sofia, Acad. G. Bonchev St., Bl. 6

Tel. (+359 2) 72 09 22, 979 34 49

Fax (+359 2) 870 40 54

E-mail: baspress@abv.bg

Director

Prof. Yatchko IVANOV, DSc

Member of BAS

Tel. (+359 2) 72 09 22, 979 34 49

БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА

Рубриката съдържа периодика и книги (монографии, сборници, учебни помагала, речници и др.) за 2008—2009 г. По отношение на научната периодика, която тук е представена за пореден път, от съдържанието на всяка книжка са подбрани статии, студии и научни съобщения на български автори, които изследват българистични теми и проблеми в областта на хуманитарните и обществени науки (история, обществознание, археология, кирилometодиевистика, език, литература, изкуствознание, традиционна и съвременна култура и др.). Поради спецификата на настоящия информационен бюлетин не се включват преводни материали (от чужд на български език), както и рецензии, обзори и др. Принципно е отразена научната периодика за 2008—2009 г. В случай, когато няма излезли книжки от определено периодично издание за 2008—2009 г., са отразени последните регистрирани години. Книгите с липсващ ISBN и периодичните издания с липсващ ISSN са означени със знака *.

От редактора

КНИГИ 2008–2009

BOOKS

ОБЩ ОТДЕЛ / GENERAL

АНГЕЛОВ, Боян. Нешо Бончев в контекста на Българското възраждане. С., Богианна, 2009. 130 с.

ISBN 978-954-676-080-7.

В монографията е проследен жизненият и творчески път на Нешо Бончев, анализира се мястото на Панагюрище в процесите на Възраждането, приносът на българите от московския кръг в десетилетията преди Освобождението, ролята на читалищата като центрове на просвета, култура и революционна дейност.

АТАНАСОВ, Християн. В Османската периферия. Общество и икономика във Видин и околността през XVIII век. С., Синева, 2008. 360 с.

ISBN 978-954-998-376-0.

Социално-икономическо изследване.

БАЛКАНИТЕ – език, история, култура. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2008. 502 с.

ISBN 978-954-524-636-4.

Отговорен редактор: Красимира Мутафова

Сборникът съдържа доклади от различни области на хуманитаристиката, представени на международната научна конференция под едноименния наслов, проведена през април 2007 г. във Велико Търново.

БЪЛГАРИЯ, българите и Европа – мит, история, съвремие. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий –

Т. II. 2008. 439 с. ISBN 978-954-524-660-9.

Отговорен редактор: Димитър Димитров

Сборникът съдържа материали, представени на научна конференция, проведена през октомври 2007 г., обединени в разделите: „Стара и средновековна история, археология и етнология“, „Нова и най-нова история, историография и архивистика“, „Право, история на правото“ и „География. Методика на обучението по история и география“.

БЪЛГАРСКА археология 2008. С., Национален археологически институт с музей при БАН, 2008. 96 с.

ISBN 978-954-92181-9-0.

Каталогът от изложбата под едноименния наслов представя най-интересните находки и постижения от изтеклия сезон в теренната работа на проучватели от цяла България. Богато илюстрирано издание.

ВИДИН през първата половина на XX век. С., Гутенберг, 2008. 159 с.

ISBN 978-954-617-047-7.

Албумът представя пощенски картички от личната колекция на Митко Лачев – изтъкнат гражданин на Видин, изследовател и колекционер.

ГРЕБЕНАРОВ, Александър. Македонският научен институт (1923–2008). С., Гутенберг, 2009. 576 с.

ISBN 978-954-617-054-5.

Изданието е посветено на 85-годишнината от създаването на Македонския научен институт в София. То включва въведение и три основни части – изложение, документален масив и приложения. Описани и анализирани са ключови събития от дейността на института, следващи развитието на държавно-политическите процеси в страната от 1923 г. до днес. В приложението са включени поименни списъци на ръководители и редови членове, на обнародваната институтска книжнина и на дарителите.

ЕВРЕЙСКИТЕ работни групи в трудовата повинност 1941–1945 г. Тематичен каталог. Български военнорслужещи, загинали и погребани в Македония и през войните 1912–1945 г. Тематичен каталог. С., Главно управление на архивите при МС, 2008. 270 с.

ISBN 978-954-9800-70-8.

Съставител: Веселка Димова и др.

Настоящият том от поредицата „Архивни справочници“ включва два каталога, подготвени по документи, съхранявани в Държавния военноисторически архив – Велико Търново.

ЕВРОПА между Средновековието и съвременността. Юбилеен сборник в чест на проф. дин Радослав Мишев. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2009. 464 с.

ISBN 978-954-524-675-3.

Редакция и съставителство: Валентин Спиридонов и Симеон Симеонов

Сборникът съдържа материали и изследвания, обособени в разделите: „История на Европа“, „Балканска история“, „България в световната политика“, „Проблеми на българската история“.

ЕЛЕНКОВ, Иван. Културният фронт. С., Институт за изследване на близкото минало, Отворено общество и Сиела, 2008. 542 с.

ISBN 978-954-28033-8-6.

Предмет на изследване в този труд са политическото управление, идеологическите основания и институционалните режими на организация на културата през времето на комунизма в България.

ИЗ личния архив на Кимон Георгиев. С., Главно управление на архивите при МС —
Том 2. 2008. 662 с. ISBN 978-954-9800-71-5.

Съставители: Милена Годоракова, Калинка Анчова
Сборник с автентични свидетелства, чийто автор е пряк участник в редица важни и драматични събития от най-новата история на България.

ИСТОРИКИИ. Шумен, УИ Св. Епископ Константин Преславски —
Т. 3. Юбилеен сборник в чест на доцент д-р Стоян Витлянов по случай неговата
60-годишнина. 2008. 405 с. ISBN 978-954-577-493-5.

Научни изследвания от областта на историята, археологията, етнологията, езикознанието и философията.

КАЛЧЕВ, Калчо. **Българската етническа общност в Бесарабия (XIX–XXв.).**
Възникване, развитие и принос в общонационалните процеси. Велико Търново,
УИ Св.св. Кирил и Методий, 2009. 264 с.
ISBN 978-954-524-678-4.

В основата на книгата са залегнали теми и проблеми, разглеждани по време на проведения от автора лекционен курс пред магистри историци във Великотърновския университет.

КАНДИЛАРОВ, Евгений. **България и Япония. От Студената война към XXI век.** С.,
Дамян Яков, 2009. 396 с.
ISBN 954-527-435-2.

В книгата се проследяват възникването и развитието на политическите и икономическите отношения между двете държави през XX век.

КЕЛЕВЕДЖИЕВ, Добри В. **Страници от историята на град Сунгурларе.** С., Дамян
Яков, 2009. 368 с.
ISBN 978-954-527-434-3.

Краеведско изследване.

НЕШЕВА, Виолета. **Мелник.** С., Иврай, 2008. 364 с.
ISBN 978-954-9388-22-0.

Обобщаващ труд върху историята и културното наследство на Мелник от възникването му до края на Средновековието. Публикувани са и обстояните резултати от археологическите проучвания на няколко исторически паметника от средновековната епоха.

ПЪТЕВОДИТЕЛ по архивните фондове 1789–1944. С., Главно управление на архивите
при МС, 2008. 215 с.
ISBN 978-954-9800-72-2.

Съставители: **Весела Пелова и Ирена Василева**

Настоящият пътеводител по фондовете на Държавен архив – Враца има за задача да запознае както изследователите, така и широката читателска аудитория с документалните свидетелства за периода до 1944 г.

Пътеводителят съдържа информация за 556 архивни фонда с хронологичен обхват на документите от 1789 до 1944 г.

РАДЕВ, Симеон. Строителите на съвременна България. С., БГНЕС —
Т. 3. 2009. 792 с. ISBN 978-954-9384-2-3.

Проследени са събитията до избирането на Фердинанд от Великото народно събрание и възкачването му на престола на 4 август 1887 г. Както и в предните томове, тънко и детайлно са характеризирани, наред с редица чужди дипломати, политици като Петко Каравелов, Васил Радославов, Стефан Стамболов, Константин Стоилов, Григор Начович.

ХРИСТИЯНСКАТА култура в средновековна България. Велико Търново, Фабер, 2008.
447 с.

ISBN 978-954-775-978-7.

Отговорен редактор: Павел Георгиев

Сборникът съдържа материалите от Националната научна конференция „Плиска и християнските центрове на Европа“, посветена на 1100-годишнината от смъртта на княз Борис I, проведена през май 2007 г. в Шумен.

ЦОНЕВА, Даниела и Момчил Цонев. Имало едно време в Габрово. С., Фондация За българска литература, 2008. 336 с.

ISBN 978-954-677-051-6.

Издание то съдържа 400 — голяма част от тях непубликувани досега — архивни фотографии и илюстрации на старо Габрово от 70-те години на XIX век до 70-те години на XX век.

60 години Институт за литература. Юбилеен сборник. 1948—2008. С., Издателски център Боян Пенев. 2009. 666 с.

ISBN 978-954-8712-53-8.

Отговорен редактор: Иван Сарандев

Сборникът съдържа материали, посветени на 60-годишнината от основаването на Института за литература при БАН, обособени в разделите “Структура и научноизследователска дейност”, “Издания” и “Библиографии на членовете на Института за литература”.

ЮБИЛЕЕН сборник в чест на чл.-кор. проф. д-р Йордан Йорданов. С., АИ Марин Дринов, 2008. 612 с.

ISBN 978-954-322-328-2.

Съставител: Христо Харитонов

Сборникът съдържа доклади и научни съобщения в различни области на хуманитаристиката от II национална научна конференция „От регионалното към националното“.

***OMNIA VINCIT AMOR. Юбилеен сборник на НГДЕК в чест на проф. Василка Тъпкова-Займова. С., УИ Св. Климент Охридски, 2008.** 688 с.

Сборникът съдържа материали в областта на медиевистиката, културологията, историята и литературознанието.

ИСТОРИЯ / HISTORY

АНГЕЛОВА, Милена. **„Образцово село“**. Модернизационният проект за селото в България (1937–1944). Благоевград, УИ Неофит Рилски, 2008. 256 с.

ISBN 978-954-680-562-1.

Книгата представява опит с методите на социалната история да се изследват държавните политики към селото в България през 30-те–40-те години на XX век.

БАНЧЕВ, Бисер. **България и югославската криза. (1989–1995)**. С., УИ Св. Климент Охридски, 2009. 304 с.

ISBN 978-954-07-2818-6.

Първото научно изследване, което разглежда цялостно въпроса за същността и характера на балканската политика на България по време на югославската криза в контекста на историческите промени в Европа в края на XX век.

ВЪЛКАНОВ, Вълкан. **Търновската конституция в спор с времето**. Варна, Черноризец Храбър, 2009. 392 с.

ISBN 978-954-715-429-2.

Книгата е посветена на 130-годишнината от приемането на Търновската конституция – основопологащия законен документ, отбелязал началото на модерната българска държавност.

ГЕНЕРАЛ Иван Колев **добруджанският герой**. С., Анико, 2008. 902 с.

ISBN 978-954-824-701-6.

Съставител: Цочо Билярски

Сборникът съдържа всички биографии на генерал Иван Колев, както и десетки спомени и статии за него, снимки, карти, писма и документи.

ГРУЕВ, Михаил. **Преорани слокове**. С., Институт за изследване на близкото минало, Сиела, 2009. 364 с.

ISBN 978-954-2804-50-5.

Изследване върху процесите на колективизация и социални промени в Северозападна България през 40-те–50-те години на XX век.

ГЮЗЕЛЕВ, Васил. **3 етюда върху Българския XIV век**. С., Парадигма, 2009. 20 с.

ISBN 978-954-326-093-5.

Книгата, написана въз основа на новооткрити от автора извори, е посветена на отношенията на българското царство през XIV век с Венеция и Византийската империя.

ДАСКАЛОВ, Георги. **Гръцката политемиграция в България**. С., УИ Св. Климент Охридски, 2008. 308 с.

ISBN 978-954-07-2698-4.

В книгата се разглеждат различни вътрешно и външнополитически аспекти на присъствието на гръцките леви емигранти, намерили убежище в България след 1946 г.

ДАСКАЛОВ, Румен. **От Стамболов до Живков. Големите спорове за новата българска история.** С., Гутенберг, 2009. 515 с.

ISBN 978-954-617-053-8.

Книгата включва четири историографски студии, посветени на най-дискутираните теми от българската политическа история – режимът на Стефан Стамболов, управлението на БЗНС при Александър Стамболийски, проблемът за фашизма у нас (респективно антифашистката борба), „народната демокрация“ и социализмът.

ЗАДГОРСКА, Валентина. **Кръгът „Звено“ 1927–1934.** С., УИ Св. Климент Охридски, 2008. 146 с.

ISBN 978-954-07-2796-7.

Изследването е посветено на една от най-интересните политически организации в България от началото на ХХ век.

ИЗВОРИ за българската история, С., АИ Марин Дринов —

XXIX. Чешки и словашки извори за българската история. IV. 2008. 243 с.

ISBN 978-954-322-161-5.

Отговорни редактори: Йозеф Коларж и Васил А. Василев

Томът съдържа документи, предимно от Архива на Министерството на външните работи на Чехословакия, отнасящи се до един от най-динамичните и съдбовни периоди от най-новата история на България – от 19 май 1934 до 9 септември 1944 г.

КОНГРЕСИ и програмни документи след 1978 година за историята и културата на българските земи под чужда власт. С., Институт по история — БАН и Регионален исторически музей — Кюстендил, 2008. 304 с.

ISBN 978-954-92-267-1-3.

Съставители: Александър Гребенаров, Володя Милачков, Валентин Дебочички

Сборник доклади от международната научна конференция, проведена в Кюстендил през декември 2007 г.

КУЛИЧЕВ, Христо. **Заслугите на протестантите за българския народ.** С.,

УИ Св. Климент Охридски, 2008. 360 с.

ISBN 978-954-670-067-4.

Изследването е посветено на 160-годишнината от началото на протестантската дейност в България.

НЕДЕВ, Недю. **Цар Борис III. Дворецът и тайният кабинет.** Пловдив, Хермес, 2009. 584 с.

ISBN 978-954-260-749-6.

Документално изследване.

ПАЛАНГУРСКИ, Милко. **Избори по стамболовистки (1887–1894 г.).** Велико Търново, УИ Св. св. Кирил и Методий, 2008. 280 с.

ISBN 978-954-524-661-6

В книгата детайлно са описани изборното законодателство по времето на управлението на Стефан Стамболов, избирането и сформирването на V, VI и VII обикно-

вено народно събрание, както и географията на вота, парламентарният обем, активността и народнолибералната политика към избирателния процес.

СТАНЧЕВ, Михаил и Георгий Чернявский. Л. Д. Троцкий, България и болгары. С., АИ Марин Дринов, 2008. 354 с.

ISBN 978-954-322-259-9.

Монографията е посветена на връзките на Л. Троцки с българските му симпатизанти. Използвани са архивни документи, голяма част от които за първи път влизат в научно обръщение.

ТОДОРОВА, Мария. Подбрани извори за историята на балканските народи (XV–XIX в.). С., Парадигма, 2008. 485 с.

ISBN 978-954-326-079-9.

Сборникът включва материали с разнообразен характер – официални хроники, законодателни паметници, описи, дипломатически донесения, впечатления на пътешественици и др. Второ допълнено издание.

УНИВЕРСИТЕТСКИ четения и изследвания по българска история. С., УИ Св. Климент Охридски, 2008. 855 с.

ISBN 978-954-07-2768-4.

Съставители: Искра Баева и Пламен Митев

Сборникът съдържа докладите от международния научен семинар под едноименния наслов, проведен в Смолян през май 2006 г.

ЕТНОГРАФИЯ И ФОЛКЛОР / ETHNOGRAPHY AND FOLKLORE

ГРЪНЧАРОВА, Евгения. Танцовата култура на село Долни Богров, Софийско. С., Гутенберг, 2008. 262 с.

ISBN: 978-954-617-052-1.

В монографията детайлно е представена мъжката и женската танцова календарна и сватбена традиция от края на XIX век до наши дни; разкриват се социализиращите и нормативните функции на хорото, неговото организиране, както и развитието на танцовите форми; проследено е развитието на танцовата традиция и промените, извършващи се в течение на един век – от влиянието на градската култура, започнало през 30-те години, по-осезателните промени след кооперирането на земята през 40-те–50-те години и последният период – след 1989 година

ЖИВКОВА, Иванка. Живот и душевност на турското население в Източните Родопи и в Пловдив. Невербално общуване на турското население от Източните Родопи. С., Кота, 2008. 208 с.

ISBN 978-954-305-250-9.

Етнопсихологическо изследване.

РЕЛИГИЯ / RELIGION

БОЯДЖИЕВ, Стефан и др. Раннохристиянски храм „Св. София“ – Премъдрост Божия. С., УИ Св. Климент Охридски, 2009. 172 с.

ISBN 978-954-07-2660-1.

Изданието представя многовековната история на храма. Богато илюстрирано с планове от проведените разкопки, мозаични подове, икони и др. Второ преработено двуезично издание на български и английски език.

ДЕНЕВ, Иван и Андриан Александров. Възрожденски проповеди в Архива на Рилския манастир. С., УИ Св. Климент Охридски, 2007. 403 с.

ISBN 978-954-07-2595-6.

Сборник от документални извори с коментари – поучителни слова, тълкувания и указания за църковната служба от Агапий Рилец, архимандрит Арсений, Йоаникий Рилски и др.

ЕЗИКОЗНАНИЕ / LINGUISTICS

БОНОВА, Станка. Фразеологични единици, свързани с християнството. Българско-полски паралели. Велико Търново, УИ Св. св. Кирил и Методий, 2009. 160 с.

ISBN 978-954-524-656-2.

Компаративистично изследване.

БЪЛГАРИТЕ, книжовността, езикът: XIX–XX век. С., Емас, 2008. 390 с.

ISBN 978-954-357-1628.

Съставител: Владко Мурдаров

Разгледани са различните аспекти от формирането на националния език и на науката за него.

БОТЕВА, Силвия. Човек—език—пространство. Обозначаване на пространството във френския и в българския език. С., УИ Св. Климент Охридски, 2008. 260 с.

ISBN 978-954-07-2753-0.

В труда се прави анализ, категоризация и семантична класификация на езиковите елементи в съответствие с когнитивната теория и теорията на изказването.

ВЪЛЧЕВ, Боян. Възрожденските граматика на българския език. С., УИ Св. Климент Охридски, 2008. 545 с.

ISBN 978-954-07-2577-2.

Проследено е развитието на българската граматическа мисъл през Възраждането.

КЪНОЖИИ ИЗБОРНИКЪ ЗА ВЪЗПИТАНИЕ НА КАНАРТИКИНА. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий —

Т. 1. Увод и показалци. 2008. 249 с. ISBN 978-954-524-671-5.

Т. 2. Текст. 2008. 255 с. ISBN 978-954-524-672-2.

Съставител: Уилям Р. Федер

Книгата представлява реконструкция на архетипа на т.нар. Втори Симеонов сборник, достигнал до нас в по-късно руско копие от XI в. (Изборник от 1076 г.). Авторът доказва, че архетипът е възникнал ок. 930 г. в България по времето на цар Петър, като е бил предназначен за царския син (канартикина) Борис. Прави се възстановка на текста на книгата, съдържаща поучения и мъдри изречения. Т. I съдържа увод, библиография, показалци на библейските цитати и съчиненията на отците на църквата, както и словоуказател на лексемите, предадени с кирилската и с глаголическата азбука.

ЛИПОВСКА, Анна. Русско-болгарская лексикография: Традиции и тенденции развития + CD. С., УИ Св. Климент Охридски, 2009. 216 с.

ISBN 978-954-07-2841-4.

Монографията е посветена на историята, теорията и практиката на руско-българските и българо-руските речници, като обосновава необходимостта от създаването на интернет базирани речници от ново поколение, които да отговарят на нуждите на съвременните потребители.

НИКОЛОВ, Божил. Избрани трудове. С., УИ Св. Климент Охридски, 2009. 896 с.

ISBN 978-954-0727-83-7.

Проф. Божил Николов е авторитетен университетски преподавател, фонолог и лексикограф и първи декан на Факултета по класически и нови филологии. Томът съдържа дяловете „Лексикология“, „Фонетика и фонология“, „Проблеми на транскрипцията“ и „Методика на чуждоезиковото обучение“.

НИЦОЛОВА, Руселина. Българска граматика. Морфология. С., УИ Св. Климент Охридски, 2008. 523 с.

ISBN 978-954-07-2738-7.

Книгата обобщава постиженията на българското езикознание през последните десетилетия и представлява граматика от семантично-функционален тип, като най-голямо внимание е обърнато на значението и употребата на морфологичните категории.

ПЕНКОВА, Пиринка. Речник-индекс на Синайския евхологий. С., АИ Марин Дринов, 2008. 400 с.

ISBN 978-954-322-325-1.

Настоящият речник-индекс на глаголическия паметник Синайски евхологий от края на X и нач. на XI в. допълва лексикографското представяне на най-старинните старобългарски и старославянски ръкописи. Книгата съдържа увод, речник-индекс, обратен речник на гръцките, латинските и старовисоконемските съответствия, както и приложения.

РАДЕВА, Пенка. Записки по синтаксис на съвременния български книжовен език. Велико Търново, УИ Св. Св. Кирил и Методий, 2009. 136 с.

ISBN 978-954-524-681-4.

Разгледани са значението и същността на граматическите категории словосъчетание и просто изречение.

СЛОВООБРАЗУВАНЕ и лексикология. С., УИ Св. Климент Охридски, 2009. 412 с.

ISBN 978-954-07-2828-5.

Съставители: Василка Радева, Цветанка Аврамова и Юлия Балтова

Доклади от Десетата международна конференция на Комисията по славянско словообразуване при Международния комитет на славистите, проведена в София през октомври 2007 г.

СТИЛИСТИКА и лингвистика. Велико Търново УИ Св. св. Кирил и Методий, 2009. 266 с.

ISBN 978-954-524-674-6.

Отговорен редактор: Стоян Буров

Сборникът съдържа изследвания и статии в чест на изтъкнатия учен и преподавател, основател на учебните дисциплини практическа граматика и стилистика на българския език във Великотърновския университет – проф. д-р Димитър Чизмаров.

ХРИСТОВА, Евдокия. Българската реч от Албания. Говорът на село Връбник. Благоевград, УИ Неофит Рилски, 2008. 125 с.

ISBN 978-954-680-550-8.

Сборник с текстове, представящи характерните черти на връбнишкия диалект – един типичен краен югозападнобългарски диалект.

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ / THEORY OF LITERATURE

ВАЧЕВА, Албена и др. Неканоничната българска литература. Благоевград, УИ Неофит Рилски –

Част първа. 2009. 318 с. ISBN 978-954-680-577-5.

Целта на авторите е да представят портрети на български писатели, които са забравени от големите истории или по-рядко влизат в ползрението на изследователите. В първата част се представя творчеството на Михалаки Георгиев, Мара Белчева, Петко Ю. Тодоров, Екатерина Ненчева-Харизанова, Константин Константинов, Владимир Полянов, Борис Шивачев и др.

ЕМАНУИЛ Попдимитров. Критически прочити. С., УИ Св. Климент Охридски, 2007. 216 с.

ISBN 978-954-07-2375-2.

Съставител: Ноеми Стоичкова

Сборникът, посветен на 120-годишнината на твореца, съдържа статии на изтъкнати български литературоведи.

ИВАН Динков в българската литература и култура. С., Кралица Маб, 2009. 182 с.
ISBN 978-954-533-093-3.

Съставител: Пламен Дойнов

Книгата представя съвременен прочит на творчеството и на ролята на Иван Динков в българската литература и култура.

ИВАН Теофилов в българската литература и култура. С., Кралица Маб, 2009. 176 с.
ISBN 978-954-533-095-7.

Съставител: Пламен Дойнов

Сборникът съдържа текстове, посветени на поезията и драматургията на един от най-значимите български творци от втората половина на ХХ в.

КОЛАРОВ, Стефан. Литература, медии, творчески влияния. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2008. 260 с.

ISBN 978-954-524-644-9.

Документални очерци и статии.

ЛИКОВА, Розалия. Мимезис и антимимезис. В началото на новия век. Пловдив, Жанет 45, 2008. 256 с.

ISBN 978-954-491-428-8.

Обобщаващ преглед на същността на художествения процес и историческите превъплъщения на миметичния и антимиметичния модел на творчество в произведенията на съвременни български автори.

ПЕНКОВ, Димо. Религиозни аспекти в творчеството на Иван Вазов и Стоян Михайловски. С., УИ Св. Климент Охридски, 2009. 116 с.

ISBN 978-954-07-2809-4.

Изследването интерпретира двамата бележити творци като поети на религиозно-философското вглъбение.

120 години от рождението на Димчо Дебелянов. Юбилеен сборник. С., Захарий Стоянов, 2009. 176 с.

ISBN 978-954-090-282-1.

Съставител: Дойчо Иванов

Сборникът, посветен на 120 години от рождението на Димчо Дебелянов, съдържа доклади от юбилейните научни конференции, проведени в Копривщица и в София през 2007 г.

РУСЕВА, Виолета. Литературно-исторически етюди. Велико Търново, УИ Св. Св. Кирил и Методий, 2009. 351 с.

ISBN 978-954-524-680-7.

Сборникът съдържа статии, посветени на творби от Иван Вазов, Алеко Константинов, Пенчо Славейков и др.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЯТ реализъм. Нови изследвания. С., Нов български университет, 2008. 368 с.

ISBN 978-954-5355-43-1.

Съставител: Пламен Дойнов

Статиите в сборника тематизират възникването, налагането, трансформациите, теоретическите и историко-литературните употреби на социалистическия реализъм.

1968. Годината на гневното слънце. София — между Париж и Прага. Пражката пролет и българската литература. С., Нов български университет и Сиела, 2009. 463 с.

ISBN 978-954-5542-4.

Съставител: Пламен Дойнов

Книгата съдържа текстове, представени на конференцията „1968“ на департамент „Нова българистика“ на НБУ, състояла се на 16 май 2008 г.

45 години Филологически факултет. Юбилеен сборник. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2009. 351 с.

ISBN 978-954-524-673-9.

Главен редактор: Багрелия Борисова

Сборникът съдържа статии, обединени в разделите „Езикознание“ и „Литературознание и фолклористика“.

ИЗКУСТВО / ART

БОЖИНОВА, Божидара. Българският Хамлет — XX век. С., Кралица Маб, 2009. 224 с.

ISBN 978-954-533-094-0.

Изследването разглежда сценичната съдба на „Хамлет“ в България. Разгледани са всички сценични реализации на великата Шекспирова трагедия, като поставя акценти върху най-важните преводи, постановки, актьорски интерпретации и рецепцията на публиката.

***ЕНЕВА, Ивана и Силвия Панова. Професор Стефан Димитров. Първият български професор по керамика.** С., Национална художествена академия, 2008. 96 с.

Първо по рода си изследване, посветено на научния и художествен принос на проф. Ст. Димитров като основоположник на българската художествена и промишлена керамика.

ИЗКУСТВО и контекст. С., Институт за изкуствознание — БАН, 2008. 279 с.

ISSN 1313-7379.

Съставители: Мария Митева, Марина Колева, Миглена Ценова, Руслан Стойчев

Сборникът съдържа докладите, представени на Четвъртата младежка конференция под едноименния наслов, проведена през април 2008 г. в София.

ИЗКУСТВОВЕДСКИ четения. С., Институт за изкуствознание — БАН, 2008. 429 с.
ISSN 1313-2342.

Научни редактори: Виолета Дечева, Кристина Япова, Ингеборг Братоева-Даракчиева,
Николай Бошев

Сборникът съдържа доклади от Шестата научна конференция на Института за изкуствознание при БАН, в която участват учени от различни области на хуманитаристиката.

ЛАРДЕВА, Галина. **Изкуство на прехода.** Пловдив, Жанет 45, 2009. 288 с.
ISBN 978-954-491-504-9.

Аналитично изследване върху процесите в съвременното българско изкуство.

РЕЧНИЦИ НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК / DICTIONARIES IN BULGARIAN LANGUAGE

ПАРАШКЕВОВ Борис. **Етимологични дублети в българския език.** С., Емас, 2008. 512 с.
ISBN 978-954-357-170-3.

Енциклопедичен речник на думи и имена с единно лексикално първоначало.

НАУЧНА ПЕРИОДИКА 2008—2009

PERIODICALS

Археология. БАН, Археологически институт и музей. Гл. ред. Васил Николов. ISSN 0324-1203.

2008, № 1—4: **Николов, В.** Светилище от ранната бронзова епоха на тел Казанлък, 23—33; **Овчаров, Н., Кр. Лещаков, Здр. Димитров и Д. Коджаманова.** Ранните периоди в историята на светилището при Татул, 34—45; **Овчаров, Н., Кр. Лещаков, Здр. Димитров и Д. Коджаманова.** Античният хероон при Татул, 46—57; **Стоянов, Т.** За изобразителната програма на гробницата от Александрово, 58—67; **Попконстантинов, К.** Новооткрит печат на Михаил багатур и багатурският род на Йоан, Сондоке и Михаил, 68—79; **Тотев, К.** Златен пръстен-печат от некропола на църквата „Св. 40 мъченици“ във Велико Търново, 80—92; **Христова, Р.** Керамика от началото на ранната бронзова епоха от м. Бадъ бунар край Карнобат, 93—101; **Лещаков, Л.** Каменен калъп за отливане на връх на копие от късната бронзова епоха от Северозападна България, 102—104; **Нинов, Л.** Стопанско значение на фауната от къснобронзовото селище при Копривлен, Югозападна България, 105—109; **Иванов, Р.** Оловен амулет и бронзови камбанки от светилище на Тракийския конник край Трявна, 110—116; **Чолакова, А.** Идентификация на следи от металопроизводство в археологически контекст, 117—122; **Динчев, В.** Теренни обхождания в Костинбродско през 2008 г., 123—133; **Дончева, Ст.** За производството на един вид кръстове-енколпиони, 134—139; **Гьонова, Г.** „Чудатата“ кана, 140—145; **Рабджиев, К.** Храмът на Орфей при Татул, или за отговорността на археолога, 146—148; **Иванов, М.** Elephantum ex musca! За хронологията, периодизацията и функцията на късноантичния мавзолей в кв. Лозенец, София, 149—159; **Рабовянов, Д.** Крепостно строителство в Югоизточна България през IX—X в., 171—183; **Узунова, М.** Защитени дисертации, 208—216;

Архив за поселищни проучвания. ВТУ. Гл. ред. проф. Марин Ковачев. ISSN 0861—6507.

2007, № 1—2: **Гарена, П.** Взаимопомощ между църква и войска в Родопите, 3—29; **Лечев, В.** Принос към историята на окръг Враня 1915—1916, 30—46; **Иванов, Т.** Читалище „П. Р. Славейков“ — гр. В. Търново (1920—1930 г.), 47—64; **Буковинова, В.** Когато се съзиждаха основите на Съюза на краеведите в България, 65—78; **Хаджи Киркова, М.** Манастирът „Св. Спас“

в гр. Сопот. Години на създаване на просветна и революционна дейност, 79—84; **Константинов, А.** Етнографско-краеведски музей в гр. Ягнило, община Ветрино, Варненска област, 85—89; **Петров, Кр.** Тържествата в Плевен на 19 декември 1934 г. и един уникален брой на „Плевенски общински вестник“ 90—98; **Аганасова, Св.** Търновската фамилия Михайлови в международната търговия през XIX век, 128—137.

Балканско езикознание. БАН, Институт за български език. Гл. ред. Анна Чолева-Димитрова. ISSN 0324-1653.

2008, № 1: Todorov, T. At. Le couple corrélatif rhodopéen *тарлò (тарлА)* ‘*champ; jachÈre*’ – *тòрлэм* ‘*jachèrer*’ sous un aspect étymologique, 35—38; **Димитрова-Тодорова, Л.** Структурные типы составных топонимов турецкого происхождения в Поповском регионе, 49—54; **Načeva-Marvanová, M.** A New European *Have-Perfect* Forms in Bulgarian? Towards Vladimir Georgiev’s Approach on Their Grammaticalization Fifty-Years Later, 65—74; **Danka, I.** Vladimir Georgiev on Greek ΒΑΛΜΟΣ and Related Matters, 75—80; **Mayer, H.** Georgiev, Thracian, and Birnbaum, 81—86.

Българска етнология. БАН, Етнографски институт с музей. Гл. ред. проф. Радост Иванова. ISSN 1310-5213.

2008, № 3: Николова, В. Тайната на осиновяването — явният белег на модела, 5—22; **Минчева, Е.** История с пощенско клеймо, 23—33; **Касабова, А.** Сред „най-екзотичните“ кухни във Виена — „Ресторантът за истинските български специалитети“. Между пазара и идентичността, 34—45; **Георгиев, Г.** На събор като на събор... И не съвсем. По повод 40-годишнината от организирането на Националния събор за народно творчество в Копривщица, 46—63; **Средкова, С.** Трудовото всекидневие на бесарабските българи в Украйна, 64—79; **Царева, Ю.** Сведения за селища в Одринска епархия според рапорти на училищни инспектори от началото на XX в., 92—99; **Чакърва-Кръстева, Н.** Обредна храна — приношение за здраве в Карнобатско, 100—104.

2008, № 4: Барова, В. Семейно-родствени мрежи и сфери на обмен. Родството като икономическа стратегия, 5—21; **Банкова, П.** Избор на лично име в „Училище за бременни“, 22—34; **Иванова, Е. И. и В. Кръстев.** Бежанците и местните в Старозагорско — поселения и взаимоотношения (1878—ср. на 30-те год. на XX век), 35—44; **Шарланова, В.** Поглед върху съвременното състояние и религиозни функции на манастирите от Софийска Мала Света Гора, 45—60; **Николчовска, М.** Етнографски аспекти на земеделската традиция в Родопите. II. Обичаи и обреди при обработването на земята, 75—88; **Путкарадзе, Т.** Някои въпроси на историческите и научно-културните взаимоотношения на българския и грузинския народ, 89—92.

Български език. БАН, Институт за български език.
Гл. ред. ст. н. с. д-р Владко Мурдаров. ISSN 0005-4283.

2008, № 3: Бояджиев, Т. Езикова ситуация у нас в исторически и съвременен план и европейската езикова политика, 5—28; **Виденов, М.** Щрихи към българската *селска* езикова ситуация, 29—35; **Александрова, Т.** Отношението между книжовния език и диалектите в контекста на проблема за формирането на българската нация през Възраждането, 36—43; **Чаралозова, К.** Семантика на българските експресивни собствени лични имена, 44—57; **Лакова, М.** Подредба на частите на речта с оглед на синтактичната им функция в съвременния български език, 58—70; **Шалагин, В.** Особенности на темпоралната парадигма на страдателния залог в българския език, 71—78; **Паскалев, Н.** Някои езикови средства за изразяване на неучтивост в съвременния български език, 79—84; **Мицкова, М.** Просвещението и романтизмът в езиковите блянове на Анастас Стоянович Кипиловски, 85—97; **Исса, К.** Етнолингвистични контакти между българи и араби според антропонимията, 98—105; **Мурдаров, Вл.** Граматически колебания при заетите чужди думи, 106—107.

2008, № 4: Илиев, Д. Турски и гръцки думи в словото за св. Георги в български дамаскини, 5—28; **Атанасова, Ат.** Представки и представкови комплекси в състава на полипрефигираните глаголи в съвременния български книжовен език, 29—43; **Ласкова, Л.** Гледната точка в изказвания с глагол за възприятие *видя*, 44—58; **Стоянова, И.** Основни теоретични проблеми, свързани с разпознаването на съставни лексикални единици в българския език, 59—72; **Панчев, И.** Лингво-културният концепт *добро* — ядро и периферия (върху речников материал от български и руски език), 73—78; **Митринов, Г.** Една интересна особеност в говора на с. Исъорен, Ксантийско, 79—87; **Стоянова, А.** Влиянието на Б. Цонев и Л. Милетич върху оформянето на второто издание на „*Bulgarische Grammatik*“ (1917) от Густав Вайганд, 88—96; **Велева, М.** За вариантите от типа *хотспоти* — *хотспотове* в съвременния български език, 97—101; **Парашкевов, Б.** Бълг. *серенада* или относно миграцията и етимологията на чуждите думи в българския език, 102—105; **Кърпачева, М.** Библиография на българската езиковедска литература. 2007 г. (второ полугодие), 126—150.

2008. Приложение. Из историята на руската езиковедска българистика през XIX век: Попова, В. Историята ни в две пространства, 5—11; **Демина, Е. Ю. И.** Венелин и начало российской лингвистической болгаристики, 14—35; **Демина, Е. П. И.** Прайс в истории становления российской лингвистического славяноведения, 36—52; **Божилова, М.** Приносът на О. М. Бодянки за утвърждаване на българската езиковедска проблематика, 53—79; **Цойнска, Р. В. И.** Григорович в историята на езиковедската българистика, 80—125; **Мичева, В.** Приносът на В. И. Ламански в развитието на българистиката, 126—136; **Кювлиева-Мишайкова, В.** Приносът на Александър Дюверноа в лексикографското описание на българския език, 137—151; **Клепикова, Г.** Труды П. А. Лаврова по болгаристике (80—90 гг. XIX в.), 152—173; **Мурда-**

ров, Вл. Руските езиковедски българистични изследвания в българския печат в края на XIX в. 174—189.

Български език и литература. МОН. И.д. гл. ред. чл.-кор. проф. Годор Бояджиев. ISSN 0323-9519.

2008, № 6: Зарева, А., М. Лазарова и Й. Николова. Обем на лексикалното познание на образования носител на български език, 22—33; Пернишка, Е. Рушителни и градивни влияния върху езика, 34—40; Лукова, К. От авторитета до мита (Наблюдения върху модернистичния печат от първите три десетилетия на 20. век), 41—48; Димитрова, Е. Манифестите на българския модернизъм, 49—54; Сугарев, Е. Зеленият кон на българския модернизъм, 55—58; Горчева, М. За някои понятия в Гео-Милевата критическа рефлексия, 59—70.

2009, № 1: Деянова, М. Исторически и езикови факти, оборващи тезата за с. Кралев дол като родно място на Паисий Хилендарски, 3—11; Кръстева, М. Патрицентричната политическа фамилия в „История славянобългарска“ на отец Паисий, 12—27; Стойчева, П. Стихията на пожара, или митологични пластове в „Най-вярната стража“ на Йовков, 28—40; Братанов, И. Значения на една клетва в разказа „Индже“ на Йордан Йовков, 41—49; Димова, Ж. Проявления на любопитството (Между видимото и невидимото в разказа „Божура“ на Йордан Йовков), 50—56; Димчев, К. Образователните възможности на обучението по български език и „агресията на уличния език“, 57—60; Бенчатова, Л. Организация на обучението. Груповото обучение в часовете по словашки и по български език, 61—66.

Български фолклор. БАН, Институт за фолклор. Гл. ред. Любомир Миков. ISSN 0323-9861.

2007, № 3: Демирев, Вл. За сакралните топоси във фолклорната история, 7—17; Жекова, М. Пространствени параметри в наративите за селищна история, 18—29; Георгиева, А. и М. Любенова. Хаджидимовският манастир „Св. Георги“ — знак за регионална идентичност, 30—40; Вуков, Н. Паметници, „паметни места“, „места на памет“, 41—62; Тончева, Св. Стъклената будка в Русе — спомен за място, 79—91; Найденова, Г. Музика и пространствена организация на календарния обреден цикъл. Преосмисляне на селищното пространство при разпада на традиционната култура, 92—108; Димитрова, Д. Музикалната топография в развитието на индустриалния град (По модела на град Русе), 109—122; Маразов, И. Съкровище и територия, 123—131.

2007, № 4: Янева, Ст. Орнамент и народно изкуство, 5—19; Сантова, М. Фолклорната орнаментика — проблеми, 20—25; Иванова, М. Орнаментиката в „огледалото“ на идеите и практиките за експониране на Първото пловдивско изложение, 26—43; Миков, Л. и А. Стоилова. Декоративно-монументална епиграфика в интериора на „Ибрахим паша“ джамия в Разград, 44—67; Пейчева, Л. „Пея и ми гърлото дрънка“: орнаментални явления във фолклорното пеене на Средна Западна България, 68—76; Братанова, Р. Функция и значение на орнаментиката в родопската вокална музика, 77—95;

Грънчарова, Е. Орнаментиране и вариационност в българския традиционен танц, 96—111;

2008, № 1: Анастасова, Е. Въведение. На тихия син Дунав, 5—10; Пригарин, А. Пътищата на спасението в историческата памет на липованите край Дунава, 11—27; Седакова, И. Родството при русите старообрядци в България и Румъния: фолклорни манифестации, 28—41; Ганева-Райчева, В. Дунав: мост и граница между култури (Случаят на българските католици от Свищовско), 42—48; Любенова, М. Българската общност в Дудещ Чопля (Букурещ), 49—57; Матеева, В. Женски образи на българската идентичност в Словакия, 73—85; Ганчев, А. Българите от Украйна — студенти в България. Миграция или емиграция, 86—98; Маркова, М. Житейски истории и миграции — новите български емигранти в Австрия, 99—105; Тодорова-Пиргова, И. От Дунав до Делауеър. Миграционни процеси, етнокултурна идентичност и фолклор, 106—140.

Българско музикознание. БАН, Институт за изкуствознание.

Гл. ред. ст. н. с. д. изк. Елисавета Вълчинова-Чендова. ISSN 0204-823X.

2008, № 3—4: Пейчева, Л. Безмълвно ли е „безмълвното“ музикално знание [реконструкция на музикалното знание и на традиционния понятиен апарат на многогласното фолклорно пеене от Средна Западна България], 116—138; Вълчинова-Чендова, Е. Нова музика в терминологичния прочит на новата българска музика (фрагменти), 176—194; Куюмджиева, П. Особенности в смисловите значения на музикалната терминология при превода ѝ на български език, 210—219.

2009, № 1: Найденова, Г. Езикът и музиката във възгледите на Стоян Джуджев. Ритъм и слово, 3—20; Харизанов, Г. За някои понятия в теорията на българската народна музика, заимствани от източната музикална теория, 21—33; Игнатов, Л. Новооткрити извори за живота и църковномузикалната дейност на Димитър Златанов — Градоборски, 34—50; Вълчанов, Н. Музикален тематизъм и образни сфери в симфониите на Михаил Пеков, 51—64.

Исторически преглед. БАН, Институт по история. Гл. ред. проф. Георги Марков. ISSN 0323-9748.

2007, № 3—4: Данчева-Василева, А. Град Сердика и политическата история на Ранна Византия през IV—70-те години на V век, 3—23; Грозданова, Е. Към въпроса за възрастовата структура на българското довъзрожденско общество. Старци и столетници в българските земи през XV—XVIII век, 24—48; Пенчев, П. Д. Полемично за икономическите последици от Руско-турската освободителна война (1877—1878 г.), 49—74; Стоянова, Р. Обществени инициативи в помощ на бежанците в България (края на XIX—30-те години на XX век), 75—89; Баева, И. Последната година: България и страните от Източния блок през 1989 г. 90—108; Проданов, В. Битките за миналото и академичната наука, 109—132; Майер, М. Жените и еврейските традиции в

семејство Арие от 1768 г. до днес, 133—144; **Попова, Н.** Българска историческа научна книжнина през 2007 г., 192—207.

История. Гл. ред. проф. Георги Бакалов. ISSN 0861-3710.

2008, № 5—6: **Мирков, А.** Чуждите училища в България (1919—1939) продължение от 4 бр., 1—23; **Стамов, В.** Магнаурската школа — тлеещата вековна тайна, 23—36; **Станев, К.** Масов гроб 80 от Кюлевча — опит за историческа интерпретация, 55—62; **Янчев, В.** Княз Александър I и битката му с руските генерали, 63—84; **Недев, Св.** Военните министър-председатели на България (1879—1944 г.), 85—100; **Конева, Р.** Българската култура 1878—1944, 101—113; **Диамандиев, Св.** Ново потвърждение на привързането на българската ера в цариградската ера и християнското летоброене, 114—120.

Кирило-Методиевски студии, БАН, Кирило-Методиевски научен център.

Отг. ред. ст.н.с. Светлина Николова. ISSN 0205-2253

2007, 17: **Николова, Св.** Вселената на Кирило-Методиевото дело, 11—22; **Тот, И.** Кирил и Методий в Панония, 23—27; **Weicher, E.** Zur Überlieferung der altbulgarischen Überetzung der Katechesen Kyrills von Jerusalem, 28—34; **Попов, Г.** Проблеми и задачи на изследванията върху Кирило-Методиевското химнографско наследство, 35—44; **Баранкова, Г.** К истории рукописной традиции Изборника Святослава 1073 г.: Софийский список XV в., 45—53; **Баранов, В.** Грамматика текста и грамматика языка: именная морфология и разновременных списках славянской майской минеи, 54—60; **Беневски, Й.** Кирилло-Методиевские традиции в Словакии, 61—66; **Блахова, Е.** Несколько заметок к лексике славянского Апостола, 67—78; **Bruni, A. M.** Textual Problems of the Old Bulgarian Version of the Homilies of Gregory of Nazianzos, 79—97; **Бърлиева, Сл.** Един ръкописен фрагмент от областта на Боденското езеро — следа от Методиевото заточение?, 98—107; **Велчева, Б.** Глаголицата и нейните абecedари до XII в., 108—120; **Верещагин, Е.** Гимнографический аспект Кирилло-Методиевского дела: виртуальная реконструкция смысла неисправных песнопений, 121—147; **Vulchanov, V.** The Conversion of the Saint — a Traditional Hagiographic Element in the Structure of the Life of Saint Constantine-Cyrril, 148—152; **Вялова, Св.** О памятниках хорватского глаголического письма в собраниях Европы, Америки и Ближнего Востока, 153—164; **Ганчева, Н.** Кирило-Методиевската библиография в електронен вид: структура на базата данни и възможности за търсене, 165—179; **Гардзанити, М. и А. Альберти.** Славянская версия Греческого текста Евангелия: Евангелие Ивана Александра и правка перевода Священного писания, 180—190; **Давидов, А.** Някои лексикални особености на минея за месец февруари от Руската национална библиотека в Санкт Петербург (Соф. 1377), 191—196; **Delikari, A.** Die lange Vita des hl. Klemens. Eine Wichtige Historische Quelle für die Verbreitung des Christentums auf dem Balkan. Kritische Beiträge zum Text, 197—203; **Десподова, В.** Нарак legomena в Синайския палимпсест (Греч. 70), 204—212; **Димитрова, М.** Превод и тълкование (По материал от превода на тълко-

637; **Спасова, М.** Кое Учително евангелие е преведено от Константин Преславски (*За формалната логика и за логиката на фактите*), 638—663; **Станков, Р.** Некоторые редкие слова в древнейшем славянском переводе Хроники Георгия Амартола, 664—672; **Станкова, Р.** Химнографските книги, преведени от Кирило-Методиевите ученици, в сръбската книжовна традиция от XIII—XIV в., 673—686; **Станчев, Кр. и А. Влаевска-Станчева.** От еретик до светец: еволюция на Методиевия образ в западната традиция, 687—701; **Стаева, Е.** За култа към св. Кирил (*В периода 886—893 г.*), 702—708; **Страдомски, Я.** Светите братя Кирил и Методий в католическата и в православната полемична литература в Полша през XVI—XVIII в., 709—720; **Thomson, F.** A Comparison of the Contents of the Two Translations of the Symeonian Florilegium on the Basis of the Greek Original Texts, 721—758; **Тончева, Е.** Съотношението устност—писменост в християнското богослужебно пеене през старобългарския период (IX—X в.): хипотези, 759—772; **Федер, У.** Методиевият превод на Скитския патерик (*Методиевата зла хиена*), 783—793; **Hagland, J. R.** Echoes of the Battle near Veron in 1121 or 1123 in Old Norse Literature, 794—798; **Христова-Шомова, И.** Гръцките версии на Книга Йов и техните славянски преводи, 799—813; **Цибранска-Костова, М.** Категорията „духовно родство“ в старобългарската книжнина (IX—X в.), 814—826; **Чермак, В.** К некоторым особенностям членения славянского перевода Книги Притч в рукописи F.I 461, 827—831; **Чешмеджиев, Д.** Св. Лаврентий и Сан Лоренцо, 832—839; **Schulz-Flügel, E.** Die Rolle der nationalsprachlichen Bibelübersetzungen für nationale Kultur, 840—846.

Литературна мисъл. БАН, Институт за литература. Гл. ред. Радосвет Коларов. ISSN 0324-0495.

2008, № 1: **Аретов, Н.** Балканските народи и Османската империя: Едно отхвърлено наследство, 55—66; **Дакова, Б.** „Химни и балади“ (1912) на Теодор Траянов — телеологии и антитези. Радикализиращият декаданс, 67—103; **Рускова, Е.** Николай Райнов — един театрален визионер, 104—115; **Цочева, Н.** Проблеми на изкуството в декоративната критика и есеистика на Чавдар Мутафов, 116—128; **Костадинова, В.** Байроновият „Манфред“ на български език, 161—185.

Македонски преглед / Macedonian Review. Македонски научен институт. Гл. ред. проф. Димитър Гоцев. ISSN 0861-2277.

2008, № 2: **Митев, Тр.** Възстановяване и обогатяване на основните политически символи на българската държавност, 7—24; **Иванов, К.** Ролята на списание „Луч“ в националноосвободителната борба на българите във Вардарска Македония 1937—1938 г., 25—52; **Николов, Ст.** Съдбата на българите в Солун преди и по време на Балканските войни (1912—1913 г.), 53—84; **Трьобст, Ст.** Доверена неизвестност. Османската империя в македонската историческа култура, 85—96; **Христова, Е.** Съвременните застъпници на старобългарските назални гласни ж и џ в горанския говор в Албания, 97—102; **Иванов, Н.** Бъл-

гарската история в учебниците за гимназиален курс на обучение в Република Македония, 103—110; **Гребенаров, А.** Изложения срещу налагането на идеята за „македонска нация“ в България и за необходимостта от съществуване на Македонския научен институт (ноември 1946—юли 1947), 111—144.

2008, № 3: Гоцев, Д. Вечните идеали и безсмъртният български подвиг от 1903 г. (105 години от Илинденско-Преображенското въстание), 7—18; **Рубаха, Я.** Българската просвета и култура през годините 1878—1908; 19—28; **Райкова, М.** За един югозападнобългарски паметник от XV в., 29—46; **Гребенаров, А.** Изложения срещу налагането на идеята за „македонска нация“ в България и за необходимостта от съществуване на Македонския научен институт (ноември 1946—юли 1947) (Втора част, продължение от бр. 2/2008), 47—94; **Георгиев, Г. Н.** Бележки на мичман Тодор Саев за пътуването му в Македония през 1900 г., 95—108; **Славчева, Ст.** Етнически състав на населението в западните части на Вардарска Македония, под италианска окупация, в годините на Втората световна война (документи), 109—122; **Александрова, Е.** Българската Солунска мъжка гимназия „Св. св. Кирил и Методий“ в спомените на учителя Борис Янишлиев от гр. Дойран, 123—130.

Минало / Minalo. Гл. ред. Любомир Юруков. ISSN 1310-3415.

2008, № 4: Пенчев, Вл. Втора перпера с името на Йоан III Дука Ватаци, намерена при археологическите разкопки в Силистра, 7—8; **Станев, К.** Влияние на унгарските нашествия от 894—896 г. върху миграционните процеси в българските земи, 9—24; **Стефанов, П. архимандрит.** 500 години от първата българска печатна книга, 25—31; **Рачева, В.** Хайдут Велко Петров (ич) на синура на българо-сръбските политически отношения в зората на балканския национализъм, 32—43; **Панайотов, Н.** Юридическа регламентация и защита на културно-историческото наследство в Османската империя през втората половина на XIX век, 44—48; **Стоянов, Г.** Чинтулов — Левски и Сливенският частен революционен комитет, 49—62; **Маринова-Христиди, Р.** България на Живков и Караманлис: началото на едно приятелство (1974—1981), 63—74; **Танев, Ст.** Българите мюсюлмани — вечни мъченици на чужда държава и на своята родина, 75—96.

Проглас. ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Гл. ред. доц. д-р Пенка Радева. ISSN 0861-7902.

2007, № 2: Станева, Хр. Към стилистичната характеристика на сложните изречения в текста, 5—17; **Гецов, А.** Номинализацията в дискурса на популярната преса — от кондензация на текста към приватизация на подсъзнанието, 18—33; **Щерева, К.** Ролята на отглаголните междуметия в компютърно опосредстваната комуникация (КОК), 34—50; **Мъжлекова, М.** За някои синтактични различия в глаголическите четиревангелия, 51—67; **Илиева, Т.** Правопис на книгата на пророк Йезекиил според ръкопис F. I. 461 от XIV в. от Руската национална библиотека, 68—91; **Алмалех, М.** Има ли *ръжда* в

Стария завет?, 92—106; **Грибанова, И.** Южнославянският пансион — люлка на родолюбци (към въпроса за сътрудничеството на славянските страни в сферата на образованието), 174—180.

2008, № 1: Радев, И. Паисий Хилендарски — бележки за таксидиотското му обкръжение, 5—25; **Кръстева, М.** Метафората на паметта в „История славянобългарска“ на отец Паисий, 26—46; **Калоянов, А.** Сборникът на българския патриарх Герман, 47—63; **Динева, М.** Типологичен преглед на хибридността в границите на съществителното име в три славянски езика, 74—88; **Атанасова, Св.** Функции на личните местоимения в сигнализирането, изграждането и промяната на структурата на участие в разговора, 89—101; **Радев, Р.** Ритуалните трансформации на господаря и слугата като основа на карнавалното и смехово действие, 102—110; **Козарекова, Сн.** Да похапнем „Слънчо“, или един пример за липса на преводаческа компетентност, 111—123; **Куртева, Т.** За един вид синтактични съчетания с предлога *с* в съвременния български език, 24—135; **Гливинска, В.** Още малко статистика за препозиционно-префиксалните морфемии в българския и руския език, 136—147.

2008, № 2: Кенанов, Д. Криле от светлина. Метафори — символи за полет в християнската културна традиция, 5—20; **Вътов, В.** Образните основания на българските фразеологизми с компонент „душа“, 21—42; **Кабакчиев, К.** За поправката на „целите църковни книги“ от търновските книжовници, 43—57; **Дживтерева, Св.** Историята на житното зърно (по материали от българските народни гатанки), 58—72; **Кръстева, Г.** Лирическият глас на 60-те години на XX век — от „вика“ към „ларинкса на мълчанието“, 73—90; **Атанасова, Св.** Функции на личните местоимения в сигнализирането, изграждането и промяната на структурата на участие в разговора. (II част), 91—111; **Селимски, Л.** Александър Теодоров-Балан и Пражкия лингвистичен кръжец, 128—133; **Грудков, В.** Безсилието на словото, 134—140; **Карагъзова, Сн.** *Vita sexualis* като метафора на човека, 141—150.

Проблеми на изкуството / Art Studies Quarterly. БАН, Институт за изкуствознание. Гл. ред. ст.н.с. д-р Бисерка Пенкова. ISSN 0032-9371.

2008, № 4: Попов, Ч. Национални и регионални художествени институти — специфики и взаимовръзки, 3—5; **Пейков, Ст.** За необходимостта от дигитализация и експертна оценка на художествените фондове в България и за извършеното в ХГ — Балчик, 6—7; **Георгиева, М.** Фонд „А“ — лицето на живописата в Балчишката художествена галерия, 8—14; **Константинова, Р.** За една неизвестна творба на Георги Попов-Джон в Балчик, 15—18; **Димитрова-Рачева, Пл.** Румънски художници рисуват Балчик — по материали от румънски колекции и ХГ — Балчик, 19—24; **Василчина, В.** Градът Балчик и дворецът на кралицата. Митове и реалии в балканското културно и художествено пространство (до края на 20-те години на XX век), 25—33; **Бошев, Н.** Борис Караджов/Караджа (Caragea), или за избора на отечество, 34—40; **Йорданова, Хр.** Непознатият Борис Караджа, 41—43; **Лазаренко, И.**

Е. Мирчева и **Р. Енчева**. Дионисополският храм на понтийската майка на боговете, 44—46; **Цанева, Л.** За дейността на тревненските зографи в Северна Добруджа, 47—52; **Митева, М.** „Потпури“ от Балчик, 53—55; **Грозданов, Д.** Фестивалът „Процес — Пространство“ — към музей или към ефимерност, 56—58.

Старобългаристика / Palaeobulgarica. БАН, Кирило-Методиевски научен център. Гл. ред. ст.н.с. Светлина Николова. ISSN 0204-4021.

2008, № 3: Николова, Св. За един неизвестен препис от XIV в. на Климентово слово и някои проблеми на проучването на старобългарските поучителни слова от IX—X в., 3—22; **Скарпа, М.** У истоков восточно-славянской рукописной традиции Слова на Успение Богоматери Григория Паламы (Рукопись Санкт-Петербург. РНБ. Кир.-Бел. 32/1109), 23—35; **Славова, Т.** Хранениците на владетеля в прабългарските надписи, 36—51; **Чистякова, М.** К уточнению относительной хронологии 1-й и 2-й редакции Простого пролога, 52—70; **Николов, А.** Концепцията за предхристиянската писменост и литература на българите в историко-филологическите построения на Г. С. Раковски и някои негови последователи, 71—94; **Билярски, И.** Към изследването на връзките на българи със синайския манастир „Св. Екатерина“ (Ms. Sin. Slav. 15), 95—106.

Études balkaniques. Institut d'études balkaniques. Ed. -in-Chief Agop Garabedian. ISSN 0324-1654.

2008, № 4: Parusheva, D. „They Are All Rotters!“. Political Culture and Political Caricature in the Balkans, Late 19th and Early 20th Century, 37—63; **Steward, J.** ‘The Balkans in London’: political culture and the cultural politics of exhibitions at Earl’s Court 1906—1908, 64—89; **Mihaylova, A.** Commemorating the Nation: the Political Uses of the National Day Celebration (Some Examples from the Balkans), 178—195; **Sygelos, Y.** Partisan Songs in the Balkans, 196—218; **Kirk, T.** New Cultural Orders: War and Cultural Politics in South-Eastern Europe, 219—237.

ABOUT THE CENTRAL LIBRARY OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

The Central Library of the Bulgarian Academy of Sciences is a multi-disciplinary scientific library responsible for the creation and the organization of the national library collection and of the library and information services of the readers and users with Bulgarian and foreign scientific literature and data bases in the field of mathematical, physical, chemical, biological sciences, Earth sciences, technical sciences, humanities and social sciences. The Central Library is a center of the special bibliography in the research fields covered by the Academy. The Library is a depository for the publications of the World Bank. It manages a network of 48 special libraries of the permanent research units of the Academy in an integrated library complex. The Central Library carries out research and development activity in the field of library and information sciences. It publishes monographs, reference works, bibliographies, studies and articles. Carries out expert activity in the field of the library and bibliographic standards and technologies. Collaborates in national and international projects. The Central Library is a base for education of students in library and information sciences.

The Central Library is the **first** scientific library in Bulgaria, founded in 1869 in Braila, Romania, as a book collection of the Bulgarian Learned Society, today Bulgarian Academy of Sciences. The whole academic library stock in 2004 is 1 888 763 volumes, from which 1 073 533 volumes of book and special kind of publications, and 815 230 volumes of periodicals. The academic collections contains more than 70 personal libraries and unique collections (old-printed books, microfilms of Slavonic and Greek manuscripts, Slavic literature). Promotes international cooperation with more than 1 500 institutions all over the world. Annually more than 1000 readers are served with over 20 000 library units and access to foreign data bases. In the Central Library is implemented the automated system for management of information resources ALEPH 500. An electronic catalogue is build for up to date and permanent 24-hour service and access to foreign data bases. The Library is a national coordination center for international standards MARC 21 and AACR2, and possesses rightful license from the Library of Congress to exchange data with leading libraries in the world.

Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040
tel. (+359-2) 987 89 66, fax (+359-2) 986 25 00
E-mail: library@cl.bas.bg
URL: <http://www.cl.bas.bg>

ДИСЕРТАЦИИ

2009

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Петя Николова **Абрашева**. Повествователни модели в модерната проза. Експерименталните романи на Вирджиния Улф: между изображението на „живота“ и импресионистичната живопис. С., 2009.

Александра Атанасова **Антонова**. Чавдар Мутафов — в търсене на художествения лик. С., 2009.

Магдалена Николова **Василева**. Модели на учтиво речево поведение у българи и японци. С., 2009.

Петина Валентинова **Вичева-Василева**. Проблеми на вербалната комуникация в търговското корабоплаване. С., 2008.

Детелина Маринова **Георгиева**. Текст, образ и тон в рекламния спорт. Емпирично изследване на цветовете асоциации. С., 2008. ДН

Мариана Василева **Георгиева**. Синтактични аспекти на гносеологическата недостатъчност (дефицити на предикацията) (с оглед на българския език). С., 2009. ДН

Албена Лазарова **Георгиева-Ангелова**. Устни религиозни разкази и локална християнска култура. С., 2009. ДН

Мария Живкова **Грозева-Минкова**. Кохерентност на научния дискурс (Върху доклади на български и немски език). С., 2009. ДН

Камен Димитров **Димитров**. Глаголната система в среднобългарския превод на словата на авва Доротея. С., 2009.

Илияна Иванова **Димитрова**. Моделиращата функция на времето и пространството в романите на Ивайло Петров. С., 2009.

Цветелина Димитрова **Димитрова**. „Народната история“ между устност и писменост. С., 2009.

Елка Рачева **Добрева**. Нетолерантност и нулева толерантност в съвременния български печат (Критически лингвосомиотичен анализ). С., 2008. ДН

Елица Стайкова **Дубарова-Петкова**. Романът „Хайнрих фон Офтердинген“ на Новалис като алтернатива на билдунгсромана. С., 2009.

- Иван Христов **Иванов**. Кръгът „Стрелец“ и идеята за родното. С., 2009.
- Кристина Данева **Йорданова**. Въображаемата жена. Граници на представите за жената в литературата и в културния живот между двете световни войни. С., 2009.
- Даниела Георгиева **Кирова**. Литературни и публицистични текстове в рубриката „Фейлетон“ на българския немскоезичен вестник „Дойче Балканцайтунг“. С., 2009.
- Таня Янкова **Маджарова**. Процесуалност и каузалност на повествователните практики в разказите на Ян Неруда. С., 2009.
- Светла Николова **Минкова**. Българската митопоетична картина за свят в народните гатанки. С., 2009.
- Дамян Петков **Митев**. Категория возраста в ономаσιологическом аспекте языка (на материале русского и болгарского языков). С., 2009. ДН
- Василики Меружян **Назаретян**. Фразеологизмы, связанные с поведением человека. С., 2009.
- Ваня Младенова **Накова**. Неличните глаголни форми в румънския език и техните съответствия в българския език. С., 2009.
- Йоана Кирилова **Недялкова-Сиракова**. Българската преводна рецепция на „Метаморфози“ на Овидий. Промяна в образността и кохерентността на творбата в превод. С., 2009.
- Яна Любенова **Паликарска**. Игри със значението — каламбур и абсурд. С., 2009.
- Марияна Христова **Парзулова-Баева**. Булгарите и българите в Крим в светлината на езиковата археология. С., 2009. ДН
- Николай Димитров **Паскалев**. Изразяване на учтивост в съвременния български език. С., 2009.
- Иванка Петрова **Петрова**. Синтактичен анализ на простото съобщително изречение в българския език. С., 2009.
- Мария Сергеева **Пройкова-Али**. Медийният образ на Другия — лингвистични аспекти. С., 2007.
- Павлин Стоянов **Стоянов**. Идеите на Михаил Бахтин и дебатите в съвременното литературознание. С., 2009.
- Ирина Николаева **Саръиванова**. Турските народни песни в ръкописите-тефтери *джьонк*. С., 2009.
- Юлияна Иванова **Стоянова**. Индивидуални вариации във вербалното развитие (върху български езиков материал). С., 2009. ДН
- Албена Емилова **Стамболова**. Идентичност и другост в литературния дискурс на Маргьорит Дюрас (Литературно-психоаналитично изследване на „Болестта на смъртта“). С., 2009.
- Иван Йорданов **Тенев**. Отглаголна номинализация в съвременния шведски и норвежки език. Формални, семантични и стилистични особености на производните с наставки -else и -an/-en. С., 2009.

Елена Георгиева **Толева**. Функция на вариативните форми в новогръцкия език (въз основа на корпус от издания на „Катимерини“ от 2005 г.). С., 2008.

Цветелина Кирилова **Харакчийска**. Формиране на фонематичен слух у 9–10-годишни деца, изучаващи английски език в начален етап. С., 2008.

Ася Руменова **Цветанова**. Мит и реалност в драмата на Мохан Ракеш „Лебеди на сред вълните“. Опит за прочит на пиесата през призмата на будисткия мит за Будха и Нанда. С., 2009.

Яна Валентинова **Чанкова**. Произход и развитие на аналитичен перфект в английския език (Изследване върху граматикализацията на съвременните значения на английския перфект). С., 2009.

Чен Ин. Китайската и българската литература за деца през период на културен преход — 50-те години на XX век. С., 2009.

Светлана Георгиева **Янакиева**. Тракийската хидронимия. С., 2009. ДН

Борян Георгиев **Янев**. Система на личните имена в българския и немския език. С., 2008.

ИСТОРИЯ И ЕТНОГРАФИЯ

Ангел Искренов **Ангелов**. Църковна архитектура и живопис през XVII в. в Западна България. С., 2009.

Йелис Ероловна **Ахмедова**. Граници и идентичност. Диаспорични общности в Добруджа. С., 2009.

Вихра Йосифова **Барова**. Културен обмен при развитието на семейно-родствените мрежи между селото и града. С., 2009.

Иван Александров **Билярски**. Публичноправна и каноничноправна лексика в българското средновековно пространство. С., 2009. ДН

Мирослава Стоилова **Георгиева**. Погребални практики в Югозападна Тракия през римската епоха I—IV в. С., 2009.

Кирил Господинов **Господинов**. Легитимизъм и узурпация. Власт и политически взаимоотношения в Българското царство 1241—1279 г. С., 2009.

Иван Климент **Заров**. Манастирска църква „Св. Богородица Перивалепта“ (Св. Климент) в Охрид. История, архитектура и иконография на живописиста. С., 2009.

Здравко Стоянов **Здравков**. Семейно-родствени отношения у циганите в България. С., 2009.

Сергей Симеонов **Игнатов**. Морфология на класическия Египет по данни на рHermitage. С., 2009. ДН

Илия Георгиев **Илиев**. Охридският архиепископ Димитър Хоматиан и българите. С., 2009. ДН

Красимир Сашков **Кръстев**. България от 1280 до 1323 г. (политическа история, общество и стопанство). С., 2009.

Красимир Тодоров **Кръстев**. Катоикийските и емпорионите на западнопонтийските полиси през VII—I в. пр. Хр. (въз основа на археологически и нумизматични данни). С., 2009.

Виолета Евгениева **Нешева**. Мелник. Богозиданият град. С., 2009. ДН

Ружа Танчева **Попова**. Тракийската култура в Северното Черноморие до III в. С., 2008.

Калин Стойнев **Порожанов**. Тракийските династии и елинските полиси по крайбрежията на Одриското царство. С., 2009. ДН

Диана Атанасова **Радойнова**. Гръцките общности в градовете по Българското Черноморие. Историческа съдба и етнокултурни характеристики. С., 2009. ДН

НАУЧНИ ФОРУМИ

2009

Кирило-Методиевската идея в православно християнство

Научна конференция с международно участие под патронажа на председателя на Народното събрание на Република България г-н Георги Пирински
Организирана съвместно от Народното събрание и Българската академия на науките с личното участие на нейния председател академик Никола Съботинов
31 март 2009 г. — София.

12 доклада

Конференцията съпътства заседанието на Международния секретариат на Интерпарламентарната асамблея по православие.

Други придружаващи мероприятия:

Изложба под наслов „Кирило-Методиевската идея в православно християнство“ организирана от Кирило-Методиевския научен център и Научния архив на БАН;
Концерт с православни песнопения в криптата на храма „Св. Александър Невски“.

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Антитоталитарната литература: преодоляване на тоталитарния менталитет

Научна конференция с международно участие
Институт за литература при БАН
26—27 март 2009 г. — София

Библиотеките и културното наследство

XIX национална конференция на Българската библиотечно-информационна асоциация
4—5 юни 2009 г. — Хасково

21 доклада

Централната библиотека на БАН се представи с 3 доклада за дигитализацията на културно-историческото наследство.

Двадесет и пети Кирило-Методиевски четения

Посветени на 75-годишнината на проф. Ангелина Минчева-Игнатова от Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“
Катедра по кирилometодиевистика при Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“
15 май 2009 г. — София

18 доклада

Комуникация и цивилизации

XII международна научна конференция

Катедра на ЮНЕСКО „Комуникация и връзки с обществеността“ към Факултета по журналистика и масова комуникация на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

16—17 май 2009 г. — София

Литературознанието като отговорност

Юбилейна научна конференция по случай 60-годишнината на Института за литература при БАН

Институт за литература при БАН

26 май 2009 г. — София

27 доклада

Преходи и граници

Научна конференция с международно участие, посветена на 121-та годишнина на Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

Факултет по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

18—19 май 2009 г. — София

62 доклада

Скандинавските езици днес

Научна конференция с международно участие

Факултет по класически и нови филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

11—13 май 2009 г. — София

ИСТОРИЯ И ЕТНОГРАФИЯ

Актуални понятия в балканската културология

Втора кръгла маса

Институт по балканстика при БАН

1 юни 2009 г. — София

В рамките на изследователския проект „Балканите между Изтока и Запада — културни и цивилизационни взаимодействия“

Изкуствоведски четения 2009

Научна конференция

Институт за изкуствознание при БАН

7—10 май 2009 г. — София

Кръгла маса

Посветена на 130-годишнината от подписването на Търновската конституция

Исторически факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

13 май 2009 г. — София

Културното наследство на Рилския манастир – състояние и перспективи на проучването, опазването и реставрирането му

Научна конференция

Институт за изкуствознание при БАН

23–24 юни 2009 г. – София

Конференцията се посвещава на 540 години от пренасянето на мощите на св. Иван Рилски от Търново в Рилския манастир (1 юли 1469 г.) и на 120-годишнината от рождението на Петър Динев (1889–1980). Провежда се във връзка с проект по дигитализиране и описване на славянските музикални ръкописи в Рилския манастир, финансиран от Министерството на образованието и науката.

Стефан Стамболов – духовен и политически лидер

Научна конференция, посветена на 140 години БАН и 155 години от рождението на Стефан Стамболов

Институт по история при БАН

3 февруари 2009 г. – София

7 доклада

BULGARIAN BOOKS

Книгоиздателска фирма „*BULGARIAN BOOKS*“
предлага български научни издания, речници, енциклопедии, албуми,
художествена литература.

За информация и контакти:

*The book-dealing company „BULGARIAN BOOKS“ offers
to its clients scientific books, dictionaries, encyclopedias,
albums, fiction from Bulgaria.*

For contacts, please use the following address:

BULGARIAN BOOKS
SOFIA 1000
PO Box 1567
fax/tel. (359 2) 952 25 75
e-mail:bulgarian_books@abv.bg
Mrs Teodora Davidova

ХОРИЗОНТИ

Българистиката в Брянския държавен университет „Акад. И. Г. Петровски“

Към традиционните центрове, развиващи българистични дисциплини в Русия — Москва и Санкт Петербург, неотдавна беше създаден още един — този в Брянск. Местният университет е нов — основан е през 1930 г. в гр. Новозибков, Орловска област като Висш агропедагогически институт (впоследствие претърпява редица промени — отначало става Висш педагогически университет, а после — Държавен университет). Годината 2005-та беше юбилейна за него — той отпразнува своята 75-та годишнина. През 1973 г. институтът е преместен в гр. Брянск, който междувременно е станал център на самостоятелната Брянска област. Градът има уникално място в геополитическо, икономическо и екологично отношение: гранично средище в югозападна Русия, което непосредствено кореспондира с Украйна (около 400 км до Киев) и Беларус (около 300 км до Гомел). В Брянск се извършва паспортният и митнически контрол на пристигащите от Украйна хора и товари (Русия има единна паспортна и митническа зона с Беларус); градът се намира в засегнатото от Чернобил пространство с редица „мъртви“ населени пунктове и територии под забрана. Населението в областта е смесено, говоримият език се характеризира с множество украински и белоруски особености. Генетичните корени на семействата показват на практика вековното смесение на племенни и расови белези, роднините живеят в границите на три самостоятелни държави. Тези предпоставки пораждат идеята за въвеждане на нова университетска дисциплина — „Регионознание“, която в съвременни условия да обучава специалисти по съответни направления със знание на езика, историята, културата, географията, правото, съществуващата законова практика. Те биха се оказали изключително полезни за различни държавни и частни структури, които поддържат двустранни или многостранни отношения в търговско-икономически и социално-политически план.

С решение на Научния съвет на Брянския държавен педагогически университет от 14 декември 2000 г. бива предложено създаването на съответни

академични звена и учебни програми за специалността „Регионознание“. Инициативата принадлежи на декана на Юридическия факултет проф. И. Тарасова. Предложението е одобрено от Министерството на образованието на Руската федерация — получена е заповед относно лицензирането на новата специалност (12 март 2001 г.) — и замисленото започва да се осъществява. За целта още през 1999 г. е създаден Славянски център с две основни задачи: организация на учебната дейност и издателски инициативи. Негов ръководител е проф. С. Михалченко. За кратък период от време са подготвени и приведени в съответствие с министерските стандарти програми по основните дисциплини на специалността „Регионознание“. Центърът осъществява издаването на сборник за научни публикации — „Проблеми славяноведения“ с периодичност един път годишно.

Първото направление и респективно първият въведен език, е полският. В началото той се преподава от М. Копилова, впоследствие биват поканени носителите на езика М. Цибуля и Д. Балабняк. Второто направление е Белорус — с преподавател по езика Ел. Ефимова. Третото направление е езикът и културата на България и преподаването на езика започва да се води с пристигането на първия лектор К. Михайлов (учебната 2004/5 г.). Предвижда се откриване на направления за Украйна и за Чехия. (Извън Славянския център се развиват направленията Великобритания, Германия, Франция; предвижда се въвеждане на китаистика). По първоначален замисъл специалността „Регионознание“ се намира в Юридическия факултет в рамките на катедрата „Теория и история на държавата и правото“. Завеждащ катедрата е проф. С. Михалченко, завеждащ специалността „Регионознание“ — доц. В. Пономарьова. От началото на 2008/9 учебна година се извършва структурна промяна и специалността е прехвърлена в „Исторически факултет и международни отношения“; създадена е катедра „Международни отношения“, чийто завеждащ е проф. В. Ранчински. Учебната програма за всички регионоведи се формира от пълен комплект университетски дисциплини, които, освен обучението по език — което отговаря на стандартите на МГИМО (Московски държавен институт за международни отношения), съставят следния списък: „Политическа карта на света“, „Международни отношения и външна политика на регионите“ (проф. С. Михалченко); „История на регионите“, „Култура и религия на регионите“ (проф. Вс. Золотов); „Увод в славянознанието“, „История на славянознанието“ (проф. Е. Шинаков); „История на международните отношения“, „Формиране и динамика на външната политика на регионите“ (доц. Ал. Левчук); „История и теория на международните отношения“ (преп. С. Денисов); „География на регионите“ (преп. Г. Миронова); „Етнология на регионите“ (доц. С. Чернишов); „Регионалните конфликти в съвременния свят“ (проф. Ол. Горбачов); „Регионална и национална безопасност“ (проф. В. Ранчинский). „Държавна

служба“ (доц. Ал. Артамонов); „Конституционно право на изучаваните региони“ (преп. Ал. Воробъов); „Социално-политическа система на изучаваните региони“, „История на политическите и правови учения“ (преп. Ел. Ефимова).

Българистичните дисциплини са свързани по-тясно с имената на преподавателите като проф. С. Михалченко, проф. Е. Шинаков, проф. Вс. Золотов, които отделят в общите си курсове особено внимание на съответната проблематика. Проф. Е. Шинаков поддържа тесни контакти с колеги от ПУ „Паисий Хилендарски“, води руски студенти практиканти на археологически разкопки в България и приема български студенти практиканти на археологически разкопки в Русия.

Преподаването на български език, култура, литература и история е в зависимост от възможностите на лектора. Беше необходимо единствено съобразяването с утвърдените методически единици по стандартите на МГИМО в плана на езика. Тематичната насоченост, изборът на текстовете, поставянето на проблемите и тяхното изясняване са предоставени на преподавателя. Специално изискване е подготвянето на проверовъчни тестове по преподаваните предмети. С темп шест двойни часа седмично се изисква практическо овладяване на българския език: свободен превод от и на езика (писмен и устен), свободен разговор, водене на преговори. Акцентът е върху практическото приложение на получените езикови навици и умения. Подготовката се различава от филологическото образование, което има за цел придобиването на фундаментални и академични езикови знания. Курсът на обучение е 5-годишен, правоспособността: „специалист-регионовед“.

Първият курс регионоведи-българисти показва добра подготовка, най-отличилите се студенти — 8 души — имаха възможност да станат стипендианти на Министерството на образованието и науката на Република България и да завършат летните семинари по български език към СУ „Св. Климент Охридски“, ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“ и ЮЗУ „Св. Неофит Рилски“. Отделно 17 души имаха практически занятия в София през 2006 г. и 16 души — през 2007 г. в Института за литература, БАН. Занятията бяха провеждани от специалисти от Института за литература, Института за български език, Софийския университет; програмата беше изготвена от лектора по български език и одобрена от катедра „Теория и история на държавата и правото“. В програмата за редовните учебни занятия в БГУ бяха включени лекции по „История на българската църква“, „Спорни“ моменти в българската история“, „Българско изобразително изкуство“, „Българско музикално изкуство“, „Традиционни и модерни ценности в българското общество“ и „Обреди и обичаи в българското общество“. При обучението по български език бяха привлечени като текстове на произведения на П. Р. Славейков, Л. Каравелов, Хр. Ботев, Ив. Вазов, Ал. Константинов, П. П. Славейков, П. Яворов, Д. Де-

бебянов, Н. Лилиев, Хр. Смирненски, Елин Пелин, Й. Йовков, Н. Вапцаров, П. Вежинов, В. Петров, Н. Хайтов, А. Дончев, Хр. Фотев, П. Дубарова, Ст. Стратиев, Б. Христов. Със силите на българистите-регионоведи беше организиран хор за българско певческо изкуство; за пръв път бяха проведени чествания на празника на св.св. Кирил и Методий, 24 май, в гр. Брянск с концертни и театрални представления (2006, 2007, 2008 г.). Всяка година студентите участват със своя програма в седмицата на науката (края на април) — представят изучаваната страна, популяризират българското словесно и певческо изкуство, изнасят доклади по научни проблеми. В рамките на ежегодните езикови практики бяха преведени на руски език важни текстове, свързани с българската история, социология, народопсихология. Началото е положено с възрожденски ентузиазъм и оптимизъм, необходимо е по-нататъшното утвърждаване, което е невъзможно без помощта от страна на научните среди и институциите в България.

Камен Михайлов

НАУЧЕН ЖИВОТ

Славистичен форум в Московския университет Москва, 24–26 март 2009 г.

Международният научен симпозиум „Славянските езици и култури в съвременния свят“, определен от организаторите като най-мощния славистичен форум за 2009 г., бе проведен във Филологическия факултет на Московския държавен университет „М. В. Ломоносов“ на 24–26 март 2009 г. Статистиката на събитието свидетелства за 554 доклада, отпечатани в сборника с тезиси от симпозиума „Труди и материали“, като броят на присъстващите на събитието участници в симпозиума бе повече от 350 представители на 29 страни от три континента.

В рамките на три дни в работата на две пленарни заседания, 13 секции и пет кръгли маси бяха представени актуални резултати от провеждани изследвания и реализирани проекти в областта на изучаването на миналото и настоящето на славянските езици, литератури и култури.

Работата на секциите бе посветена на такива въпроси като: картината на света в славянските езици, историята и етимологията на славянските езици, славянската диалектология, тенденциите в развитието на славянския фолклор, литература, драматургия, кино, езика на средствата за масова информация и особено на интернет, съвременната езикова ситуация и езиковите политики, теорията и методиката на преподаването на съвременните славянски езици.

Кръглите маси бяха фокусирани върху няколко проблема, които, ако се съди по интереса на участниците и гостите на конференцията, са от актуално значение не само за съвременната славистика, но и за хуманитаристиката изобщо като изследователско поле и академична интердисциплинарна зона. Сред темите на кръглите маси ще открием „Актуални етноезикови и етнокултурни проблеми на съвременността“, „Дискусионни въпроси на славянското словообразуване и номинация: съотнасянето на свое и заимствано, узус и словотворчество“, „Балтика — център на межкултурни и междуезикови контакти (славянски аспект)“, „Славянската фантастика и съвременният свят — аспекти на взаимодействие“.

Паралелно с основната програма на симпозиума се проведе XI конференция на Комисията по славянско словообразуване при Международния комитет на славистите с тема „Нови явления в славянското словообразуване: система и функциониране“ и заседание на Комисията по лексикология и лексикография при Международния комитет на славистите.

Амбициозен като организация, като брой и научен авторитет на участниците, този славистичен форум си постави за цел да осветли историята, състоянието и перспективите на славянската филология днес (Ремньова, Русия; Кречмер, Германия). Част от докладите разискваха проблеми, които могат да се определят като общославянски — славянските интеграционни и дезинтеграционни процеси през XIX и XX век (Л. Матейко, Словакия), славянския партоцентризм (П. Карагъзов, България), кодификацията на славянските книжовни езици (В. Василиева, Русия), спецификата на славянското езиково съзнание (Уфимцева, Русия) и на славянската езикова картина на света (Л. Шестак, Русия), отражението на съвременната езикова ситуация в литературата (В. Гладров, Германия),

Българската славистика и чуждестранната българистика бяха широко представени в работата на симпозиума на различни нива — в секционните заседания, в дискусиите, в кръглите маси, в изданията на научния форум. По време на секционните заседания и извън техните рамки бяха проведени обсъждания на състоянието на българистиката в Русия, Украйна, Беларус, бяха проведени срещи с лектори по български език и култура от няколко европейски страни, като особено важна тема беше преподаването на българския език като чужд, развитието на методиката и разработването на съвременни учебни материали за различните нива и специалности в университетите, както и формите за работа със студентите, включително и традиционния вече конкурс за студентски художествен превод на произведения на българската литература (О. Ржанникова, Е. Тимонина — Московски университет; И. Платонова, Р. Усикова — Московски университет; З. Шанова — Санктпетербургски университет, Е. Чмир — Киевски университет).

Сред заявените и сред представените в доклади българистични изследвания ще откروим на първо място посветените на българските общности извън границите на страната. Присъствието на българите, техните език, традиции, актуална култура в мултикултурния регион на Банат бе акцентирано в доклада на Н. Голант (Русия), както и на И. Ликоманова (България), а антропонимиката в българските села на Запорожка област бе тема на доклада на А. Михина (Украйна). В работа на секцията „Славянските литератури, кино и фолклор: общи и частни тенденции на развитие“ докладът на З. Карцева (Русия) „Митологемата *бягство* като модел за устройството на света в новата българска проза“ предизвика особен интерес с дълбокото и детайлизирано познаване на българския литературен пейзаж днес, с анализа

на носталгиите и отричанятия от последните две десетилетия, сравнени с депресивната, но не и определима като литература на бягството, нова руска проза. На свой ред тези наблюдения на авторката предизвикаха дискусия относно съответствията между културите на прехода в източноевропейските страни и обобщения за това, че всяка от местните литератури създава далеч не радващ, но справедлив и провокиращ изследване и осмисляне портрет на новата духовност.

Разнообразна проблематика, включваща и българския език и литература като обект на изследване и аргументационен ресурс, присъстваше в докладите на: Б. Норман (Беларус) „Прагматичен аспект на граматиките на славянските езици“; Ц. Аврамова (България) „За някои явления в славянското словообразуване от типологична гледна точка“; В. Малджиева (Полша) „Коммуникативната йерархия на събитията и състоянията в българския текст“; О. Мраморнова (Русия) „Преизказното наклонение в „Житие на Василий Нови“ в обработка на Софроний Врачански“; Б. Даскалова (България) „Старобългарският като език на държавността в Славия Ортодокса“; М. Димитрова (България) „Думите в скоби в българския възрожденски текст“; Л. Синкова (Беларус) „Персоналии от руската и българската литература на страниците на мемоарите на Васил Биков „Дългият път към дома“ (2002 г.)“; Е. Иванова (Русия) „Игри с (не)контролируемостта (върху материал от българския език в интернет)“; Е. Суслова (Русия) „Особености на употребата на лексика, отнасяща се до сферата на държавното устройство и управление, в езика на съвременните български средства за масова информация и интернет“; Р. Божанкова (България) „Тематизация на интернет културата в съвременната литература (върху материал от българската, руската и македонската литература)“.

Последните три цитирани доклада са повод да обърнем внимание и на една от водещите тенденции в изследванията — специалното внимание към средствата за масова информация и интернет като възможен инструмент на езиковата политика, като лингвистична справочна и информационна база, като среда за чуждоезиково електронно образование и връзка с диаспората. В отделна секция, както и в редица доклади в другите секции и на кръглите маси, се разискваха въпроси като спецификата на интернет стилистиката, активните процеси на неологизация в езика на мрежата, формирането в нея на нови речеви жанрове, позициите на кирилицата в интернет. Струва си да се отбележи, че в секцията „Славянските езици и съвременните средства за масова информация“ бяха представени изследвания върху повечето славянски езици, подчертавайки общността и актуалността на проблематиката, при това не само при езици със статут на държавни, но и наблюдения върху горнолужишки и русински.

Информационните източници за симпозиума — програмата, солидният том с тезиси „Международный научный симпозиум „Славянские языки и культуры в современном мире. Труды и материалы“ (М., 2009) и уебсайтът на форума, представят и продължават да представят събитието и неговия резонанс, като едно от решенията в заключителния документ на симпозиума, което вече се изпълнява, е в периода между славистичните конгреси уебстраницата на симпозиума, разположена на сайта на Филологическия факултет на Московския държавен университет, да продължи да функционира като постоянен портал, посветен на съвременната славистика. Както заявяват инициатори на портала, една от главните му задачи ще бъде „акмулирането и разпространението на информация в сферата на организацията на изследователската и образователната работа в областта на славянските езици и култури“. Остава да добавим електронния адрес — <http://www.philol.msu.ru/~slavmir2009/totals/>.

Ренета Божанкова

XVIII международен славистичен колоквиум
Лвов, 14–16 май 2009 г.

Научният форум се провежда ежегодно; негови организатори са Министерството на просветата и науката на Украйна — Лвовският национален университет „Иван Франко“ и Институтът по славистика, Националната академия на науките на Украйна — Институтът за украинознание „И. П. Крипьякевич“. Председател на организационния комитет е проф. В. Чорни; в състава на комитета са включени проф. Л. Зашкилняк, проф. М. Крил, доц. А. Кравчук, доц. Н. Лобур, проф. В. Моторни, доц. Л. Петрухина, доц. О. Файда. XVIII колоквиум беше открит и закрит с пленарни заседания, в които проф. В. Чорни произнесе приветствено слово към участниците, а после бяха прочетени доклади по общи и регионални въпроси на славистиката. Първият от тях, с автор В. Любашенко, беше посветен на Кирило-Методиевата традиция в църковната история на Галицко-Волинска Русия. Вторият представяше Д. С. Лихачов като продължител на Кирило-Методиевата традиция (автор Г. Стеблецка). Останалите два доклада обсъждаха възможностите на славистиката в спомагателните исторически дисциплини (Л. Зашкилняк) и резултатите от изследванията на Михайло Драг-Хмари (120 г. от рождението му) за украинската славистика. Заключителните пленарни доклади разгледаха „русизма“ като идеологическа концепция на славистиката във времето на романтизма (С. Ганус), представиха възгледите на Едвард Бенеш за славяните (М. Крил) и съвременните проекти за „славянско единство“ (В. Паращич).

Основната работа на колоквиума протече по секции: „Езикознание“, „Литературознание“, „История“, „История на културата“. Имаше две тематични кръгли маси: първата от тях бе посветена на сръбския писател Милорад Павич — 80 г. от рождението му; втората — на преподаването на старославянския език в университетите. Общият брой на заявените участници бе 120 души, за съжаление не всички бяха пристигнали. Славистичната проблематика присъстваше в относителна пълнота: украинистика, русистика, полонистика, сърбистика, бохемистика, българистика. Отделни съпоставки бяха направени с проблеми на хърватистиката, словенистиката. Отсъстваха проблеми на лужичаните и словаците.

В рамките на езиковедската секция редица доклади бяха насочени към старославянския и църковнославянския език — конкретни проследявания на отделни лексикални категории, морфемни, синтактични редове; в рамките

на психолингвистиката бяха обсъдени въпроси за връзката между словесното и мимичното изразяване, за емоционалните „изкази“ в традициите на различните славянски общности, за съставяне на „соматична фразеология“ като представяща славянската картина на света. Прозвучаха идеи за наличие на „речникова идеология“, нейната насоченост и възможности (Я. Стемневич), за принципи и технологии на съставянето на електронни речници (Н. Коциба).

В секцията по литературознание бяха направени редица анализи на цялостни творчества и отделни произведения на Петър Могила, А. Мицкевич, Ю. Словацки, В. Гонсьоровски, С. Ковалевска, К. Чорни, М. Гретковска, П. Павличич, Вл. Назор, Р. Воячек, А. Лянге, Б. Пекич, Т. Бондар. Бяха потърсени корени на постмодернистичните текстове в славянската митология (И. Таис), идентифицирани цикличните модели на историко-хронологичния хронотоп (Н. Баханович), очертан западнославянският модернистичен контекст (Ю. Юсип-Якимович).

Изследователите историци бяха насочили своето внимание върху разглеждането на мемоарни произведения, отразяващи съответни бурни събития в живота на един или друг славянски народ. Разбира се, немалко място беше отделено на ролята на украинското казачество в полско-руските конфликти и борбата за самостоятелност на Украйна. Интерес предизвикаха описаните представи на един славянски народ за друг (в тази посока имаше и такива конкретни разработки, като поглед към бежанците по време на военни действия). Бяха разгледани и становищата на отделни автори по важни исторически теми. В секцията по история на културата беше демонстрирана връзката между историческа проблематика и литературни текстове. Няколко доклада бяха посветени на въпроси на ръкописната книга на старославянски и църковнославянски език; беше подробно изследван образът на славяните в известния трактат на византийския автор Константин Багрянородни „De administrando imperio“. Отделен тематичен кръг представяха докладите, които разглеждаха определени исторически събития и тяхното отражение във фолклора.

Българистичните доклади имаха своето достойно място сред славистичната проблематика. Особено приятен беше фактът, че сред авторите имаше немалко аспиранти и дисертанти. В областта на езиковата проблематика се представиха Л. Бойкова („Грамматически особености на българския език при билингвизма в Комрат, Молдова“); О. Огиенко („Функционално-семантични значения на дискурсивната дума „нейсе“. Върху материал на съвременните български масмедии“); Н. Арефиева („Концептосферата на „женскостта“ в българската фразеологична картина на света“). В областта на литературознанието бяха представени: приносът на Ив. Шишманов в неговия курс лекции за западноевропейските литератури (Г. Бушко); отношението на М. Арнау-

дов към Украйна (Н. Григораш). В исторически план бяха засегнати проблемите за „Проектът на безсмъртното общество — 1856 г. на Ив. Кишелски и Одеският план за освобождение на България на Г. С. Раковски“ (В. Свириденко); за украино-българските връзки в периода на социализма (Г. Докашенко); българо-украинските религиозно-културни връзки през XIV—XVI в. в работите на Михаил Грушевски (И. Шпик); относно сведения за България и българите в руска среда IX—XIX в. (К. Михайлов); за мисията на Константин-Кирил в Рим (И. Боровска). Като се добавят и докладите, обсъждащи ролята и мястото на старославянския език, то може да се отбележи, че интересът към българистичните проблеми имаше сериозен относителен дял.

Камен Михайлов

**„Преходи и граници“ –
годишна конференция на Факултета по славянски филологии
при СУ „Св. Климент Охридски“
София, 18–19 май 2009 г.**

На 18 и 19 май в София бе проведена годишната научна конференция на Факултета по славянски филологии при СУ „Св. Климент Охридски“. Темата на конференцията „Преходи и граници“ бе посветена на 121-та годишнина на Факултета и 20-та годишнина от началото на прехода от тоталитаризъм към демокрация в страните от Югоизточна Европа. Тази формулировка на темата даде възможност в широк, интердисциплинарен аспект да бъдат обхванати актуални въпроси на хуманитаристиката с приоритет върху литературознанието и лингвистиката, но и с дискуссионна откритост към историята, философията, (между)културните изследвания: представяне и прочит на близкото минало; езици на прехода; култури на преходите и преходни култури; емиграция, миграция, мобилност като филологически обекти; периоди, превод и граници на езиковите и литературни феномени и пр.

Организирането на конференцията бе осъществено с финансовата подкрепа на Европейската комисия в България и Фонд „Научни изследвания“ при Софийския университет.

След предварителна селекция в програмата бяха включени 63 доклада, а за всеки доклад бе определен дискусант, който да води обсъждането по време на заседанията по секции. Участниците са изявени български учени, преподаватели от висшите училища в страната, изследователи и преподаватели от университети в няколко европейски страни (Русия, Полша, Сърбия, Германия), от Канада и САЩ. Според създалата се в последните пет години традиция също така бяха приети за участие доклади и съобщения на докторанти и магистранти от Факултета по славянски филологии.

Тържественото откриване на конференцията се състоя в аулата на Софийския университет. Бяха поднесени приветствия от ректорското ръководство на Университета, от Факултета по класически и нови филологии, от Философския факултет, от Факултета по педагогика. След това на проф. Симеон Хаджикосев бе връчена Годишната награда на Факултета по славянски филологии за най-добра литературоведска книга.

Пленарни доклади бяха изнесени от двама слависти с международна известност: проф. Едвард Можейко от Университета в Албърта, Канада,

почетен доктор на Софийския университет, и проф. Роланд Марти от Саарския университет, Германия.

В доклада си *„Парадигми на промяната: от социалистическия реализъм до трансформацията“* проф. Едвард Можейко подробно анализира възникването, развитието и преодоляването на социалистическия реализъм в страните от бившия социалистически лагер, като свързва литературните процеси с културно-историческите и политически промени в Европа от Октомврийската революция до наши дни и подчертава някои специфични особености на проявленията на соцреализма в СССР, Полша, Чехословакия, Югославия, Унгария, ГДР и България. Вторият пленарен доклад, изнесен от проф. Роланд Марти, бе под надслов *„Граница“ в езиците и граници между езиците*. В първата част на доклада се проследява етимологията на думата „граница“, описват се формалните и семантични превращения, които тази славянската заемка претърпява в някои от езиците на Европа. Втората част разглежда връзката между политическите промени в славянските страни от края на 80-те години и появата на нови национални езици, като босненски и черногорски. Поднесен с нескрит патос, изводът на автора е, че не езиците прокарат граници между народите, а политиката.

Пленарното заседание завърши с тържественото връчване на Дипломата за „почетен доктор“ на Софийския университет на проф. Ронел Александър от Университета в Бъркли, Калифорния.

Останалите доклади бяха групирани в три секции: „Литературознание“, „Литературата до края на XIX век“ и „Езикознание“.

Литературоведските доклади са посветени на няколко тематични полета, организирани около понятията за „преход“ и „граница“. Важно място заема темата за прехода в славянските литератури, свързан с политическите промени от края на 80-те години, която подробно и директно се дискутира в текстовете на Анжелина Пенчева (*„Чешката проза 1989–2009: във или след прехода?“*), Магдалена Костова-Панайотова (*„Под знака на авангарда. Вектори и граници на „късния“ руски поетичен авангард“*) и Росица Димчева (*„Проблемът за социалната инволюция в българската сатира от втората половина на XX век“*). Пренасянето на литературни творби и/или на авторите им през национални и културноисторически граници е отразено в анализи на рецепцията: *„Европейска литература – употреба на понятието и проблеми на идентичността“* (Румяна Станчева), *„Соцрецепцията на италианската литература – предразсъдъци, парадокси (не)закономерности“* (Бойка Илиева) и *„Полските прочити на съвременната българска литература“* (Адриана Ковачева); в съпоставка между съвременна българска и полска проза: *„Wątki ewangeliczne we współczesnej prozie bułgarskiej jako znamię postnowoczesności“* (Евелина Джевиецка) и в интерпретиране на емигрантски творби, прокаращи поетически мост между

родно и чуждо: „*Po trzech stronach granicy. Ojczyzny a Obczyzna w twórczości Mariny Swietajewej i Łarysy Hienijusz*“ (Ирина Блотская). Националното и регионалното като граница е намерило израз в докладите на Бойко Пенчев („*Невидимите граници на българското*“), Стилиян Стоянов („*Към поетиката и прагматиката на регионалната литература*“) и Елена Дараданова („*Чакавската диалектна поезия в хърватската литература на ХХ век*“). Огнян Ковачев тематизира границите между литературния първообраз и неговото екранно превъплъщение („*Дзифт, и „Светът е голям и спасение дебне отвсякъде“ – за границите на времето, книгата, филма и тяхното (не)възприемане*“). Румяна Иванова-Кифер търси естетическите измерения на мотивите „преход“ и „граница“ в романа на В. Пасков „*Аутопсия на една любов*“. Цветана Хубенова представя реката в „*Сидхарта*“ на Херман Хесе като граница и преход, а текстът на Ина Христова маркира екзистенциалната граница на смъртта („*Смъртта като граница*“). В доклада си „*Текстове-мигранти (Преходите между книжна и електронна литература на границата между два века)*“ Ренета Божанкова говори за една от най-значимите промени на границата между сегашното и предходното столетие: конкуренцията между книжни и електронни текстове. Опит да се прокара граница между фикционално и нефикционално чрез позоваване на темпорални маркери в литературния наратив ни предлага Дарин Тенев („*Фикционалната граница: конститутивната функция на миналото несвършено време в литературната фикция*“). Ретроспективният поглед на Елена Азманова-Рударска търси „*Ритуални модели на българската лирика през периода на соцреализма*“, а някои от докладите се връщат още по-назад в историята на българската литература, за да разгледат „*Хармонията като пропуск за преход в поезията на Пенчо Славейков*“ (Ирен Александрова), „*Чавдар Мутафов и Александър Балабанов: Диалог върху изкуството*“ (Богдана Паскалева), „*Фигурата на твореца в романа на Николай Райнов „Между пустинята и живота*“ (Лилия Симеонова), „*Времето – разкъсване на „Жестокият пръстен“ (Надежда Стоянова)*. Преминаване през границите на времето от една по-обща перспектива е представено от Целина Юда („*В търсене на маркери на трансгресивни времена*“) и Жана Попова („*Смърт по време на удоволствие (анализ на списания за свободно време и „лайф-стайл“ списанията преди и след 1989 г.*“). Докладът на Калин Михайлов „*Литературоведът като теолог: прехождане, идентифициране, отграничаване*“ добавя необичаен акцент към проблематиката на конференцията, а „*Примерът: включеното изключение*“ (Камелия Спасова) не кореспондира същностно с нея.

Посветените на литературата до края на ХІХ век доклади тематизират преди всичко Българското възрождане. Гражина Шват-Гълъбова анализира

сложните взаимоотношения между устната и писмената традиция в този период от българската културна история („*Българските изгорени книги. За конфронтацията на оралната и писмената култура в периода на Българското национално възрождение*“), Надежда Александрова се спира на „*Девическото образование през Възраждането. Политика, парадокси и постижения*“, Мария Калинова представя „*Затворените общества и границите на възрожденската публичност*“, Лилиана Яворска информира за дейността на възникналото през Възраждането общество на униатите в България („*Unici bułgarscy – społeczność na granicy kultur i religii. Obraz ukazany w „Kalendarzach św. św. Cyryla i Metodego*“), Валентин Виденов ни напомня за публицистичния патос на Ботевия политически дискурс („*Излечима ли е нашата болест?*“), Маргарет Димитрова проследява ритуалите, свързани с раждането, от древността до съвременето ни („*Църквата, родилката и бабата: наблюдения върху предмодерни и модерни църковни извори и етнологички интервюта от ХХ век*“). Границата между столетията в българската литература е обговорена от Даниела Беличовска в „*Преходи и граници между селото и града в българската проза от края на ХІХ и началото на ХХ век*“.

Докладите в езиковедската секция също дават многостранно тълкуване на понятията за преходи и граници. Някои разглеждат промени в узуса и нормата от последните 20 години — граматически, стилистични, прагматични, социолингвистични или семантични: „*Употреба в ренаратив на аористно причастие вместо имперфектно причастие в пресата — „преход“ в употребата?*“ (Савелина Банова и Боряна Велчева); „*Динамика на конотативното значение*“ (Мирена Пацева); „*Стиловият регистър на медийния дискурс*“ (Мая Велева); „*Езиков аспект на съвременната миграция в Карнобатския край*“ (Красимира Колева); „*Информационный взрыв и процесс демократизации русского языка*“ (Светлана Переволочанская); „*Съдържание на понятието „преход в българския и полския език*“ (Вяра Малджиева). Специално внимание е отделено на електронните медии като средство за вербална комуникация и влиянието, което тази промяна оказва върху съвременните езици: „*SMS and the University Culture – If We Can Not Beat Them, We Need to Join Them*“ (Иван Николов, Офелия Николова); „*Децата на прехода — новите форум майки*“ (Биляна Годорова). Актуалната политическа и социокултурна ситуация е отразена в доклади, посветени на чуждоезиковото обучение: „*Политическата реклама като форма на межкултурната комуникация при обучението по руски език като чужд*“ (Димитрина Лесневска); „*Междуетиковата асиметрия — проблеми в преподаването на българския език като чужд*“ (Катя Исса). Когнитивното моделиране като основа на анализа е заложено в текстовете на Мартин Стефанов („*Наблюдения върху концептуализирането на пространството*“).

с помощта на наречията *горе, долу, нагоре и надолу*“) и Красимира Петрова („Когнитивни модели в названията за „луд човек“ в българския и руския език“). Понятието за граница присъства също така в съпоставителните изследвания, представени от Биляна Васич („Притежателните прилагателни имена с наставка *-ов/-ев* във и извън границите на посесивността“) и Росица Стефчева („Метонимията в контекста на директивните речеви актове (Върху материал от български, сръбски и хърватски език“). По-общ поглед към преходите — от перспективата на историята на езика — съдържат текстовете на Маргарита Младенова („Преход между притежание и битие — три момента от разволя на семантичната структура на *tit* ‘имам’ в историята на чешкия език“), Валентин Гешев („Особености на югозападнобългарски текстове от 50-те и 60-те години на XIX в.“) и Албена Стаменова („Украинският правопис през XX век“). Теоретично осмисляне на структурата на българския език намираме в доклада на Ронел Александър „Отново за конклузива“, който съдържа предложение за различна интерпретация на перфектоподобните форми с конклузивно значение, и в изследването на Красимира Алексова „Корелации между лингвистични променливи“. Текстът на Юлиана Стоянова „Преходи без граници: временни системи в онтогенезата на езика“ е посветен на стадий от овладяването на езика в ранното детство, познат като „телеграфен“. Политико-философски аспекти на прехода без оглед на езиковите аспекти намираме отразени в доклада на Ангел Ангелов „Тоталитарният опит като полезен за разбирането на либералната теория“.

Новият формат за провеждане на конференцията, според който обсъжданията след всеки доклад бяха ръководени от специално избран дискусант, се оказа сполучлив и срещна всеобщо одобрение от страна на участниците и гостите на конференцията. Бе взето решение този формат да бъде приложен и към следващите конферентни събития на Факултета по славянски филологии.

Юлиана Стоянова

**„Литературознанието като отговорност“ —
юбилейна научна конференция, София, 26 май 2009 г.**

По повод 60-годишнината от създаването на Института за литература при Българската академия на науките на 26 май 2009 г. в Големия салон на БАН се състоя Юбилейна научна конференция „Литературознанието като отговорност“.

Директорът на Института за литература ст.н.с. д-р Рая Кунчева изнесе доклад на тема „Литературата като отговорност“. Той включваше не само обичайния обзор на историята на Института, но и очерта съвременните тенденции в литературознанието и неговата същност като резултат от изкрystalизиране на етични и философски категории. Беше направен анализ на перспективите за изследвания в тази област, както и за приложението на резултатите от тези проучвания в образованието и в развитието на редица интердисциплинарни области, като антропологията например. Беше подчертано значението на изучаването на писменото културно наследство за националната идентичност. Научният секретар на Института Елка Трайкова изнесе доклад на тема: „Институтът за литература — структура и научни постижения“. След това бяха прочетени многобройни поздравителни адреси както от страната, така и от чужди учени и институции. Първото заседание завърши с откриване на изложба „Институт за литература — XXI век“.

На конференцията бяха прочетени доклади от различни области на историята и теорията на литературата. На проблематиката, свързана със средновековния период от развитието на българската литература, бяха посветени докладите на Лиляна Грашева („Кирило-Методиевска енциклопедия — цели и резултати“), Доротея Гетов („Каталогизирането на гръцките ръкописи: литературоведът като представител на точните науки“), Елена Томова („Християнска агиология и народни вярвания“) и Анисава Милтенова („Е-филология: информационните корпуси и тяхното приложение в славистичната медиевистика“).

Докладите на Румяна Дамянова („Българското възраждане — между традицията и различието“) и на Николай Аретов („Идентичности и межкултурни диалози“) засегнаха проблемите на литературата на Българското възраждане и на межкултурното общуване.

На проблемите на издирването, съхранението и издаването на литературното наследство бяха посветени докладите на Вихрен Чернокожев („Жанрови предизвикателства пред Речника на българската литература“), Пенка Ватова („Периодика и литература — проект на няколко поколения учени“),

Иван Сарандев („Ръкотворен паметник на българските писатели“), Едвин Сугарев („Критическото наследство на българския модернизъм“), Вихрен Чернокожев („Другата българска литература на XX век“), Свилен Каролев („Актуални прочити на новата българска литература“) и Цветана Трифонова („Архивите на българските писатели като културно-историческа ценност“).

На последното, трето, заседание една част от докладите разглеждаха теоретични и културологични проблеми — Благовест Златанов („Проектът „Понятия и проблеми на съвременното литературознание“ (История и перспективи на едно енциклопедично издание по литературна теория)“, Радосвет Коларов („Свободолюбивият дух на литературознанието“), Рая Кунчева („Интердисциплинарност и познание за литературата“), Александър Панов („Кръстопътищата и историческата поетика“), Миряна Янакиева („Литературоведско познание и самопознание“). В останалите доклади акцентът бе поставен върху компаративистичните, семиотични и библиографски изследвания — Йонка Найденова („Ние и другите (компаративистична проблематика и търсения)“), Магда Панова („Полско-български литературни взаимоотношения“), Христина Балабанова („За езиците на европейската модерност. Българо-словашко научно сътрудничество (1998—2007) и сравнителното литературознание“), Радостин Русев („Руско-български литературни диалози през XX век“), Андрей Ташев („Семиотиката в Института за литература — приноси и перспективи“), Диана Ралева („Библиографията в Института за литература и мястото ѝ в съвременното хуманитарно знание“) и Данчо Господинов („Проектът IdiaL (Интеркомпетентност и диалог чрез литературата) по европейската програма „Коменски“).

Научната конференция демонстрира не само високия професионализъм и значителните постижения на учените от Института за литература, но засвидетелства неговия авторитет като център на редица актуални национални и международни проекти, чиито приноси резултати го поставят в числото на водещите организации в областта на хуманитаристиката в Европа и в света.

Веска Топалова

ПРОФИЛИ

Ванда Смоховска-Петрова на 90 години

Полякиня, отраснала във Варшава, преживяла началото на Втората световна война в Полша, а краят ѝ — в България, получила две висши образования в Софийския университет, участвала 60 години в българския културен живот, Ванда Смоховска-Петрова през 1999 г. в едно емоционално „Открито писмо до Майка България“ (в. „Литературен форум“, бр. 40, Книжен свят, с. 4—5) се обръща към втората си родина: „Ти ме прие като своя дъщеря и ми позволи десетилетия наред да обогатявам своя дух с мъдростта на Твоя народ...“ С тази публикация тя се сбогуваше с България, преди да отпътува окончателно за Полша при двете си деца. Но раздялата с Майка България се оказа трудна, сбогуването продължи до късната есен на 2006 година.

В. Смоховска-Петрова е родена на 30.VI.1919 г. във Варшава, където завършва средното си образование. През 1939 г., когато избухва войната, тя е студентка по психология във Варшавския университет. С помощта на българското посолство във Варшава (съпругът на нейната сестра работи в посолството) тя напуска бомбардираната от хитлеристите полска столица и след три месеца, изпълнени с премеждия, в края на 1939 г., пристига в България. Още през следващата година постъпва в Софийския университет, завършва педагогика (1944) и славянска филология (1950). Работи в редица столични културни институции: Радио София (1947—1949), Института за чужди езици (1948—1950), Полския културен център (1950—1952), Полското посолство (1955—1958), Министерството на информацията (1955—1958). От 1960 г. е научен сътрудник в Института за литература при БАН; хабилитира се през 1975 г., след като защитава докторска дисертация във Варшавския университет (1969) на тема „Творчеството на Михаил Чайковски — Садък

паша (казашкият мит)“. Изнася лекции по българска литература във Варшавския университет (1968—1969) и по история на славянските литератури в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ (1874—1980).

С В. Смоховска-Петрова съм работила в Института за литература в продължение на 20 години (тя се пенсионира през 1980 г.). Бяхме в различни и до голяма степен самостоятелни научни звена, но усещах присъствието ѝ. Тя принадлежеше към малка група колеги, които по различни поводи, защитаваха гласно справедливи каузи и по-широки виждания. Отличаваше се с ясна и твърда позиция и същевременно бе готова да разбере Другия в границите на човечността и морала.

Първото значително литературно-историческо изследване на В. Смоховска-Петрова, книгата ѝ „България в творчеството на Зигмунд Милковски (Теодор Томаш Йеж)“, се появява в средата на 50-те години — трудно десетилетие за българската култура, период на строги ограничения за историческото знание. Младата авторка навлиза убедително в сериозната литературно-историческа проблематика, въпреки публицистичните нотки в стила на времето. Монографията обобщава известното до този момент, представя обществената обстановка, личността на писателя, цялостното му творчество (за първи път) и по отделно всеки от романите му с български сюжет и герои; занимава я преди всичко идейното съдържание и обществената функция на творбите. Книгата остава и до днес най-пълното изследване за една от ярките прояви на българо-полските литературни взаимоотношения през втората половина на XIX век.

Научните интереси на Смоховска-Петрова се съсредоточават главно в епохата на Българското възраждане. Много ценен е приносът ѝ в изучаването на Неофит Бозвели. Към фундаменталните трудове на Михаил Арнаудов за основоположника на организираното църковно движение тя добавя открити от нея в полските архиви документи от и за Бозвели, допълва значително представата за връзките му с ръководителя на Полската политическа агенция в Париж А. Чарториски и нейния представител в Цариград М. Чайковски; разкрива и оценява помощта, която те му оказват в борбата за самостоятелна българска църква и не спестява факти за враждебните действия на руската дипломация спрямо исканията на българите. Последното не беше в унисон с официалната политика и приемането на труда за печат в Института за литература срещна препятствия, които нейната дълбоката убеденост и енергичните ѝ действия съумяха да преодолеят (вж. спомените ѝ „България моя съдба“).

Монографията „Михаил Чайковски-Садък Паша и Българското възраждане“ е най-задълбоченото изследване на В. Смоховска-Петрова за отношението на полското освободително движение от XIX в. към българските на-

ционални борби. В центъра на вниманието ѝ е литературното творчество на Чайковски, известен като писател не само сред сънародниците си, преведан на френски, английски, руски, български. Неговите два романа с български сюжети са анализирани в богатия контекст на цялостната му обществена и литературна дейност, политическите му позиции и биографичните детайли, които имат отношение към връзките му с българите. Авторката въвежда в научно обращение обилни нови сведения, издирени в полските и в румънските архиви и в малко известни у нас печатни източници. Както в предишните ѝ трудове, но тук още по-ярко, се откроява плодотворното общуване с полската наука, отразила в много по-голяма степен отколкото обществените науки у нас през годините на социализма, развитието на европейската хуманитаристика. В книгата има много история, интересни за българина страници от полските национални борби и полското славянофилство през първата половина на XIX век. Но това не е увлечение по фактология, а аргументирана покана към българската историография за обновяване на подхода и за разчупване на утвърдени шаблони — например славянската идея и славянофилството, извеждани предимно от Русия и от делото на Юрий Венелин. Изследването поставя сериозно въпроса за ролята и значението на западното славянофилство. Сложните и противоречиви фигури на М. Чайковски и А. Чарториски, очертани с ярки и категорични щрихи, контрастираха с иконописните изображения на българското националреволюционно движение и неговите дейци. Книгата беше явление, явление премълчано. Не мога да си обясня как е пропусната от цензурата, очевидно е било грешка. Затова естествената реакция бе за нея да не се говори.

Повече грешки не бяха допуснати. В. Смоховска се пенсионира без да може да публикува последното си и най-обширно литературноисторическо изследване „Национално своеобразие на литературата на Българското възраждане“, което видя свят едва в новата политическа обстановка след 1989 г. Появил се 20 години след написването, трудът не можеше да извика полагащия му се обществен отзвук, но той има свое място в българската историопис, като пръв опит да се представи цялостният възрожденски литературноисторически процес през европейските културни епохи и литературни течения. За отбелязване е комплексният подход: наблюденията обхващат развитието на идеите, културата на епохата, народопсихологията, историческите условия, които моделират светогледа на българите. Трудът съдържа задълбочени анализи, правдивы оценки и интересни лични виждания. За първи път е разгледана обстойно и убедително християнската философия и етика в Паисиевата „История славянобългарска“, изтъкната е новата тема — България и Европа, — която внася в литературата ни Неофит Бозвели, разкрита е типично романтичната природа на поемата „Две тополи или неочаквана среща“ от Цани Гинчев. Оригинални наблюдения има за твор-

чеството на Раковски, Каравелов, Ботев, Славейков. От позицията на сравнението (в повечето случаи имплицитно) и търсейки особеното, авторката е открила явления и детайли, които досега не са били отбелязвани от българските литературни историци и критици. Литературата на Българското възрождане е представена в двоен ракурс: изконните народностни традиции от една страна и от друга — европейският културен контекст на новото време. Мисля, че подобен подход може да осъществи само чужденец, който е живял дълги години в нашата страна и осмислил историята и психиката на българския народ с разбиране и с любов.

Студиите и статиите на Смоховска-Петрова по теоретични въпроси на компаративните проучвания и по проблеми на рецепцията, публикувани през 60-те—70-те години, обогатяват методологически и тематично родното литературознание. Те разширяват представата за интереса на българските творци към полската литература, особено във връзка с творчеството на Адам Мицкевич. Впечатлява съчетанието на анализаторско умение и концептуална мисъл в няколко обемни студии, които съдържат проникновени и многоаспектни анализи, ориентирани към националноспецифичното („Три народни епопеи...“, „Славянските литератури“ на Мицкевич ...“ и др.).

Приносът на Смоховска-Петрова в българското сравнително литературознание се допълва от последната ѝ книга “Пътят към смъртта и възкресението у Достоевски“, която, също както и предишната, се появява доста години след написването и също остава актуална с редица свои страни. В “Откровението Достоевски“, послеслов към книгата, д-р Хр. Манолакев отбелязва сложния характер на рецепцията в този труд, насочва към дълбочините на научното тълкуване, отразило своеобразна симбиоза от полска и българска чувствителност.

Трудовете на В. Смоховска-Петрова по една или друга причина не получаваха справедлива оценка. Това обаче не я обезкуражи; с полско чувство за мисия тя продължаваше да работи и да търси Истината в дефицитни откъм нови и благородни идеи области на българската наука и на културата ни.

Не съм засегнала тук широката културна дейност на учения с две родини: преводи, рецензии, прегледи, информации за полския литературен живот, есета на религиозно-етични теми през 90-те години и пр.; няма никакво съмнение, че тя се очертава като видна фигура в литературните прояви на българо-полската взаимност през втората половина на ХХ век. Научните ѝ успехи също са вкоренени в тази благодатна почва.

В предговора към първата си книга Ванда Смоховска-Петрова формулира задачата на проучването без специализирани литературоведски термини, с обикновени думи (тя винаги ги предпочита) и много точно: „скро-

мен принос към българо-полското сближение и опознаване“. Тези думи могат да се отнесат към цялата ѝ разностранна дейтелност през десетилетията. С уточнението, че приносът ѝ, оценен днес, далеч не е „скромен“, а е съществен и ценен влог в българската наука и в българската култура.

Бог да я благослови!

Честит юбилей!

Избрана библиография

1. България в творчеството на Зигмунд Милковски (Теодор Томаш Йеж). С., 1955.
2. Черно и бяло (За значението на багрите в поезията на Ботев). — Пламък, 1961, № 6, 74—75.
3. Мицкевич на българска земя. — Лит. мисъл, 1963, № 2, 115—122.
4. Михаил Чайковски и българският църковен въпрос до Кримската война. Из българо-полските връзки през епохата на Възраждането. — Изв. на Института за литература, № 14—15, 1963, 195—209.
5. Неофит Бозвели и българският църковен въпрос (Нови данни из архивата на А. Чарториски). С., 1964.
6. За българо-сръбските литературни отношения през XIX век и по някои въпроси на сравнителното литературознание. (В съавторство с Б. Ничев) — Лит. мисъл, 1965, № 2, 154—160.
7. Две книги на народа („Славянобългарска история“ от Паисий и „Книги на народа и полското пилигримство“ от Мицкевич. — Лит. мисъл, 1971, № 2, 75—97.
8. Сравнителното литературознание на нов етап. — Лит. мисъл, 1973, № 6, 47—66. Михаил Чайковски-Садък паша и Българското възраждане. С., 1973.
9. Polskie powieści o bulgarskich walkach wyzwolczych drugiej polowy XIX wieku. — Pamiętnik Słowiański, 25, 1975, s. 73—93.
10. Влиянието на Юлиуш Словацки върху „Кървава песен“ на Пенчо Славейков. — Лит. мисъл, 1976, № 7, 116—118.
11. Българската литературна история в общославянския контекст. — Лит. мисъл, 1977, № 9, с. 44—59.
12. Podstawowe zagadnienia słowiańskiego literaturoznawstwa porównawczego. — В: Славянска филология, № 16, 1978, 27—37.
13. „Славянските литератури“ на Мицкевич и основните въпроси на славянското сравнително литературознание. — В: Проблеми на сравнителното литературознание. С., 1978, 46—98.
14. Три народни епопеи („Под игото“, „Пан Тадеуш“, „Кървава песен“). — В: Освобождението на България и литературата. Сборник с изследвания. С., 1978, 55—110.
15. Приносът на полската емиграция от XIX век за културата на балканските народи. — Славянские культуры и Балканы, № 2, 1978, 229—238.

16. Първата белетристична творба в новата българска литература— Лит. мисъл, 1981, № 5, 29—49. [За „Житие и страдания грешнаго Софрония“ от Софроний Врачански].
17. Първа „История на полската литература“ на български език. — В: Ю. Кшижановски. История на полската литература. . С., 1988. [Предговор].
18. Към въпроса за националното своеобразие на Българското възраждане. — Лит. мисъл, 1989, № 4, 33—40.
19. България моя съдба. — Летописи, 1996, № 9—10, 10—45.
20. Институт за литература без небе. — Лит. мисъл, 1997—1998, № 1, 30—40.
21. Национално своеобразие на литературата на Българското възраждане. С., Изд. център Боян Пенев, 2003.
22. Пътят към смъртта и възкресението у Достоевски. С., Изд. център Боян Пенев, 2008.

Стефана Гаринска

Томас Бътлър на 80 години

Професор Томас (Том) Бътлър, един от най-видните американски българисти и слависти, навърши 80 години. Но при него възрастта не отнема от творческите сили, напротив, дава им по-голям обхват и дълбочина. Това личи от факта, че само през 2009 г. той планира три международни участия в сферата на славистиката и българистиката: лятна школа по английски в Босна (юни—юли), международна конференция в Мазамет (Франция) през май по случай 800 години от началото на жестокия вътрешен кръстоносен поход срещу катарската цивилизация, и доклад, подготвян за конференцията „Богомилството — средновековна

култура на мира и на контакт между цивилизациите“ в Българския културен център в Скопие (30 септември).

Том Бътлър е роден на 15 май 1929 година в Детройт, щат Мичиган, но израства в гр. Уотъртаун, Масачузетс, където завършва началното и средното си образование. След това учи в Харвардския колеж и специализира романски езици. Изучава също руски и сърбохърватски, завършвайки с дипломна работа с компаративистична тема от френската и руската литература под заглавие „Руският роман“ на Мелкиор дьо Вог“. Оттук нататък обхватът на неговата научна подготовка се разширява и обогатява. Освен че през 1954—55 година получава от Харвардския университет магистърска степен по славянски езици и литератури, последвана от докторат в същата област през 1963 г., той изучава още латински, старогръцки и съвременен гръцки, староирландски, немски, урду и тибетски.

Преподава славянски езици и литератури в Университета Тъфт, в Университета в Уискънсин и в Харвардския университет. За известно време е бил помощник-директор на Колекцията за устна литература „Милман Пари“. Преподаваните от него дисциплини са свързани с български, сърбохърватски и руски език, както и със сравнителни славистични проучвания. Член е на колежа Уолфсън, Оксфорд в периода 1986—1988.

Професор Бътлър посещава България за първи път през 1969 г. като гост на летен семинар по български език. Непосредствено след семинара започва да преподава български език в Университета в Уискънсин. Негова

особена заслуга е, че организира първата международна конференция по българистика (1974), спонсорирана от IREX (американски Съвет за международни изследвания и обмен) и от ACLS (Американска асоциация на научните дружества). Този факт му дава пълното основание да каже: „Допринесох за разбиването на леда между България и САЩ в сферата на науката.“ Той е един от основателите на американската Асоциация по българистика, създадена през 1973 г., и изнася главния доклад обзор на 30-годишнината на организацията през 2003 г.

За да подготви забележителната си двуезична (на старобългарски и на английски) антология на старобългарската литература *Monumenta Bulgarica*, провежда изследвания в оксфордската Бодлеанска библиотека, в Университета в Лондон и в Сорбоната. През същия период чете две лекции в Оксфорд върху съчиненията на светите братя Кирил и Методий. Изнася специална лекция пред Британското дружество за медиевистични изследвания в областта на славистиката на тема „Канонът на св. Константин-Кирил за пренасянето на мощите на св. Климент Римски“. Едно от най-оригиналните му изследователски постижения е реконструкцията, съвместно с композитора Никола Радан, на „Канон за св. Димитър Солунски“ от св. Методий. Тази уникална композиция прозвуча за първи път в София на 22.12.2007 г. в големия салон на БАН, изпълнена от хор „България“ на маестро Валентин Бобевски и е записана за златния фонд на Българското радио.

През февруари 2000 г. чете лекция в Харвард на колоквиум по славянско езикознание на тема „Сравнение на преписи от XIV и XVII век на Житието на св. Петка от Евтимий Търновски“. Една тема, към която професор Бътлър е особено привързан, е богомилството. През пролетта на 2001 г. посещава Босна, където изследва и фотографира голяма част от богомилските надгробни паметници. Участва в международна конференция за богомилството в Братислава през 2000 г. Както споменах в самото начало на статията, през май 2009 г. участва в конференция, посветена на катарството в Мазамет във Франция и подготвя свой доклад за конференция за богомилството в Скопие през септември 2009 г. Неговият поглед върху тази материя е задълбочен — той се занимава със синкретизма, характерен за богомилството, а историческият му подход е съвсем обективен. Докато сред някои чуждестранни историци е своеобразна мода да се отрича влиянието на богомилството върху културното развитие на Западна Европа, за професор Томас Бътлър възникналата в България най-голяма средновековна ерес — богомилството, е „породила катарството в Северна Италия и Южна Франция“¹.

¹ Butler, T. Forgiveness among Nations: a Medicine for the Millenium. – In: Globalization and Cultural Differences. Proceedings of the Fourth International Fulbright Conference. Sofia, May 19–21, 2000, p. 48.

Важна страна от дейността на Том Бътлър са и неговите хуманитарни инициативи. През 2002 г. предприема в град Грачаница, до Тузла (Босна), възстановителни строителни работи с група доброволци — американски колежани. Оттогава до днес, той извършва тази дейност всяко лято, като същевременно преподава английски в местни училища. На базата на своите наблюдения върху средновековните вражди и днешните кървави сблъсъци на територията на бивша Югославия той предложи формула за помирение между непримирими противници. Тази своя идея той изказа в доклад под наслов „Опрощение между нациите: лек за хилядолетието“, представен на Четвъртата Фулбрайтова конференция „Глобализация и културни разлики“, протекла в София от 19—21 май 2000 година².

На проф. Бътлър са му присъдени следните по-важни звания и стипендии: член на Асоциацията за чужди езици към националната отбрана (САЩ), гостуващ старши професор изследовател в Белград (1967—1968) от страна на фондацията „Фулбрайт“; награда спонсорство от американската Национална фондация за хуманитаристика за подготовката на антологията *Monumenta Bulgarica*. Субсидиран е от Американския съвет на научните дружества и от Американското философско общество. Лауреат е на редица награди: през май 2000 г. получава почетния медал „Иван Вазов“ на Агенцията за българите в чужбина за многогодишната му работа по публикации и популяризирането на старобългарската литература в САЩ и по света. Отново през май, този път през 2001 г. получава почетния знак на синя лента „Марин Дринов“ на Българската академия на науките за цялостен принос в българистиката. Антологията му *Monumenta Bulgarica* получава Специалната награда за книга на Американската асоциация по българистика през 1998 г., с която се отбелязва неговия „забележителен принос в полето на българистиката“. Да пожелаем на проф. Томас Бътлър още дълги години плодотворна дейност.

Í à ì úíîääÿ ёудà!

Избрана библиография:

1. The Origins of the War for a Serbian Language and Orthography. – Harvard Slavic Studies 5, 1970, 1–80.
2. Bulgarian Literature. – In: Modern Slavic Literatures. A Library of Literary Criticism, Vol. II, New York, 1976.

² Посочената по-горе публикация.

3. Bulgaria Past and Present: Studies in History, Literature, Economics, Music, Sociology, Folklore and Linguistics, ed. Proceedings of the First International Conference on Bulgarian Studies in Madison, Wisconsin, 1976.
4. Monumenta Serbocroatica: A Bilingual Anthology of Serbian and Croatian Texts from the Twelfth to the Nineteenth Century. Michigan, 1980.
5. The Development of Slavic Studies in America at the End of the Nineteenth and the beginning of the Twentieth Century. – В: История на славистиката от края на XIX и началото на XX век. София 1981.
6. Between East and West: Three Bosnian Writer-Rebels: Kočić, Andrić, Selimović. – Cross Currents, 1984, 4.
7. Methodius's Canon to St. Demetrius of Thessaloniki. – Palaeobulgarica, XI, 1987, 2.
8. Memory: History, Culture, and the Mind, Oxford, 1989.
9. Ivo Andrić, a 'Yugoslav' Writer (1892–1975). – Cross Currents, 1991, 10.
10. Muslim Singers of Tales in the Balkans. – Cross Currents, 1993, 12.
11. Saint Constantine – Cyril's 'Sermon on the Translation of the Relics of Saint Clement of Rome'. – Cyrillomethodianum, XVII–XVIII, Thessaloniki, 1993–1994.
12. Forgiveness Among Nations: A Medicine for the Millenium. – In: Globalization and Cultural Differences: Proceedings of the Fourth Fulbright Conference. Sofia, May 19–21, 2000.
13. Monumenta Bulgarica: A Bilingual Anthology of Bulgarian Texts from the Ninth to the Nineteenth Century. Ann Arbor, 1996; 2nd ed. Sofia, 2005.

Георги Василев

Григорий Куприянович Венедиктов на 80 години

2009 година е юбилейна за изтъкнатия руски българист и славист, чуждестранен член на БАН, проф. дфн Григорий Куприянович Венедиктов, водещ научен сътрудник в Института по славяноведение към РАН. Това е щастлив повод не само да поздравим юбиляря по случай неговия 80-ти рожден ден, но и да представим на българската академична и културна общност в негово лице един искрен приятел на България, забележителен учен славист и българист, който с благородна себеотдаденост и с висок професионален и научен морал посвещава десетилетия самоотвержен труд на любимата си проблематика — българския език.

В едно свое писмо по повод моя статия за неговите заслуги пред българската филологическа наука с присъщата си деликатна мекота, той ме упреква в „комплиментарни преувеличения“. Най-убедителното опровержение на подобна скромна самооценка е научното творчество на проф. Венедиктов, значително по своя обем, богато на теми и идеи, с впечатляваща научна ерудиция и изследователски талант.

Многобройните научни трудове на Гр. К. Венедиктов (над 250 на брой — монографии, студии, статии, издания на паметници и архивни материали) са свързани предимно с българския език, разглеждан в широка културно-историческа рамка като език славянски, балкански и европейски. Книгите: „Из истории современного болгарского литературного языка“ (София, 1981), „Болгарский литературный язык эпохи Возрождения“ (Москва, 1990), „Българистични студии“ (София, 1990), „Ученое путешествие Ю. И. Венелина в Болгарию (1830—1831)“ (Москва, 2005) не само са оценявани от научната критика като приноси в славянската филология и във филологическата наука въобще, но привличат вниманието на широк кръг учени хуманитаристи. Изследователските подходи на проф. Венедиктов не са затворени само в границите на тесен езиковедски анализ, а съчетават комплексно методите, данните и научноизследователския инструментариум на погранични и сродни хуманитарни дисциплини — история, културология, наукознание. Подобна методологическа разкрепостеност и поливалентност е традиционно присъща на руската филологическа наука от XIX и XX век в лицето на най-изтъкнатите ѝ представители. В този смисъл, следвайки линията на анализ на езиковите факти и общественоразличими културно-политически процеси и личности, от различните отправни точки на отделните частни научни дисциплини, Гр. К. Венедиктов е поредното продължение и потвърждение на тази благодатна руска традиция. За щастие на нас, българите, учен с

такъв капацитет и възможности насочва своите интереси към българистичната проблематика.

Своя съдбовен избор Гр. Куприянович прави още от студентската скамейка под въздействието на славистите българисти — проф. Ю. Маслов и проф. С. Б. Бернщейн. Особената връзка между учител и ученици, така характерна за руската академична среда, трайно обвързва учения с българския език и българската проблематика, на която той е верен и до днес.

Григорий Куприянович Венедиктов е роден на 13 ноември 1929 година в с. Улителе, Рокишкски район в Литва. Гимназия завършва във Вилнюс и в 1947 година постъпва в Ленинградския държавен университет, където първоначално записва психология, а през октомври 1948 година се прехвърля в Славянското отделение на Филологическия факултет и записва специалността българска филология. Още като студент Гр. Куприянович показва интерес и възможности за изследователска работа и по препоръка на проф. Ю. Маслов, проф. С. Б. Бернщейн го включва през 1951 година в диалектоложка експедиция в Бесарабия, където „на терен“ се събира езиков материал от села на български преселници за Атласа на българските говори в СССР. Тази първа среща на бъдещия учен с жив български диалект формира траен интерес към българската диалектология и умения да се откриват отделните лингвистични факти, даже детайли, които имат доказателствена стойност в определена научна теза или концепция. Педантичната прецизност при интерпретацията на езиковия материал става присъща на учения и очертава изследователския му почерк.

Според тогавашната учебна програма на Ленинградския университет българистите провеждат последната (шеста) учебна година в България и в края на януари 1953 година шестима студенти от специалността „Българска филология“, между които и Гр. Куприянович, пристигат в София. В Софийския университет той специализира под ръководството на проф. Ив. Леков в продължение на осем месеца. След завръщането си в Ленинград през есента на 1953 година се дипломира и продължава като аспирант при проф. Ю. Маслов. В 1956 година се премества в Москва и по препоръка на проф. С. Б. Бернщейн постъпва като младши научен сътрудник в Института по славяноведение към АН СССР (по-късно преименуван Институт по славяноведение и балканистика, сега — Институт по славяноведение РАН), където изгражда своята научна кариера, както следва: старши научен сътрудник от 1977 година; Водещ научен сътрудник от 1985 година; в 1963 година защитава успешно кандидатска дисертация „Глаголы движения в болгарском языке“, а в 1992 година защитава докторска дисертация „Современный болгарский литературный язык на стадий формирования: проблемы нормализации и выбора диалектной основы“. Години наред проф. Венедиктов огла-

вява от руска страна съвместни изследователски проекти между Института по славяноведение — РАН и Института за български език — БАН.

Още в 60-те години на миналия век се очертават основните теми в научно-изследователската практика на проф. д-р Гр. Венедиктов: теоретични въпроси, свързани с граматиката, семантиката, стилистиката и диалектното деление на българския език в неговия исторически развой, като особено приносни са изследванията на българската глаголна система; история на книжовния български език в различните етапи от неговото развитие, с акценти върху формиране на новобългарския книжовен език — личностите, културноезиковите процеси, книжовните центрове и школи от епохата на Българското национално възраждане; история на руската славистична наука от XIX—XX век. Веднага трябва да допълним, че често тези теми съвместно присъстват в монографиите и студиите на Григорий Куприянович, което ги уплътнява с разнородна информация (факти и архивни документи, интерпретация и теоретични тези).

Безспорно за българската наука най-ценна е дейността на проф. Венедиктов, свързана с издирването, обнародването и интерпретирането на паметници и архивни материали от епохата на Възраждането. Още през 60-те години на миналия век изследователят прави своите първи научни открития — новобългарски текстове от XVIII и XIX век; един неизвестен препис на „История славяноболгарская“ от Паисий Хилендарски; неизвестни писма на И. И. Срезневски и др. Цяла поредица забравени или неизвестни исторически личности, документи и факти стават достояние на науката благодарение на талантливото перо на Гр. Куприянович. Оживяват образите на личности, обнародват се ръкописи и кореспонденция — един широк кръг от въпроси, свързани с Московската страница на Българската възрожденска епоха намират решение и своето научно документиране. Тук ще споменем публикациите около един малко известен български буквар и личността на неговия автор Георгий Бусилин, статиите, свързани с учебното дело, драматургията, книгопечатането, лексикографските опити през XIX век. Без преувеличение можем да кажем, че изследванията на Гр. К. Венедиктов обогатяват цялостната научна картина на Възрожденската епоха с прецизно документиран исторически факти, издания на паметници и ръкописи, езиково-културни детайли. Наред с това изследователят поставя и взема становище по редица, често дискуссионни, теми — формирането на новобългарския книжовен език; културно-книжовни центрове и правописни школи; диалектна основа; кодификация и нормализация и др.

Неоценим принос за славистичната наука са изследванията, свързани с личността, научните пътувания и книжовното наследство на първия руски славист българист — Ю. И. Венелин. Венелиновата „Грамматика нынешнего болгарского наречия“ беше подробно изследвана, описана и подготвена за

отпечатване от проф. Венедиктов (Москва, 1997). В България издателството на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ я издава на български език под редакцията на проф. П. Пашов (С., 2002). Този първи научен труд върху граматичния строеж на българския език (1831–32 г.) предизвиква огромен интерес в България и донася на Григорий Куприянович заслужена известност. Не по-малък интерес представлява и книгата му за Венелин: „Учено путешествие Ю. И. Венелина“ (Москва, 2005). Убедени сме, че изследователят подготвя и други материали и документи от руските архиви и сбирки, неизвестни, някои може би с уникален характер, които ще продължават да документират руско-българските исторически, научни, културни и езикови връзки през XVIII и XIX век.

За дългогодишната си дейност и многочислените си научни трудове проф. Гр. К. Венедиктов многократно е удостоен и награждаван с руски и български награди, звания, ордени и медали: медал „За доблестный труд“ (1970); Почетна грамота на Президиума на АН СССР (1974); медал „Ветеран труда“ (1984); медал „В память 850-летия Москвы“ (1997); Почетна грамота на Президиума на РАН (1999); Почетна грамота на Дружеството на българистите в България (1998); три пъти е награждаван с Грамота на Министерството на културата на България (1994, 1996, 2002); избран е за Доктор хонорис кауза на Софийския университет (1998); удостоен е с Почетен знак на Софийския университет със синя лента (2002); орден „Кирил и Методий II ст.“ (2002); орден „Мадарски конник I ст.“ (2006); избран е за чуждестранен член на БАН (2006).

Накрая не можем да оставим без внимание научноорганизационната и административна дейност на Гр. Куприянович в Института по славяноведение, където е заемал редица отговорни длъжности: научен секретар на сектор, научен секретар на отделение, член на научния съвет, член на експертната комисия по филология, член и ръководител на много организационни комитети за научни форуми, чествания, юбилеи и др. Много сили и време той посвещава на библиографиране, рецензиране на трудове, научна критика и редакторска работа. Като редактор и съставител на редица сборници и издания на Института по славяноведение и на научни поредици и списания проф. Венедиктов работи повече от 40 години: през 1961 г. става член на редколегията на „Краткие сообщения Института славяноведения АН на СССР; в 1964 — член на редколегията на сп. „Советское славяноведение“ — сега „Славяноведение“ — научен орган на Института по славяноведение на РАН; от 1998 г. е член на редакционните съвети на сп. „Български език“ — научен орган на Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН и на сп. „Език и литература“.

В заключение, без „комплиментарни преувеличения“, можем да кажем, че за България е чест да има в лицето на Гр. К. Венедиктов свой приятел и

посланик на българския език в Русия и в славянския свят. С уважение и дълбока признателност българската академична колегия и цялата културна общественост поднася искрените си поздрав и пожелания преди всичко за здраве и плодотворни научни занимания на проф. д-р Гр. К. Венедиктов за осъществяване на неговите изследователски планове, нови научни открития и българистични трудове.

Избрана библиография:

1. Неизвестный список “Истории славяноболгарской” Паисия Хилендарского. — В: *Слав. архив*. М., 1963, 203—214.
2. Български диалектен атлас. Т. 1. С., 1964, (с колектив);
3. К вопросу о начале современного болгарского литературного языка. — *Краткие сообщения Института славяноведения АН СССР*, 43, 1965, 3—16.
4. Към семантичната характеристика на глаголите в българския книжовен език. — *Български език*, 1965, № 1, 18—31.
5. Дополнения к болгарской библиографии эпохи Возрождения. — *Известия на Народната библиотека “Кирил и Методий”*, 9, 1969, 251—257.
6. Из наблюдения над морфологией глагола в болгарских диалектах. — В: *Славянская филология*. Л., 1969, 75—84.
7. За първото драматично произведение на български език. — *Език и литература*, 1969, № 5, 57—67.
8. Из наблюдений над морфологией глагола в говорах Юго — Восточной Болгарии. — В: *Общеславянский лингвистический атлас. Материалы и исследования*. М., 1970—1972;
9. К характеристике основ настоящего времени в современных болгарских диалектах. — В: *Исслед. по слав. языкознанию*. М., 1971, 299—305.
10. Диалектная основа болгарского литературного языка и болгарское книгопечатание в эпоху Возрождения. — *Вопросы языкознания*, 1971, № 4, 73—89.
11. Проблема нормализации литературного языка в программах первых болгарских просветительских обществ в эпоху Возрождения. — В: III Международ. съезд по изучению стран Юго-Вост. Европы, Бухарест, 1974. Докл. и сообщ. сов. делегации. М., 1974;
12. У истоков болгарской диалектологии. — В: В памет на С. Стойков. (1912—1969). Езиковедски изследвания. С., 1974, 141—148.
13. Об одном явлении в системе глагольного вида в болгарском литературном языке. — *Славянское и болканское языкознание. Проблемы морфологии современных славянских и болканских языков*, 1976, 283—301.
14. К семантической характеристике редкого типа глаголов в болгарском языке. — *Бюлетин за съпоставително изследване на българския език с други езици*, 1976, № 5, 5—10.

15. О месте родного языка в движении болгар за национальную культуру. — В: *Формирование нац. культ. в странах Центр. и Юго-Вост. Европы*. М., 1977, 289—301.
16. Некоторые вопросы формирования болгарского литературного языка в эпоху Возрождения. — В: *Нац. Возрождение и формирование слав. лит. яз.* М., 1978, 207—268.
17. О создании грамматики и словаря как предпосылке формирования единого болгарского литературного языка в эпоху Возрождения. — В: *Слав. культ. в эпоху формирования и разв. слав. наций XVIII—XIX вв.* М., 1978, 137—141.
18. За критериите на възрожденските книжовници при избора на конкретна диалектна основа на българския книжовен език. — В: *Изслед. из историята на бълг. книж. ез. от миналия век*. С., 1979, 13—21.
19. Вопросы нормализации болгарского литературного языка в начале XIX в. — *Славянское и болгарское языкознание. История литературных языков и письменность*. М., 1979, 246—263.
20. Из истории современного болгарского литературного языка. С., 1981;
21. Заметки по морфологии болгарского глагола. — В: *Славянское и болгарское языкознание. Проблемы морфонологии*, 1981, 225—239.
22. Първа страница в историята на изучаването на българския език от руски учени. — В: *Бълг. възраждане и Русия*. С., 1981;
23. И. И. Средневский и начало болгарской лексикографии. — *Ученые записки Тартуского ун-та*, вып. 573, 1981, 46—74.
24. О создании литературного языка как предпосылке упрочнения национального единства болгар в XIX в. — В: *Формирование наций в Центр. и Юго-Вост. Европе*. М., 1981, 212—235.
25. К начальной истории современной болгарской орфографии. — В: *Язык и письменность средноболг. периода*. М., 1982, 249—285.
26. Вопросы истории болгарского литературного языка в трудах советских болгаристов. — В: *Советская болгаристика. Итоги и перспективы*. М., 1983, 291—296.
27. За основните направления в нормализацията на съвременния български книжовен език в началния стадий от формирането му. — В: *I Междунар. конгр. по българистика, София, 1981. Докл. Истор. развой на бълг. ез. I.*, С., 1983, 328—344.
28. К истории литературного самоназвания болгар в эпоху их национального Возрождения. — В: *У истоков формирования наций в Центр. и Юго-Вост. Европе*. М., 1984, 145—163;
29. Об одном аспекте изучения истории лексики современного болгарского литературного языка. — В: *Этимология*. М., 1985, 86—100.
30. К начальной истории изучения в России памятников новоболгарской письменности. — *Ученые записки Тартуского ун-та*, вып. 710, 1985, 25—44.
31. Три писма на В. Априлов до Ю. Венелин. — *Исторически преглед*, 1985, № 9—10, 87—97.

32. За истинските и мнимите авторски новообразувания в историята на лексиката на съвременния български книжовен език. — В: *II Междунар. конгр. по българистика. София, 1986. Докл. 3. С.*, 1987, 290—302.
33. Седемдесет лет советской лингвистичной болгаристики. — *Съпоставително езикознание*, 1987, № 6, 33—43.
34. За Кирило-методиевските традиции в нормализацията на българския книжовен език през Възраждането. — *Кирило-Методиевски студии*, 4, 1987, 315—322.
35. “Хронологическая записка” Ю. И. Венелина о его болгаристических трудах. — *Славянская филология*, 1988, № 6, 3—14.
36. Нови сведения от биографията на Георги Бусилин. — *Български фолклор*, 1988, № 1 71—75.
37. Болгарский литературный язык эпохи Возрождения. Проблемы нормализации и выбора диалектной основы. М., 1990, 206 с.
38. Вторичные имперфективы в новоболгарском языке XVII века. — В: *Болг. лит. яз. предвозрожденческого периода*. М., 1992, 100—130.
39. Судьба первых печатных изданий “Нового завета” в новоболгарских переводах. — *Информационный бюллетень МАИРСК*, 26, 1992, 70—88.
40. О первом печатном новоболгарском переводе Нового завета. — В: *Переводы Библии и их значение для дух. культ. славян*. СПб., 1994, 36—44.
41. Из архивных материалов к начальной истории болгарской диалектологии. — В: *Dialectologia Slavica*. М., 1995, 285—294.
42. Ю. И. Венелин. Грамматика нынешнего болгарского наречия. М., 1997, 252 с.
43. Славянское и балканское языкознание. Проблемы лексикологии и семантики. Слово в контексте культуры. (отг. ред.) М., 1998. 268 с.
44. Венелин, Юрий. Грамматика на днешното българско наречие. София, УИ Св. Климент Охридски, 2002, 292 с.
45. Неизвестные архивные материалы к биографии первых болгарских студентов в московском университете. — В: *Slavia Orthodoxa*. С., 2003.
46. Материалы советско-болгарской дискуссии по некоторым вопросам современной палеославистики [Текст]. — *Славяноведение*, 2007, № 2, 58—94.

Мая Божилова

Галина Валентиновна Крилова на 80 години

На 29 януари 2009 г. Галина Валентиновна Крилова, отдала три четвърти от своя живот на българистиката, навърши 80 години. Този неин избор съвсем не е бил случаен. На юбилейното празненство Галина Валентиновна не без гордост си призна — някога, в студентските години, настойчиво ѝ предлагали да се заеме с русистика, тъй като технически не било възможно да се сформира група от студенти българисти, но тя въпреки всичко отстояла своето право да изучава именно български език и литература. 55 години научна и преподавателска дейност (двоен юбилей!) — това е не просто „дълъг стаж“, а години, отдадени на любимата работа.

За този период Г. В. Крилова възпита не едно поколение българисти (всички преподаватели по български език, работещи понастоящем в Санктпетербургския университет, са нейни възпитаници).

Г. В. Крилова завършва специалността „Български език и литература“ във Филологическия факултет на Ленинградския университет през 1953 г. В продължение на една година е стажант в СУ „Св. Климент Охридски“. От 1954 г. работи в катедра Славянски филологии на Санктпетербургския университет — първоначално като асистент, а след това като старши преподавател и доцент. Трябва да се отбележи, че бидейки не просто „добре подкован“, но и усвоил в дълбочина множество теоретични аспекти специалист, Галина Валентиновна обръща особено внимание на това, да не откъсва теорията от практиката. Пред нея винаги стои задачата да заинтересова студентите, да ги приобщи към изследването на достатъчно сложни теоретични въпроси. Лекциите, спецкурсовете, семинарните и практическите занятия, които и до днес провежда Г. В. Крилова, покриват изключително широк тематичен диапазон — от първите, уводни, часове по разговорен език (с щателно отработване на всяка фонема) до най-тънките нюанси от историята на българската лексикография. Г. В. Крилова е съавтор в пет учебни пособия по синтаксис и морфология на българския език, съставител на програми по граматика на съвременния български език, както и за курсовете „Увод в специалността“ и „История и съвременно състояние на българската лексикография“.

През 1982 г. Г. В. Крилова защитава кандидатска дисертация на тема „Русские и болгарские соединительные союзы в художественной речи“ под ръководството на проф. Л. С. Ковтун. Научните интереси на Галина Валентиновна вече дълги години са посветени на езика и стила на художествения текст и в частност, лексикографския им аспект. Тя е един от авторите и редакторите на „Словарь автобиографической трилогии М. Горького“, за който през 1992 г. на авторския колектив е присъдена Университетска премия II степен. Натрупаният дългогодишен опит се оказва изключително полезен и при изследването на творчеството на Никола Вапцаров. В продължение на много години българисти от катедрата по славянски филологии на Санктпетербургския университет изпълняват уникален лексикографски проект — съставянето на двуезичен „Речник на поезията на Никола Вапцаров“, сред авторите и отговорните редактори на който е и Г. В. Крилова. Една от особеностите в работата на изследователите (следващи традициите на школата на Б. А. Ларин) е фиксирането на всички — дори еднократно — употребени словоформи в текста. Такъв анализ включва не само тълкуване, превод, внимателен подбор на илюстративния материал, но и определяне на изключително важните за стилистиката особености на лексемите, функциониращи в художествен контекст. Специалните знаци, използвани в Речника, показват наличието на семантични преходи, употребите на думата в състава на различни фигури като олицетворение, метонимия, хипербола и др. Наличието на трансформирани фразеологизми, на своеобразно авторско съчетаване на лексемите, изграждането на сложни образи, които не се свеждат до съвкупността от значения на съдържащите се в тях думи — всичко това са характерни особености на стила на Никола Вапцаров. Детайлното им изучаване позволява нов, независим от идеологическите трактовки поглед към творчеството на поета и още един път, опирайки се само на езиковите факти потвърждава, че Вапцаров действително е майстор на словото.

Силно е изкушението да се каже, че Речникът на поезията на Никола Вапцаров е най-големият научен труд на Г. В. Крилова, но това не е съвсем точно. За основно дело на живота ѝ навярно трябва да се смята нейният горещ стремеж да направи достойние за руските студенти, читатели и слушатели знанията си за България, за езика, литературата и културата ѝ. За дългите години преподавателска работа в Университета Г. В. Крилова активно помага на своите ученици не само в усвояване на задължителната програма, но и при подготовката на заседанията на Студентското научно дружество (където освен за официалните доклади има място за песни, стихове, сценки, представяне на различни обреди и традиции) — филологията в широк смисъл не се ограничава само с изучаване на текстове и граматически правила.

Г. В. Крилова отделя значително внимание на поддържането и развитието на международните отношения като член на Управлението на Санктпетербургския съюз на приятелите на България. Проявявайки научен интерес към разнообразни аспекти от културния живот в България и взаимоотношенията ѝ с Русия, Галина Валентиновна многократно участва в семинари, конференции и различни прояви в рамките на културния обмен. Голяма е ролята ѝ в признанието, което санктпетербургската българистика получава от страна на чуждестранните си колеги. В същото време статиите на Г. В. Крилова по лексикография, особено свързаните с изучаването на езика и стила, се ползват и с вниманието на русистите. В продължение на няколко години Г. В. Крилова ръководи секцията по езикознание на „Державинските четения“, учредени в 1996 г. Четенията, посветени на академик Н. С. Державин, се провеждат в рамките на ежегодната Международна филологическа конференция на Санктпетербургския университет и традиционно включват секции по езикознание, литература, история и култура.

През 2001 г. Г. В. Крилова беше наградена от Българската академия на науките с Грамота за заслуги към българистиката за своя голям принос в преподаването и популяризацията на българския език. През 2002 г. Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“ ѝ връчи титлата „доктор хонорис кауза“.

Отдавайки много сили на заниманията си като преподавател, редактор на ръкописи, ръководител на дипломни работи и дисертации, посвещавайки голяма част от времето си на работата по Речника на поезията на Никола Вапцаров, Г. В. Крилова намира време и за творчество. Справедливо е да се спомене, че тя е автор на прекрасни преводи на българска поезия и проза.

Нека да пожелаем на Галина Валентиновна още дълги години да бъде пълен изворът ѝ на вдъхновение, творческа енергия и ентузиазъм в пропагандирането на българската култура в Русия. Нека също така горещият ѝ стремеж да възпитава у бъдещите слависти чувство на искрено уважение към културата на българския народ да намери продължение в дейността на многобройните ѝ ученици.

Избрана библиография

1. Болгарский язык. Л., 1968 (с колектив).
2. Синтаксис болгарского языка. Простое предложение; Сложное предложение. Л., 1978.
3. Руският съюз „да“ и неговите функционални еквиваленти в художествените преводи на български език. — *Славянско езикознание*, 1980, № 3.

4. Честотен речник на Вапцаровата поезия. В. Търново, 1996 (с колектив). Словарь поэзии Николая Вапцарова. Опыт лексикографического описания болгарского художественного текста. Т. 1. СПб., 1998 (с колектив).
5. О научной деятельности проф. П. А. Дмитриева. — В: I Славистические чтения памяти проф. П. А. Дмитриева и Г. И. Сафронова. СПб., 1999, 13—15.
6. “Словарь поэзии Н. Вапцарова” в ряду новых научно-лексикографических исследований Санкт-Петербургского университета. — В: *За думите и речниците*. С., 2000, 35—41.
7. Об экспансии частиц *по-* и *най-* в современном болгарском языке. — В: *II Славистические чтения памяти проф. П. А. Дмитриева и Г. И. Сафронова*. СПб., 2000, 28—30.
8. Болгарские безэквивалентные союзы в оригинале и переводе (на материале прозы И. Вазова и ее переводов на русский язык). — В: *V Державинские чтения*. СПб, 2000, 59—61.
9. Петербургските българистични центрове. — *Българистика 2001*. Доклади от международната работна среща. София, 2001.
10. Словарное описание лексического фонда поэзии Николая Вапцарова / III Славистические чтения памяти проф. П. А. Дмитриева и Г. И. Сафронова. СПб., 2002, 96—98.
11. Международная научная встреча “Българистика 2001”. — В: *VII Державинские чтения*. СПбГУ, 2002, 9—13.
12. *Особенность аналитизма болгарского глагола*. — В: *VIII Державинские чтения*. СПб, 2003, 24—26.
13. Словарь поэзии Николая Вапцарова. Опыт лексикографического описания болгарского художественного текста. Выпуск 2. Е — лято. СПб, 2004. (с коллектив)
14. Толковый двуязычный словарь писателя как метод изучения его идиостиля (на материале 1 и 2 выпусков Словаря поэзии Николая Вапцарова) . — В: *IX Державинские чтения*. СПб, 2004, 37—40.
15. Болгарская лингвистика в материалах Державинских чтений. — В: *X Державинские чтения*. СПбГУ, 2005, 66—70.
16. Стиль писателя в лексикографическом аспекте (на материале 1-ого и 2-ого выпусков Словаря поэзии Н. Вапцарова). В: *Класика и авангард. Юбилеен сборник по случай 70-та годишнина на проф. Ив. Сарандев*. С., 2006.
17. Обновление словосочетаний как одна из черт идиостиля Н. Вапцарова. (словосочетание “безока съдба”). — В: *Словоупотребление и стиль*. 3, СПб. 2006.

Наталья Сивенкова

Татяна Вениаминовна Попова на 80 години

Ст.н.с. дфн Татяна Вениаминовна Попова е руски лингвист с изключителен принос в изследването на славянските книжовни езици и диалекти. Въз основа на добре проучената материя и широките си познания тя не само изучава езиковия материал, но разработва теоретични концепции в областта на фонологията, морфонологията, морфологията, описателната диалектология и лингвогеография. Колкото и да са широки нейните интереси в останалите езици обаче, неотменно — в продължение на целия си научен път — изследва проблемите на българския език както в диалектите, така и на съвременно книжовно равнище.

Татяна Попова е родена в Сарапул, Удмуртия. Насочва се към българистиката по време на следването си в Славянското отделение на Московския държавен университет „М. В. Ломоносов“ (1948—1953) при проф. С. Б. Бернщейн. Аспирантка е в Института за славяноведение и балканистика към Академията на науките на СССР (РАН) (1953—1956), с научен ръководител чл.-кор. Р. И. Аванесов, и е назначена в същия институт като младши научен сътрудник. През 1964 г. защитава кандидатска дисертация на тема *Корреляция твърдых и мягких согласных фонем в болгарском языке*. Избрана е за старши научен сътрудник, а през 1978 г. защитава и докторската си дисертация *Глагольное словоизменение в болгарском языке. Морфонологический аспект*. В Института по славяноведение и балканистика работи от 1957 до 1991 година. От 1991 г. до днес е водещ научен сътрудник в Института за руски език „В. В. Виноградов“ на РАН.

Научните интереси на ст.н.с. Попова са разнообразни. В областта на фонетиката и фонологията на българските диалекти заниманията ѝ основно са насочени към развитието и съвременното състояние на твърдите и меки съгласни (*К вопросу о типологической характеристике болгарских диалектов*. — Вопросы языкознания, 1961, № 5; *Корреляция твърдых и мягких согласных фонем в болгарском языке*. — Краткие сообщения Института славяноведения, вып. 35, 1962; *К характеристике взаимодействия между системами вокализма и консонантизма*. — Советское славяноведение,

1966, № 5; *Системы твердых и мягких согласных фонем в современных болгарских диалектах*. — Общеславянский лингвистический атлас, М., 1968; *Из истории фонологической системы болгарского языка*. — В: I Международен конгрес по българистика. С., 1981. Доклади. Исторически развой на българския език 1. С., 1983). Тук можем да прибавим и проучванията и върху историко-съпоставителния анализ на рефлексите на някои старобългарски гласни, както и изследването на най-отличителните страни от вокалната система на българските диалекти (например съотношението „вертикални“—„горизонтални“ типове редукция на гласните в подбалканските говори). (*К вопросу о редукции гласных в современных болгарских диалектах*. — В: *Studia Slavica*. К 80-летию С. Б. Бернштэйна. М., 1991; *Фонетика двух болгарских говоров, функционирующих в условиях разной языковой ситуации*. — В: *Исследования по славянской диалектологии*. М., 1993, преработено през 2007 (в съавторство с Л. Калнын). Като нов тип изследване за българската диалектология, именно на фонетичния строй на диалекта, е определен трудът от Р. П. Усикова в нейната рецензия („Вопросы языкознания“, № 5, 2009). Рецензентката подчертава, че изворовият материал е събран от авторите при полеви условия по специална програма. Следвайки същата методика, на тази тема са посветени и редица други публикации на Т. В. Попова (*К вопросу о схождениях между украинскими и болгарскими диалектами в области фонетики*. — В: *Исследования по славянской диалектологии*. Вып. 6. М., 2005; *К вопросу о чередовании [a~e] в говорах сел Кортен (Болгария, Старозагорско) и Кирютня (Молдова)*. — *Linguistique Balkanique*. En Hommage au Prof. Dr. Borjana Velčeva. С., 2007). С изучаване на фонологичната категория твърдост—мекост в различните български диалекти, която е ярък показател при типологичните класификации в славянските езици, Т. В. Попова за първи път определя точното място на българския език в панорамата на славянското езиково пространство. А благодарение на публикациите и в областта на вокализма се откроява удивителното своеобразие на диалектите по отношение на ударната и безударната вокална система.

Един от най-значителните приноси на изследователката в езиковедската наука е свързан с морфонологията на българските диалекти и литературния език — друга страна от интересите и. Именно българският език е послужил за основа при разработката на една оригинална морфонологическа концепция, насочена към анализа на използването на фонетични средства в граматическите структури на езика (*О предмете морфонологии иерархии анализа и единицах описания морфонологической структуры языка*. — *Советское славяноведение*, 1971, № 2; *Проблемы болгарской морфонологии*. Първа национална младежка школа. С., 1981). В следващите етапи на научните си занимания ст.н.с. Попова започва прилагането на метода в

различни аспекти от езиковата действителност: на взаимоотношението фонетика—морфонология е посветила статията си *Из болгарской диалектологии: к вопросу о взаимодействии между фонологией и морфонологией*. — Общеславянский лингвистический атлас, 2003. Детайлно описание на системата на глаголното словоизменение и съществителните имена намираме в монографията *Глагольное словоизменение в болгарском языке. Морфонологический аспект*. М., 1975, където е предложен съпоставителен морфонологичен анализ на глагола в два говора и в литературния език, изследвани по единна програма. В серия статии чрез морфонологичния подход тя описва цели говори, като изгражда и лингвогеографска характеристика на морфонологичните признаци, което се прави за първи път (*Морфонологично акцентно редуване на глаголите от II спрежение като един от признаците за диалектна типологическа характеристика*. — В: В памет на С. Стойков. Езиковедски изследвания. С., 1974. (съавт. Б. Велчева); *Об одном малоизвестном типе глагольного словоизменения в болгарских диалектах*. — Общеславянский лингвистический атлас, 1978; *Морфонологични типове субстантивни парадигми в съвременния български книжовен език*. — Език и литература, № 1, 1986. Свое развитие теорията получава с изучаването на морфонологичните структури на другите славянски езици в съпоставка с българския. В колективната монография, излязла през 1987 г. *Славянская морфонология. Субстантивных слов* с отговорен редактор ст.н.с. Т. В. Попова, е направен съпоставителен анализ на субстантивната словоизменителна морфонология в българския, сърбохърватския, руския, украинския, чешкия и лужишкия литературен език. На тази тематика са посветени още и статиите: *О некоторых проблемах сопоставительного изучения славянской морфонологии*. — Советское славяноведение, 1984, № 5; *О сходствах и различиях в морфонологической структуре болгарского, русского и украинского литературных языков*. — В: Втори Международен конгрес по българистика. Доклади. С., 1987; *Глагольная основа в славянских языках в аспекте морфонологии*. — В: Проблемы сопоставительной грамматики славянских языках, М., 1990; *Морфонологические чередования, обусловленные явлениями наращения и усечения в современных славянских литературных языках*. — In: *Synchronicznie badanie porownawcze systemow gramatycznych jezykow slowianskich*. Warszawa, 1992.

Новаторските разработки на ст.н.с. Попова вдъхновяват нови поколения изследователи. Въз основа на нейната морфонологична теория редица млади учени защитават дисертации, а други в Русия, България, Украйна, Беларус я поставят в основата на своите статии, което прави концепцията работеща и я утвърждава като научен метод. Това фактически създава изследователска школа и представлява голяма нейна заслуга в науката.

Редица от трудовете на Т. В. Попова са свързани със синхронното морфологично членение на словоформите. При анализа на морфологичния строеж на еднозначните словоформи тя изхожда от принципа на структурния паралелизъм и предлага преосмисляне в разделителната граница на словоформите за различните елементи и установяване на фиксиран набор от морфемии за всички еднозначни словоформи. Целесъобразността за такова решение е обусловена от факта, че в рамките на словоформите различните морфемии изпълняват различна функция (*О морфонологической структуре словоформы Тв. ед. существительных женского рода старых *i-основ в некоторых современных восточнославянских языках.* — В: Аванесовский сборник. М., 2002).

Много от публикациите на Т. Попова биха могли да се отнесат към жанра „описателна диалектология“. В тях е реализирана концепция, която категорично отрича диференциалния подход към материала, който се събира и описва по специално създадена програма. Тя предвижда наличие на пълна информация за структурата и систематично подреждане на описвания обект (теоретичната статия *Синхронное описание одного говора как особый вид диалектологического исследования.* — *Общеславянский лингвистический атлас*, 1981 (в съавторство с Л. Калнын); разделът „Вокализъм“ в монографията *Фонетика двух болгарских говоров, функционирующих в условиях разной языковой ситуации.* М., 2007 (в съавторство с Л. Калнын); *Некоторые вопросы украинского диалектного словоизменения: интерпретация диалектного материала, собранного в одной ЧДС. 1. Глагол (формы инфинитива и презенса).* — *Исследования по славянской диалектологии.* Вып. 9, М., 2004 (в съавторство с Г. Клепикова).

Ст.н.с. Попова насочва вниманието си към изследване диалектите на българските и другите славянски езици в лингвогеографски аспект, което има извънредно плодотворни резултати. Това е преди всичко работата в атласите: *Български диалектен атлас* (1964), *Карпатски диалектен атлас* (1967) с участие в събирането на диалектния материал, съставянето на карти и коментарите към тях, *Общеславянский лингвистический атлас* (1988 и 1990) — в които е автор на карти за конкретни явления и на обобщаващи карти. Материалът от атласите е послужил за написването на редица статии, в които авторката е аргументирала нови, неизвестни до този момент изводи, засягащи диахронни и синхронни въпроси на славянските диалекти (*О границе „южного типа“ произношения *ĭ“ (ять).* — В: *Статьи и материалы по болгарской диалектологии.* Вып.10. М., 1962; *О значении данных лингвистической географии для решения некоторых вопросов истории болгарского языка.* — *Вопросы языкознания*, № 6, 1968 (в съавт. с Г. Клепикова); *О судьбе *e и ‘a в современных югозападных украинских говорах.* — В: *Проблемы сучасної ареалогії.* Київ, 1994; *К вопросу о схождениях*

между украинскими и болгарскими диалектами в области фонетики. Исследования по славянской диалектологии, № 6, М., 2005; *Влияние консонантного окружения на судьбу *е в западно- и восточнославянских диалектах*. — Общеславянский лингвистический атлас, М., 1987, (в съавт. с С. К. Пожарицкой) и др.). Данните от Карпатския диалектен атлас позволяват да се направи друг важен извод: лексикалните и семантичните признаци могат наред с фонетичните и морфологичните белези да участват в диалектното членение на езиковия ареал — илюстрация е статията *Групировка югозападных украинских говоров (на материале Карпатского диалектного атласа)*. — Материалы и исследования по Общеславянскому лингвистическому атласу. М., 1968 (в съавторство с Г. Клепикова и В. Усачова).

Заради големия опит в областта на лингвогеографията от 1991 г. ст.н.с. Татяна Попова е избрана да оглавява фундаменталния колективен проект *Восточнославянские изоглоссы* в Института за руски език „Акад. В. В. Виноградов“ на РАН. В проекта авторите се базират на материалите от националните атласи на трите източнославянски езика: руски, украински и белоруски. Фактът, че синхронният срез е еднакъв — представя състоянието на трите езика в средата на ХХ в., създава уникална база за комплексно изучаване на източнославянските диалекти в лингвогеографски, типологичен, описателен и исторически аспект. Въз основа на обработения материал, чрез теоретичната част на труда, колективът доказва, че съвременното източнославянско диалектно пространство не е разделено на отделни езици, а е единен, цялостен обект на изследване. Всички общи и различаващи се белези имат само един статус — този на диалектните признаци. Съвкупността от диалектите се интерпретира като самостоятелна сложна система — диасистема. Лингвогеографското проучване показва, че макар да е цялостен лингвистичен обект, представляващ източнославянския диалектен ландшафт, конструктът се характеризира с ярка диференцираност. Такъв проект в славистиката се осъществява за първи път и има новаторско значение. Съдържа богат материал, който спомага за разработването на редица въпроси, свързани с източнославянския глото- и етногенезис. Досега са публикувани четири тома на *Восточнославянские изоглоссы* (1995, 1998, 2000, 2006) и се подготвя петият. Всеки от тях съдържа карти (с локализираните диалектни различия на териториалното пространство на равнище фонетика, морфонология, морфология, синтаксис и лексика), подробно монографично описание и коментари на картографираните явления в синхронен, диахронен и типологичен аспект. Публикуваните карти и коментари вече са над 60. Изследванията съдържат много нови, неизвестни сведения, което дава импулс за по-нататъшното развитие на лингвогеографията. Колко е важно разработването на тази тематика, личи и от публикуваните рецензии на

К. В. Горшкова, М. Н. Преображенская, В. В. Иванов, С. И. Йорданиди, Л. В. Вялкина, Г. К. Венедиктов.

Във връзка с проекта за източнославянските изоглоси са и последните фундаментални статии на ст.н.с. Попова, свързани с развоя на лингвогеографската теория: *К вопросу об интерпретации восточнославянских изоглосс.* — Общеславянский лингвистический атлас, М., 2003—2005, 2006; *Восточнославянские изоглоссы: некоторые итоги работы над темой.* — В: Русский язык в научном освещении, №1 (13), М., 2007 и *О диалектной ситуации в зоне украинско-белорусского пограничья.* — В: Исследования по славянской диалектологии. № 13. М., 2008.

Владеенето в детайли на материала от различните славянски езици и диалекти позволява на Татяна Попова да изследва явленията в съпоставителен план, което изключително обогатява знанията за славянската лингвистика.

Заради приноса към българската езиковедска наука ст.н.с. дфн Татяна Вениаминовна Попова е получила най-високата награда, давана за заслуги в областта на науката, културата и образованието у нас — орден „Кирил и Методий“ първа степен (1987).

Всички колеги честитят юбилея на Таня Попова (както мило я наричат) и сърдечно ѝ благодарят заради нейната научна добросъвестност и неотклонно последователната защита на българската кауза дори и в най-мрачните тоталитарни години.

Августа Манолева

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „МАРИН ДРИНОВ“

ЗА НАС

Историята, развитието, традициите на Академично издателство „Марин Дринов“ са свързани с историческата 1869 г. В условията на робство и емиграция с ентузиазма и усилията на шепя учени и ученолюбиви труженици, между които Марин Дринов, Васил Друмев, Васил Стоянов и др., и с помощта на пламенни родолюбци от средата на българската емиграция във Влашко и Русия се основава Българското книжовно дружество. Организатори и редактори на изданията на Дружеството са неговите първи действителни членове — Марин Дринов и Васил Друмев.

С превръщането на Българското книжовно дружество в Българска академия на науките през 1911 г. Академията разгръща значителна издателска дейност, преодолявайки много трудности поради липса на собствени издателство и печатница.

През 1949 г. се създава Издателството на БАН. През 1994 г. по случай 125-годишнината от основаването на БКД Издателството с печатница на БАН се преименува в Академично издателство „Марин Дринов“.

Днес Издателството е издателско-полиграфически комплекс за академична книжнина — монографии, речници, справочници, енциклопедии, сборници, списания, научнопопулярна литература, учебни помагала от всички области на знанието.

Сред многобройните издателства в наши дни Академично издателство „Марин Дринов“ е едно от най-уважаваните и предпочитани издателства както от авторите за верността си към традициите и своя богат опит, така и от читателите, които от неговите издания получават актуална научна информация, идеи за прилагане на теорията в практиката.

С издаваната от него академична книжнина Издателството спомага за повишаване ролята на науката в живота на страната, за подпомагане на културното и икономическото развитие на нашия народ и повишаване на неговото национално самочувствие. Неговата продукция е средство, чрез което българската научна мисъл заема своето място в световната научна мисъл. Със своите издания Издателството допринася за издигане на националния и културния престиж на страната ни в чужбина.

Контакт

Адрес:

1113 София, ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 6

тел. (+359 2) 72 09 22, 979 34 49

факс (+359 2) 870 40 54

[E-mail:baspress@abv.bg](mailto:baspress@abv.bg)

Директор

акад. Ячко ИВАНОВ

тел. 72 09 22, 979 34 49

ОТЗИВИ

Êúí °æèè èçáîðúí èèú çà áúçí èðáí èá íà èáí àððèèèíà. Издаден от Уйлям Р. Федер. Т. 1. Увод и показалци. Т. 2. Текст. Велико Търново УИ Св.св. Кирил и Методий, 2008. 249 с., 255 с.

Книгата *Êúí °æèè èçáîðúí èèú* е резултат от многолетните изследователски търсения на проф. Уйлям Федер, един от най-добрите съвременни познавачи на българската средновековна книжнина. Изданието представя в пълния му състав уникален старобългарски паметник (оформен според автора в окончателен вариант около 930 г. при управлението на цар Петър), който не се е съхранил в автентичен цялостен вид, а е разпръснат като отделни ексцерпти или макрофрагменти в сръбски, руски и български преписи.

Първият том включва увод и речник. Уводът цели да даде обобщен преглед на авторовите изследвания върху текстовете на *Княжият изборник* и свързаните с него *Минеен изборник* (предходен етап) и *Изборник на грешния Йоан* (следходен етап). Схематичното представяне на историята на макросъставите отразява дългогодишните усилия на У. Федер да подреди в една мозайка разпилените в различни тематични комплекси парченца и по този начин да възстанови оригиналната структура на всяка от трите основни текстови колекции. Според предложената реконструкция в първоначалния си вид *Княжият изборник* е съдържал 15 глави, сред които влизат ексцерпти от пространни агиографски творби (Житието на св. Нифонт, Житието на св. Теодора, Житието на св. Ксенофонт); поучителни слова (Как човекът да живее добре на Василий Велики, Съветите на баща към сина си с предполагаем славянски произход?); извадки от хомилии на Йоан Златоуст, Лествицата на Йоан Синайски и патерични сбирки; сентенции (Стословецът, приписван на Генадий Константинополски, паренетични изречения на Исихий Йерусалимски или Нил Синайски, гномите на Менандър, Поучителните глави на дякон Агапит и др.); еротапокритични текстове (въпросите и отговорите на Анастасий Синаит, въпросите на Псевдо-Атанасий Александрийски към княз Антиох и др.); библиейската книга Премъдрост на Исус син Сирахов. Както показва и избраното от автора

заглавие, тази тематично организирана компилация е създадена на старобългарска почва за нуждите на българската владетелска династия и преди всичко, за възпитанието на престолонаследниците. С наличието само на един първоначален екземпляр, останал в рамките на царския двор, се обяснява и много ранното нарушаване на нейната цялост. В процеса на разпространение тя се трансформира функционално и отделните ѝ части се вливат в различни сборници, предназначени за монашеско четиво или дори за нуждите на литургическата практика. В края на увода са приложени библиография, списък на библейските цитати, показалец на гръцките (и предполагаемите гръцки) и латинските съчинения, както и на славянските (и предполагаемите славянски) компилации и съчинения.

Изработеният речник върху пълния състав на *Княжия изборник* съдържа 3 506 лексеми, които са представени в 31 748 словоупотреби. Всяка речникова статия съдържа лема, нормализирана по правилата на класическия старобългарски правопис, характеристика на думата като част на речта, съвременен значение и употребени словоформи (цитирани на кирилица и глаголица) с граматични бележки и указване на мястото. От извлечените лексеми 647 единици не се регистрират в паметниците от класическия корпус (отбелязани със звездичка от автора). Този речник обогатява обема на лексиката на старобългарския книжовен език и разширява базата за проучвания върху словния инвентар на паметниците от IX—XI в.

Вторият том включва издание на възстановения пълен текст в две успоредно разположени версии: глаголическа (според *Княжия изборник*) и кирилска (според *Изборника на грешния Йоан*). Всеки компонент на *Княжия изборник* е фрагментиран на подглави според произхода на отделната извадка (или извадки). Макар и реконструкцията на микротекстово равнище, като път да се опознае един средновековен текст, да поражда дискусия сред съвременните слависти, на макроравнище — приложен към подобни сложни „компилации на компилациите“, този метод несъмнено постига изключително плодотворни резултати. Критическият апарат е организиран в три основни регистъра. В началото на всеки сегмент се резюмират кратки данни за принадлежността на дадения текст към определена текстологическа група в славянската традиция и за трансмисията му в славянска среда от първичния източник в различните компилирани макросъстави. Идентифицират се и гръцките паралели. Вторият регистър включва библейските цитати и реминисценции. В третия е отразена текстовата история на дадения фрагмент чрез разнотченията по 12 преписа. Така избраната едичионна концепция цели да бъде представен от различни гледни точки този старобългарски паметник, формиран чрез неколкократно прекомпонирания на отделни елементи.

С издадения текст, изготвения речник и богатия си научен апарат трудът на У. Федер отговаря на разнопосочни изследователски интереси. Кън^ожни изворникъ открива перспективи за изследванията на филолозите медиевисти и за по-обща културно-исторически интерпретации. Неговата поява решава по неоспорим начин — чрез свидетелствата на първичните извори, въпросите къде са преведени първичните източници на отделните текстови цялости и къде е извършено тяхното съчетаване в общ блок с точно определена роля. Погледнато от такъв ракурс, изданието прокарва пътища за бъдещи разработки и върху „царската педагогика“ и идеологията на средновековните български владетели. Чрез реконструкцията на този представител на славянското писмено наследство не само се обогатява научното познание за книжовната продукция от времето на Златния век, но се изтъкват важни приложения на старобългарската литература извън традиционните в богослужебната и монашеската практика. Откриват се нови, слабо изследвани досега параметри на нейната функционалност. Изданието обаче е насочено както към широка научна аудитория, така и към любителите на старината изобщо.

Мария Йовчева

Пиринка Пенкова. Речник — индекс на Синайския евхологий. С., АИ Марин Дринов, 2008. 399 с.

В историята на палеославистиката старобългарският глаголически Синайски евхологий от X—XI в. заема специално място като единственото запазено до съвременната епоха свидетелство за богослужебния ритуал и неговия език от епохата на моравско-панонското мисионерство на славянските първоучители Кирил и Методий. Ръкописът, сам уникален в редица отношения, е не само най-ранният запазен славянски евхологий, но отразява граничното взаимодействие на православния Изток и латинския Запад на територията на западното славянство, последвалите интерполации и наслоения, възникнали в южнославянска (българска) езикова среда, сложната симбиоза на славяно-византийските и славяно-латинските взаимоотношения при конституирането на християнския култ и културния диалект от втората четвърт на IX в. Тази специфика пряко повлиява лексикалния състав на паметника, в който 21,3 процента от всички регистрирани лексеми са засвидетелствани единствено в този старобългарски паметник. Паметникът има общо 4 издания (Geitler 1882, Frček 1939, Nahtigal 1941—1942, Lysaght 1987); лексиката на основната му част от 137 листа е включена във всички авторитетни лексикографски трудове по палеославистика; през 1934 г. Ст. Слонски издава първия непълен *Index Verborum do Euchologium Sinaiticum* — отдавна превърнал се в библиографска рядкост. След откритието на Й. Тарнанидис през 1975 г. на новите 28 листа, намерени отново в манастира „Св. Екатерина“ на Синай, до днес, темата „Синайски евхологий продължава да е актуална в разнообразни изследователски аспекти и да обединява усилията на специалисти от различни области.

За българските медиевисти фактът, че именно д-р П. Пенкова става автор на първия пълен Речник-индекс на Синайския евхологий, не е случайност. Изследователката се нарежда сред най-известните и международно признати специалисти, посветили редица публикации на глаголическия ръкопис¹. С настоящия речник-индекс тя запълва една празнина в досегашните проучвания и предлага на широката научна аудитория неограничен справочник.

¹ Сред най-известните са: Коментарите на Р. Нахтигал към изданието на Синайския евхологий и днешното състояние на проучванията върху паметника. — In: Nahtigalov zbornik. Ljubljana, 1977, 375—388; Лексикографическая характеристика Синайского евхология. — Советское славяноведение, 1978, 2, 83—87; Методиево градиво в старобългарската литургична традиция. — В: Кирило-Методиевски студии. 4. С., 1987, 265—271; Пенкова, П., М. Цибранска. Синайски евхологий. — В: Кирило-Методиевска енциклопедия. 3. С., 2003, 604—614.

В увода авторката привежда подробна библиографска справка за съвременното състояние на изследванията върху глаголическия ръкопис, аргументира своите цели и задачи и разяснява принципите за изграждане на отделната лексикографска единица. В подбора на лексикалния материал тя се опира на класическото издание на Р. Нахтигал от 1942 г. Лексиката на допълнително откритите 28 листа, по които все още е в ход предварителната текстологична обработка и идентификацията на възможните източници за славянския превод, подлежи на включване в бъдещия електронен вариант на Речника. В лексикографския си анализ авторката изхожда от убеждението, че лексиката е функция на хетерогенния и компилативен текстов състав на самия ръкопис, в който се кръстосват различни географски ареали на християнския свят — от Моравия и Западен Илирик, през България и южнославянските земи до Синай; не по-малко сложна и нееднозначна е историята на възможните византийски източници (от константинополски или провинциален итало-византийски тип) за славянските преводни текстове; за част от състава на молитвения репертоар в Синайския евхологий не са открити кореспондиращи чуждоезикови текстове. Тази пъстра картина предопределя вида, обема и спецификата на старобългарския словен инвентар на ръкописа.

Всяка лексема е обект на двуделна интерпретация в речникова и индексална част. В речниковата част лексемата се представя със задължителната старобългарска нормализация и граматическа характеристика, последвани от новобългарски превод на значението. Без да дава дефиниция от тълковен тип, на практиката авторката се стреми да докаже историческата приемственост между старо- и новобългарската лексикална система, като търси съвременни еднокоренни съответствия. В същото време анализът ѝ отдава голямо значение на специфичния богослужебен и културен дискурс, който трябва да бъде сведен до знанието на съвременния ползвател на речника именно чрез запазване на терминологичната същност на старобългарската дума. По този начин се решават не просто конкретни лексикограматични въпроси, а се представя автентичната културна среда, в която е битувал и е бил използван Синайският евхологий. Изключително достойнство на лексикографската интерпретация са чуждоезиковите съответствия за голяма част от старобългарските лексеми, които се привеждат непосредствено след новобългарските съответствия. Нееднородният сложен текстов състав на паметника обуславя влиянието не само от страна на гръцкия език, но така също от страна на латински и старовисоконемски. В пълнота чуждоезиковите съответствия се привеждат за пръв път и в много случаи са плод на личните проучвания и търсения на авторката. Това важи особено за латинските паралели към лексиката от пенитенциала „Заповеди на светите отци“ и някои молитви с предполагаем латински източник, както и

за старовисоконемско-славянските паралели според съществуващите и на двата езика текстови версии на Сант-Емерамската молитва. Паралелните латински и старовисоконемски текстове са известни в славистиката, но са пръснати в различни публикации от различно време и едва в труда на П. Пенкова техният лексикален фонд се представя в систематизиран и удобен за справки вид. Чуждоезиковите съответствия са изведени самостоятелно в три азбучни списъка след основния речников корпус и на практика имат характера на съпътстващи обратни речници.

Индексалната част на лексикографската единица се състои от пълна регистрация на всички словоформи по последователността на тяхната поява в приетите за всяка част на речта основни парадигми, граматичната им характеристика и сигнатурата според изданието на Р. Нахтигал. Там където това е било възможно, се правят аналогии с библейските текстове и основно Новия завет, за да се подсили специализираното богослужебно значение на определен слой от лексиката.

В края на Речника са обособени още две самостоятелни текстови части приложения: 1. „Бележки върху лексиката от текстологично естество“. Лексикална характеристика на паметника с оглед на най-съвремените текстологични проучвания доказва, че връзката лексикография—текстология, при това не само в славянската евхологична традиция, но и по отношение на самата византийска, е превърната в основен методологически принцип в работата на д-р Пенкова. Той дава своите резултати и значително разширява адресата на речника до широк кръг богослови, византинисти и слависти. 2. Второто приложение „Приписките с късна глаголица и кирилица в синайския служебник“ обогатява представата за допълнителните по-късни преписвачески бележки в Синайския служебник, лексиката от които не е включена в Речник-индекса, и за географското движение на паметника.

В заключение може да се каже, че Речник-индексът на Синайския евхологий е не просто необходим и полезен лексикографски труд, а дългоочаквано щастливо събитие за българската историческа лексикография, което ще се причисли към най-съвременните научни приноси за самия Синайски евхологий и към непрекъснато развиващата се старобългаристика.

Мариана Цибранска-Костова

Чуждестранна българистика през XX век. Енциклопедичен справочник. С., АИ Марин Дринов, 2008. 796 с.

Новото издание „Чуждестранна българистика през XX век“, плод на обединените усилия на научни сътрудници и библиографи от институтите на БАН, е резултат от реализацията на мащабната програма на Съвета за чуждестранна българистика към Академията за връзки и контакти със заинтересовани лица и институции от българската тема в странство. То е доказателство за отговорността, с която БАН се отнася към своите информационни функции и за акцента, който поставя върху тях в своята научна политика. Справочникът ни предоставя отлична възможност да оценим присъствието на българската тема в изследвания и публикации на повече от 1000 учени, преподаватели, преводачи от 42 страни в света през току-що отминалия XX век. Той представя в печатан и редактиран вид базата от данни за чуждестранните учени българисти, поддържането на която е една от основните задачи на Съвета.

Оценката на подобна мащабна библиографска задача като тази изисква да потърсим нейното място преди всичко в контекста на информационната инфраструктура на българската наука. Без съмнение този справочник е опит да се продължат традициите на поколения български библиографи в областта на *Vulgarica*, но вече като творческа библиографска задача на БАН. Ще спомена най-напред заслугите на акад. Никола Михов, най-големия библиограф на отминалия XX век, който поставя основите на *Vulgarica* и посвещава целия си живот, за да събира мненията на чужденците за България в хиляди издания от богатите колекции на световните библиотеки в Берлин, Мюнхен, Виена, Париж, Марсилия, Лондон, Женева. След него Т. Боров институционализира библиографските проучвания в тази област като част от дейностите на Българския библиографски институт, а след присъединяването на Института към Народната библиотека тя продължава тази дейност и ежегодният библиографски указател „България в чуждата литература“¹ се превръща в съставна част от текущата национална библиография на България. Постигания има и библиографията по славянска филология, която по решение на Международния комитет на славистите от средата на миналото столетие задължава всяка една от страните участнички да осигури библиографския контрол върху националните публикации в областта на славянското лите-

¹ В него обаче не се регистрират статии, публикувани в списания.

ратурознание и фолклора. Тази престижната задача у нас е възложена на Университетската библиотека в София, която, за съжаление, е абдикирала от изпълнението ѝ през последните две десетилетия. Значими библиографски инициативи на България още от 30-те и 40-те години на миналия век са свързани с Кирило-Методиевската тема, достойно продължавани днес от Кирило-Методиевския център към БАН.

Справочникът „Чуждестранна българистика през XX век“ е част от тази информационна инфраструктура с богатата библиография от няколко десетки хиляди заглавия на публикации и доказва категорично, че Централната библиотека към БАН и Съветът за чуждестранна българистика се утвърждават като надежден партньор в информационното осигуряване на българската наука и като фактор в международното интелектуално сътрудничество.

Този справочник, без съмнение, е принос в българската информационна литература. Макар че съставителите му са го нарекли „енциклопедичен“, неговият същински жанр е *биографски* или по-точно *био-библиографски* речник. Днес биографските справочници са едни от най-широко разпространените в света². Те имат дълга история и съществуват в разнообразни форми — текущи и ретроспективни, национални и международни, общи и отраслови, традиционни и електронни, директни (пряко включват биографични данни) и индиректни (препращат ни към източници за биографска информация), био-библиографски речници. Ще спомена само някои от най-популярните, които са по-известни на широката публика: „Who’s who“ (Кой кой е) — представя биографии на лица по страни, континенти, региони, области на знанието; текущи биографски справочници от типа на „Current biographical directories“ предлагат биографии на съвременници. Така че можем и е необходимо да оценим справочника „Чуждестранна българистика през XX век“ като част от системите за биографска информация. Появата на тези системи е свързана преди всичко с превръщането на биографичните изследвания в актуално направление в съвременната хуманитаристика. Днес биографиите не са само жанр на художествената литература или на историческата проза, а предпочитан изследователски обект на много научни школи. Редица научни институции или центрове към научни институции и университети в Европа, Америка и Австралия, специализирани асоциации като асоциацията на историците, занимаващи се с персонална история, Международната асоциация за биографии и автобиографии провеждат специализирани научни конференции, информират в компютърните мрежи за проекти, програми, предлагат биографска информация и поддържат свои сайтове в интернет.

² На тази тема е посветена книгата на Янакиева, Елена. Биография и биографска информация : Чуждестранни идеи и практики. — София : Нар. библ. Св. св. Кирил и Методий, 2008. 144 с.

Какви са основните критерии за оценка на едно информационно издание от такъв жанр?

На първо място стои въпросът за подбора на лицата и хронологическите граници на обхвата. В най-разпространените справочници от този тип, напр. „Who's who“, имат специално разработени критерии за подбор, фиксирани в стандарт.

Възможно ли е изработването на подобен стандарт за изданието на БАН? Както свидетелства Анисава Милтенова, председателят на Съвета за чуждестранна българистика, именно подборът е бил един от най-трудните и дискутирани въпроси от ръководството на Академията. Предизвикателствата, пред които са били изправени съставителите, се отнасят най-напред до трудното определение на научната квалификация „българист“. Голяма част от чуждестранните слависти, византолози, балканисти, както и изследователи от други научни дисциплини, попадат с част от научната си тематика в полето на българистиката. Очевидно са нужни по-ясни ориентири в подбора и те са потърсени, както е посочено в „Предговора“, в наличието на българска основа в научните публикации (като изворов материал, явления и процеси), а при сравнителните изследвания — ако българската тема в тях е водеща. Подбрани са личности, чието научно дело се е разгърнало в рамките на XX век. Списъкът с имената им дава възможност за интересни наблюдения и заключения. Редом с широко известни и познати на научната общност видни българисти в този справочник са представени и по-малко известни. Сполука на колектива е включването на 200 млади българисти. Търсено е по-широко представителство на страни и личности. Особено приятна и оптимистична, разбира се, е констатацията, че българистиката е проникнала далеч на Изток — в Индия, Китай, Южна Корея, Япония и в други страни, че в някои от тях (Япония, Китай) се преподава български език. Това е важно свидетелство, че въпреки известни затруднения и спад на интереса в последните две десетилетия българистиката има потенциал за развитие. Принос в тази насока имат и българите, които работят днес в чуждестранни научни институти и университети в Австрия, Германия, Италия, САЩ и това ни успокоява, че емиграцията няма само отрицателни последици за България, а е част от процеса на глобализация на науката в съвременния свят.

На второ място в оценката ще поставя прецизността на изработката. Тук най-напред трябва да се посочи как е събиран материалът за справочника. Използван е популярният метод на анкетирането. Учените не винаги отговарят на анкетите, не винаги дават достатъчно точни данни за своите публикации, а понякога не са точни дори и за факти от биографията си. Всеки опитен библиограф с достатъчно практика в подготовката на подобни издания ще се присъедини към становището, че анкетите могат да послужат

само като суров материал, че са необходими проверки и справки за достоверността и коректността на посочените биографски и библиографски данни. Считаю, че екипът е допълнил сполучливо информацията чрез кореспонденция и сътрудничество с учени от редица европейски и американски университети и центрове, чрез използване на данни от вече издадени енциклопедични издания като фундаменталната „Кирило-Методиевска енциклопедия“, био-библиографски справочници като „Историческа българистика“ на Цанка Славчева (т. 1: 1944—1980, издаден през 1983 и т. 2: 1980—1985, издаден през 1987) и други. Заслуга за прецизността и точността на сведенията в справочника има редакционният екип — Анисава Милтенова като отговорен редактор и библиографският редактор Кръстина Гечева. Именно К. Гечева няколко години старателно проверява библиографските податки в тия близо 20 000 заглавия на различни езици по първоизточници де визу, свързва се с автори, поправя, допълва и структурира обширната библиография в справочника.

На трето място ще поставя структурата на статиите. Тя следва стандартния модел — професионална биография на лицето, библиография на неговите приноси, и строго подборно — литература за него. След името са посочени обикновено годините на раждане и смърт. Когато името е изписано на език, използващ различна азбука от кирилската, то се транскрибира в скоби на латиница. Интердисциплинарният характер на българистиката е подтикнал съставителите да внесат в структурата на персоналиите допълнителни дисциплинарни уточнения за област на интересите³. Според мене подобно поставяне на „етикети“ е ненужно и често твърде условно, защото мнозина от тези изследователи се движат в граничните терени на хуманитаристиката, привличайки доказателствен материал за своите тези от най-различни области. Тематиката на изследванията им е заявена в заглавията на техните публикации и за ползвателите става достатъчно ясно каква е областта на техните интереси. За стегнатия и точен стил на биографиите имат заслуга редакторите Снежана Николова и Ива Чалъкова, които са успели да им придадат енциклопедичен вид. Библиографията към статиите обаче се нуждае от известно съизмеряване — посочените съчинения на някои автори надхвърлят 30—40—50 заглавия, а на други — 3—4 заглавия, което поставя под въпрос включването им в справочника. Освен класи-

³ Аз изброих близо 40 такива. Ще посоча някои от по-често срещаните: антрополог, археолог, архивист, балканист, библиограф, бохемист, византолог, военен историк, дипломат, езиковед, есеист, етимолог, етнограф, етнолог, журналист, изворовед, историк, литературовед, литературовед-медиевист, литературен историк, литературен критик, медиевист, музиколог, османист, палеославист, писател, преводач, славист (славист езиковед), статистик, филолог, филолог славист, филолог класик, фолклорист, юрист, обществен деец.

ческите научни квалификации като историк, филолог, езиковед и т.н. присъстват и такива като преводач, писател, журналист, есеист, дипломат, та дори и обществен деец. Тази дисперсия очевидно свидетелства за преместването в последните десетилетия на акцента от научните изследвания към сферата на образованието — преподаване на българския език и цивилизация и популяризация на българската култура.

И последният критерий за оценка — това е удобството на ползване. Всички персоналии са подредени азбучно, а за удобство на читателите са изработени няколко индекса, които дават възможност да се търси информация за българистите по страни и по области на знанието. Списъкът на източниците (периодични издания и сборници), показва мащабите на това библиографско проучване — прегледани са 517 заглавия на кирилица, 859 — на латиница и 14 на гръцки език. Използваните в библиографията към статиите съкращения на източниците тук се свързват с пълните им наименования — информация, важна за изследователите българисти.

Можем да заключим — Съветът по чуждестранна българистика към БАН ни предлага едно ценно справочно издание, което дава възможности на изследователите да направят равностойна за присъствието на българската тема в научните дирения на специалисти от цял свят през отминалия XX век, да очертаят динамиката в развитието на интереса им към темата. То им дава опори за разработване на такава бъдеща стратегия, която да направи страната и културата ни по-популярни в Европа и в света. Преподавателите и студентите получават удобно за ползване пособие, което ще ги улеснява в образователния процес, библиотечните специалисти — още едно издание, което ще подсили справочно-информационното обслужване на заинтересованите от темата читатели.

И накрая — едно пожелание. Очаквам, въз основа на библиографската база от данни и на прецизната ѝ библиографска презентация в отлично подготвеното от академичното издателство „Проф. Марин Дринов“ и добре оформено от художника Константин Жеков обемисто печатно издание от близо 800 страници, да се създаде модерна *автоматизирана биографска информационна система* в БАН. Считаю, че са налице условията за бъдещо прераждане на справочника „Чуждестранна българистика през XX век“ в електронен ресурс, достъпен в глобалната мрежа за всички заинтересовани ползватели от целия свят.

Татяна Янакиева

Бисера Дакова. Век и краевековие: Позитивизъм и декаданс в българската литература през XIX век: аспекти на ориентализма и културната идентичност. С., КаринаМ, 2007, 178 с.

Книгата на Бисера Дакова е открояващо се изследване, посветено на процеси в българската литература, очертали профила на изграждащата се българска културна идентичност през XIX век. Тяхната знаковост е емблематична — както в погледа към Ориента (видян от човека на XIX век „отвън и отдалече“), така и в навлизането в типично „българските“ сюжети. Процесите на конструиране на идентичността, така настоятелно наблюдавани през последните години от различни изследователи, от различни изследователски полета и от различни методологически гледни точки, в книгата на Б. Дакова претърпяват не само оригинално разчитане, но и загатват за недовидени разклонения в търсенето и доказването на идентифициращи маркери. Това прави от книгата на Дакова един физиономичен труд, концептуално единен и най-вече проблематизиращ донякъде известни или позабравени литературноисторически факти. А теоретичната и философската ерудиция на Бисера Дакова — един автор с модерно насочен поглед към ставащото в българската литература и култура, — умението ѝ да прониква отвъд видимото и да открива присъщи, но не изведени като факт закономерности, осигурява не само интереса към книгата, но и включването в продължаващите дебати около въпроси от типа „Кой сме ние?“, „Защо сме такива?“. Трудът „Век и краевековие“ проблематизира идеологичността на възрожденския XIX век, срещайки постепенно открояващата се идентичност на човека от Възраждането и критическите позиции на творците около кръга „Мисъл“, открили други пространства пред българското мислене в края на същия век.

Оригиналността на изследователското виждане е и структурно представена — в съдържанието на книгата ризоматично (според термина на Жил Делюз) се свързват, преплитат и обвързват автори и творби, които невинаги и едва ли случайно се срещат (подобна характеристика приляга най-вече на връзката между мотото към всяка глава и нейния автор като обект на анализ, например Петко Славейков и Ж.-П. Сартър). Но още в първите страници на книгата Дакова поставя и един важен въпрос, който ще прониже цялото изследване: за пътя на търсенето и утвърждаването и за онтологичната същност на думите в процеса на конструирането на идентичността. И обръщането към творец като Петко Славейков доказва именно как през

онтологията на словото и неговото функциониране изпъква една от водещите фигури на XIX век. Защото, отново при Славейков, именно чрез опозитивното опознаване на своето — чрез чуждото в себе си, той достига до конструиране на някои от образите на идентичното. При проследяването на явлението, категорията на принадлежността се оказва главният обуславящ фактор — нейната призма пречупва както събитийността, така и оставането в границите на българското (като усещане — интелектуално, нравствено, дори териториално). Затова и статиите на Славейков „Средоточието на България“ „По въпроса за седалището“, „Градовете и селата едни за други“ са видени не само и не толкова като маркери на една стремяща се към консолидация общност, но и като топоси на идентичността.

Естествен преход към немалкия проблем за съотнасянето Ориент/Европа, породен от разрасналия се интерес в хуманитаристика през последните години и актуалния проблем за идентичността, представят частите, в които коректно се предават и други, концептуално обвързани, съотнасяния: Ориент/Ориент и Балканите/Европа. Защото тези опозиции, а също и начинът на тяхното обглеждане, са не само важни, но и неизбежни. Още повече, че през самия период на Българското възраждане отношението към тях е противоречиво. Доказват го множеството текстове, които авторката прецизно проследява, внасяйки полемично разчитане на позициите на титаните на Възраждането Любен Каравелов и Христо Ботев, които „гледат на Ориента отвън и отдалече“, възприемайки относително новото. В такава посока е вярна и авторитетно изречената констатация, че в своето битие българинът „не е насилствено изтръгнат от културния контекст на Ориента, а по-скоро придобива физиономичност и духовна стойност вътре“.

През призмата на оразличаването, но в напрегнатото търсене на диалог, е видян и дебатът Богоров—Войников, които, според Дакова, „все пак се срещат не в образа на чуждото, а в неговата налагана и налагаща се субектност“. Проблемът за субектността през Възраждането е сложен и чрез тази книга намира свои пътища на доказване — от поетиката на текста към социокултурните му функции. Така проблемът за обречеността в съдбата на чужденеца („Пътища за никъде“), за болезнената крива на изолацията в чужбина, където „културната маска“ е единственият комуникативен език, очертава един от основните профили на конструирането на идентичността. Субектността присъства като важен маркер и в един на пръв поглед лингвистичен проблем — в билингвизма, но видян в творчеството на Д. Великсин, той придобива други очертания: двуезичието е и маска, и път за бягство, но и път за доказване на своето, оттласквайки се от чуждото.

Размисълът за историзма, като мислене и идеология, е видян в широка амплитуда — от позитивизма на Г. Кръстевич до експериментаторското виждане на Л. Каравелов и Хр. Ботев. Днес методологическото разчитане

на историческите текстове е с твърде богати параметри — „история и херменевтика“, „история на манталитетите“, „нова история“, „нов историзъм“, говори се за „края на историята“, за „илюзията на края“, съществува и „семиотика на историята“ и т.н. в трудове на теоретиците на историята като Рикъор, Хабермас, Козелек и други. В книгата на Дакова обръщането към този проблем през възрожденската публицистика поставя въпроса за четенето на миналото с отчитане на историческа и естетическа дистанция. Това е всъщност проследяване на идентичността в пространството на историята и същевременно е размисъл за историята в пространството на изграждащата се идентичност.

Книгата на Бисера Дакова „Век и краевековие“ е щастливо събитие за българската културна съвременност. Тя провокира мисълта, поражда неочаквани въпроси, възбуждайки интерес към някои позабравени текстове и автори. Написана със завидна литературоведска култура, с усет за процеси и явления, книгата на Дакова представя — с престижна постмодерна реторика — една артистична носталгия по времето на „великите героизми“.

Румяна Дамянова

Grażyna Szwat-Gyłybowa. HAERESIS BULGARICA w bułgarskiej świadomości kulturowej XIX i XX wieku. Warszawa, 2005. s. 334.

Гражина Шват-Гълъбова. HAERESIS BULGARICA в българското културно съзнание на XIX и XX в. Варшава, 2005. 334 с.

В изследванията на полските българисти през последните години се наблюдават интересни и важни насоки. Преценени като време на проява, те не са случайни, предизвикани са от важни промени — политически, социокултурни, литературни. Като резултат от тях днес трудовете на полските българисти се открояват с разнообразие и по отношение на изследователската методология. Ако се погледне на излезлите литературоведски българистични изследвания в Полша откъм научния им дискурс, не може да не се установи подчертаната им ангажираност с проблематика, значима за българското литературознание. Преломното време налага да се осмисли духовният развой в неговите най-изразителни и значими прояви, представлящи характерни направления на творческите търсения, на смяна на научните парадигми и желание за надеждни аксеологически критерии. Това се отразява по свой начин както на избора на предмета за изследване в трудовете на полските българисти, така и на предложените научни идеи.

До неотдавна една от известните полски българистки Тереса Виргова-Домбек настоятелно и енергично подхващаше нови и неизследвани въпроси както на литературното минало, така и на настоящето с неговите експерименти. Обявената от нея литературоведска стратегия да се търси синтетична характеристика на явления и процеси намира свои последователи и в лицето на Гражина Шват-Гълъбова, учен от Института за славистика при Полската академия на науките. Излязлата през 2005 година нейна книга със заглавие „*HAERESIS BULGARICA w bułgarskiej świadomości kulturowej XIX i XX wieku*“ утвърждава изследователски дискурс, обхващащ несъмнено важна проблематика: богомилството и неговите следи в менталността на българите. Използвана е всъщност за тази цел богомилската тема в българската литература. Наред с това са потърсени на по-широк фон като източников материал различни по жанр текстове: учебни, публицистични, религиозни, окултни, политически, идеологически, исторически от XIX и XX век. Задълбочена и обогатена с нови факти е главата за окултизма и богомилството, която привлича с написаното за учението на Петър Дънов.

В своята книга полската българистка свързва практически целите на културологичната поетика с литературоведската херменевтика, за да разшири своите анализи върху относително дълъг отрязък от време, започнал от

появата на богомилството по българските земи и завършващ с неговата продължителна и необикновена рецепция до днес. С убедителен набор от аргументи изследователката се включва в споровете за културологичната и литературоведската поетика, за да установи тяхната самостоятелност и зони на проникване, кръстосване на методи и резултати. В тази област Гражина Шват-Гълъбова откроява своите наблюдения над процеси, формиращи българската идентичност. Възприетата изследователска парадигма позволява да се обхванат исторически и художествени факти в тяхната цялост като идеология и творческа артикулация в литературните текстове. С особено внимание следва да се проследи и най-вече оцени отговорът на въпроса как протича „диалогът на модерната българска култура с богомилството като постоянно връщане на колективната памет на българите в нови отношения“ (с. 15). Именно на тази цел е подчинена композицията на книгата, която извежда на преден план текстовия и извънтекстовия свят на анализирания творби, анализира отношенията между тях в условията на едни или други исторически обстоятелства.

За методологическа основа на рецензираната книга е приета Ханс-Гадамеровата теоретическа парадигма, от чиято позиция Шват-Гълъбова изключително внимателно възприема и оценява — с оглед на избраната тема — значими явления от живота на българите в продължение на векове. Проучват се следите на богомилството като учение в нашия духовен живот, установява се близостта и различието в историческата и социалната памет — от една страна — и техният културен и литературен образ, от друга страна.

Полската авторка навлиза в известния мотив за българина като човек на кръстопът, за да посочи при изследването на средновековните ереси не само източниците на неговата присъща менталност, но и да прехвърли мост към съвременните антропологически идеи за идентичността. Ако се послужи с добре познатото понятие на Юнг, богомилството е архетип на колективната памет в българското пространство. Притежавайки предимството да са носители на трайното, архетипите генерират нови значения в обществото, в което те се радват на интерес.

Върху основата на богомилството като идеологическа доктрина Шват извежда неговите културологични и литературнохудожествени потвърждения в разволя на българската духовност. Ето защо съществена част в изследването на родната еретическа традиция е отделена на творби от високата и популярната култура през XIX и XX век. Текстовете, обхващащи богомилската тематика, са интерпретирани като източници на персвазия и с това се установява тяхното участие в духовното развитие на времето. Движението на идеи, свързани с *HAERESIS BULGARICA*, е засвидетелствано в редица творби на писатели, работили както в различно време, така и отличаващи се със специфични възгледи за света. Това обяснява защо изследователското

поле на Гражина Шват-Гълъбова се изпълва с творческите постижения на Иван Вазов, Стоян Загорчинов, Николай Райнов, Стоян Михайловски, Емилиан Станев, Блага Димитрова, Антон Дончев и Стефан Цанев. Всеки един от тези писатели има свой принос в интерпретацията на богомилската тема с разработката ѝ в жанрове на прозата и драмата. За да установи подхода на посочените творци към нея, Шват анализира философията на еретическото учение в неговите текстове, разположени в променящ се контекст. Някои от тях, макар и писани в друга епоха, са повод да се установят различията в художествената интерпретация на богомилската доктрина в ново време или в наши дни. Така както по свой начин е видял еретиците в историческите си драми Иван Вазов, така и днес Стефан Цанев осмисля техните следи в своята драма „Процесът против богомилите“ и в романа „Мравки и богове“. Като необходимо допълнение към основната изследователска тема авторката на книгата въвежда и богомилството като митотворчество, в което главни двигатели са историческата истина и мистификацията.

Без съмнение, за високата научната стойност на изследването, осъществено от Шват-Гълъбова върху богат и въздействащ литературен, културен и исторически материал, допринасят осмислените примери на манипулация върху богомилската тема. Тя е често използвана за постигане на близки и далечни политически и идеологически цели, които авторката посочва в един или друг исторически отрязък. Тези прояви на тенденциозност в конкретни литературни творби потвърждават колко богата е сугестията на проучваната ерес. Както е известно, нейната обслужваща употреба е достатъчно добре прилагана в тоталитарното общество, нуждаещо се от непрекъснато хранене на ентузиазма на масите чрез примера на неоспорими авторитети и неподлежащи на съмнение тези. И тук богомилството не е забравено като инструмент на идеологическата доктрина.

Възприетите посоки в характеристиката на множество явления от българската литература имат несъмнено приносен характер, който в труда на полската българистка е защитен преди всичко с добросъвестното изясняване на важни страни от духовната култура на българите. От друга страна, изявеното отношение към предмета на проучване свидетелства за всеотдайност към българистичната проблематика, трайно завладяла личната и професионална съдба на Гражина Шват, чиито научни резултати подчертават още перспективността на осъществените наблюдения и обобщения над очевидно значими духовни явления не само за България, а и за световната цивилизация.

Богато наситени с идеи, нови виждания, оценки, източник на съдържателни ракурси и сполучливи интертекстуални отнасяния в разнообразен контекст, анализиранияте факти са необикновена среща с полската визия за българското в неговите същностни прояви, които са основание да продължи — надявам се — никога незавършващият разговор за българската литература,

за нейните талантиливи създатели, без които тя едва ли ще има своята поучителна драматична история.

И като замисъл, и като методология, и като осъществяване на конкретна литературоведска идея трудът на полската авторка Гражина Шват-Гълъбова вече има своето място в добрите научни традиции на полската българистика, натрупала солиден стаж, който респектира със своите резултати и модерна ориентация. Към посочените качества може да се прибави още и както увлекателността на научната нарация, която, без да напуска границите на анализирания явления, не престава да изненадва читателя със съдържателността си на дискурс, овладяващ основния предмет в сложността на неговите интердисциплинарни връзки.

Написан с любов към нашата страна и нейната литература, трудът на Шват-Гълъбова разширява и обогатява полската българистика, свързва духовните търсения на миналото с настоящето, за да потърси техните творчески проекции в утрешния ден. Като привличам тези факти, не мога да отмина особеното значение, което има и научното сътрудничество в полето на литературоведската българистика между две славянски страни, чието потвърждение е рецензираната книга. Макар и увлечени от скоростта на глобалните процеси, нашите народи и сега намират общ език и за щастие това е езикът на науката, изкуството и културата, които разкриват нови страни и от идентичността им, и от близостта им в историческата съдба. Тъкмо в тази насока са предпоставките за успех и на бъдещите полски българистични изследвания, които няма да закъснеят с появата си в славянското литературознание, обърнато към действително научните проблеми на своето време.

Илия Пачев

СЪОБЩЕНИЯ

Награди на Българската академия на науките

Управителният съвет на Българската академия на науките награди с почетната грамота „За заслуги към българистиката“: професор **Йоанис Тарнанидис** от Университета в Солун (Гърция) за неговия значителен принос в издирването и изследването на неизвестни български и славянски средновековни ръкописи, за заслугите му за развитието на византийско-славянските проучвания и тяхното значение за европейската култура; професор **Едвард Можейко** от Университета Алберта (Едмонтън, Канада) и Ягелонския университет (Краков, Полша) за големия му принос в изучаването на българската литература през XX век и нейното популяризиране, както и за заслугите му за развитието на българистиката и славистиката в Полша и Канада; професор **Рогер Юлин** от Университета в Упсала (Швеция) за неговия съществен принос в изследването на българския език и литература, както и за заслугите му за популяризирането на българистиката в Швеция.

Наградите на професор Йоанис Тарнанидис и професор Едвард Можейко бяха връчени по време на тържественото събрание, посветено на 24 май — ден на славянската писменост и култура, състояло се на 21 май 2009 г.

**БЪЛГАРИСТИКА
BULGARICA**

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

18/2008

Редактор ст.н.с. д-р Анисава Милтенова

Съставители ст.н.с. д-р Никола Казански, Емилия Волева
Коректор Жасмина Кръстева
Художник Велина Богданова Мавродинова

Предпечатна подготовка ЦБ БАН Нели Байкова
Обработка на снимков материал ЦБ БАН Мария Ефремова

Формат 70X100/16 Печатни коли 7,125

Печатница на Академично издателство „Марин Дринов“
1113 София, ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 5

ISSN 1311-8544